

MLADIKA

Kdo mi sledi?

Od dóma v svet. In kdo z menoj potuje,
ostavljeni siroti kdo druguje,
kdo mi sledí?

Samotna in brezpravna tu na cešči
stojé prebiram jagode bolesti,
premišljam dni,

ki sem jih davno, davno preživela,
ko še detinstva doba je vesela
cvetela mi,

ko še detinstva doba je cvetela,
ko me je mati s svojim srcem grela
in pela mi.

Zdaj daleč, daleč je vse to za mano...
Prihodnjost medlo zgrinja pot pred mano
in jaz ne vem,

kaj v prvi uri zanaprej me čaka,
ne znam nameriti med svet koraka
k tujim ljudem.

Kje me pogled prijazen v svetu sreča,
ki mu namen je sotrpina sreča,
iskren pogled,

ki ga le beda in uboštvo vnema
in je sočutje in uteha dvema,
v sorodnost sled?

Kdo z mano gre? Li angeli srebrni
v nagnenjih svojih, li demoni črni?
Kdo mi sledi?...

In če mi sestre ni in ne družice,
in če na svetu záme ni pravice,
-- čemu živim?

Če ni rešitve iz te strašne ječe,
čemu zaklepam želje hrepeneče
v prsi, v srce?

Če pa prežijo pred menoj volkovi
in če za mano se vrsté grobovi,
- kje cilj zamé?

In če utehe ni in ne pokoja,
čemu darujem mlada leta svoja,
svoj žar in čar

brezplodni borbi za drobtino hleba?
Āh, ali toliko trpeti treba
za milodar?

Naj bom li nezapaljena grmada,
ki váse plámen bi sprejela rada,
da zagori

in s svojim žarom zvezde bi prepregla,
na jug in sever, vzhod in záhod segla,
na vse strani?

Kdo za menoj gre, bratski mi zakličé,
da se razleže čez domače griče:
Kot jaz si ti!?

GLORIOSA. POVEST. IVAN PREGELJ,

VII.

hiši tete Katre je šumelo zamolklo življenje. Domači so bili brez mrliškega oglednika umrli in preoblekli rajnico, prekrili ji nato oder z belimi domačimi rjuhama in jo položili nanj kakor na po-

stelj. K nogam so ji položili pisan krožnik, edini v hiši, na krožnik blagoslovljene vode in oljčno vejico. Ob oder so postavili dve goreči sveči na svečnik, ki so jih bili otroci prinesli s fare, ko so šli oznaniti tetino smrt in naročat zvon. Ko so vse uredili, so pokropili in šli svojim delom, za kravami in pičo prašičjo, za kuhu in peko. Gospodinja je zamesila moke, zakurila peč in pekla ves dan do večera. Bil je kruh v malih hlebičih, ki so ga dajali otrokom in ljudem, kadar so prišli zvečer kropit in varovat. Gospodar Lipe, ki se je bil vrnil odpočit in veder, je prinesel iz shrambe domačega sadjevca v pleteni steklenici, pijačo za moške, goste in pogrebne stroške in se je odločil, da počaka na pogreb. Domači so mu ponudili najlepšo sobo za spanje a on je hotel prenočiti v dolini na fari. Tedaj je rekla Slavica:

»Prav. Le pojdiva s Heleno v dolino. Mene ne spravita nocoj doli, sem že dovolj hodila.«

Poznik jo je pogledal nekako pomilovalno.

»Ne poznaš še kmetiških postelj. Pa tudi tega ne veš, kaj se pravi spati v hiši, kjer varujejo mrliča.«

»Saj ne bom z mrličem skupaj spala,« je odvrnila Slavica, »in z vama v eni sobi tudi ne maram, žlahta gori žlahta doli. Jaz za se sem se že domenila s sosedovo Mino. Storita zdaj kakor mislita.«

Helena je položila možu roke na rame.

»France, daj, pa ostaniva še midva,« je prosila.

»V napoto bomo ljudem,« je rekel rahlo nevoljno. Toda Lipe, ki ga je slišal, je rekel:

»Kakšna napota? Eden nas leže za dve noči kamor je. Saj spanja itak ne bo veliko, ker bomo varovali. Ali smo si tuji, da bi si ne postregli?«

Poštena samozavest je govorila iz kmetove besede, Pozniku je obrobil dobrohotno bridok smeh, ustnice in se je obrnil proti ženi. Toda Helena ni videla, da mu je ležala zaupna beseda na ustih in je rekla:

»Zares, France, daj, povarujva še midva rajno teto. Daj, saj je zaslužila. Za tisto žalost, katero si ji storil, ko nisi hotel biti duhovnik.«

Mož je pomilovalno priklimal in rekel:

»Da ti škodilo ne bo in se kesala ne boš.«

»Ne bom se, Francé.«

»Le ne obliublaj prezkodaj,« se je nasmehnila Slavica. »Jaz razumem Franceta in sem za svoj del mirna. Ti pa boš doživela...«

»Naj doživim,« je menila trdno Helena. Kaj je bil strah pred nadležno živalico spričo njenega hrepenenja, ki jo je vlekle k možu, s katerim bo tako sladko sama v neznanem prostoru, prvokrat v neznani postelji, srečno, mirna, njegova, kakor v tisti davni prvi noči, ki ji ni prinesla veselja in je bila tako daleč, da jo je jedva še v sanjah dosegla...

»Saj si ti prva silila, naj ostanemo,« je rekla čez trenotek Slavici.

»Zaradi fantov,« je odvrnila Slavica vedro, »prav vseč so mi. Čudno zijajo vame, pa se me ogibljejo, kakor da sem iz stekla. Zelo pogumni ljudje.«

Hipoma se je obrnila k Pozniku in ga prosila za petnajst goldinarjev.

»Imam neko kupčijo,« je rekla, ko ji je dal, si poljubila roko, v katero ji je bil dal denar in prhnila k sosedu. Poznik in Helena pa sta škrinila preko brega po klancu večeru naproti. Solnce je ležalo nizko nad obzorjem. Doline so se bile že davno ovile v modrikasto senco, iz katere so jekali glasovi pastirjev, mukanje živine. Ko je solnce zašlo, je jeknil globoko od fare zvon.

»Boš videla, kako naglo se tu gori zmračí,« je rekel Poznik in pogledal na nebo, ki je bilo posuto z razredčenimi meglami.

»In nebo cveté,« je rekel, »vreme se bo spreverglo. Zadnje dneve poletja imamo.«

Gladek, pokošen laz se je prelil v ljubek prelaz pred njima. Pod potjo, ki je šla čez, sta tostran in onostran izvirala dva vira, eden v mokri senci večera, drugi v soju ugaslega solnca. Nekaka čudna skupna misel je tedaj združila moževo in ženino roko. Helena je zašepetala:

»Uboga vīrčka. Iz enim tal jima je pot vse dalj in narazen.«

»Res,« je vzkljknil Poznik. »Nobena naravna prikazen me ne gane tako močno kakor razvodje. Pomisli, ta vodica gre v Lahe in ta v Ruse in Turke.«

Helena se je rahlo nasmehnila:

»Geometer si, poezije ne poznaš.« In začela je govoriti iz Jenkove lepe pesmi:

»Na dvoje gresta pota,
na dvoje vedno bolj navzdol.
Končala teka bota
a videla se več nikol.«

»O kom pa govorita,« se je oglasila Slavica za njima. Poznik se je ozrl in rekel hladno:

»O izvirkih.«

Potem pa je kakor prebujen pogledal po ženi in rekel:

»Lej, zdaj razumem. Končala teka bota a več se videla nikol! Kaj meniš. Ta naša teta Katra. Nekaj takega je doživela in do smrti je pomnila.«

»Ali ti je sama povedala?« je vprašala žena.

»Sama. Povedala mi je vse svoje življenje. Strašno mi je zaupala.«

»Ali ti je prepovedala pripovedovati,« je skoraj tožilo iz Helene.

»Ne,« je rekel, »pa saj vse nič posebnega ni. Zate namreč ne, le zame, ki sem jo od mladosti vajen bil.«

Helena ni odgovorila. Slavica pa je rekla:

»Kaj ne, takega fanta je imela, da ga je marala, pa ga ni dočakala.«

»Ga ni marala več,« je popravil Poznik, »dasi je še davno po smrti jokala za njim in bila celo njegovemu otroku za botro.«

»Francé,« je vzkliknila Helena, »ali je bil tvoj oče?«

»Moj oče,« je odvrnil mirno in dejal odločno:

»Več pa ne izprašuj.«

Helena se je stresla, kakor da jo mrazi in se stisnila pod moževo pazduho.

»Pojdimo nazaj,« je rekla nato. In ko je videla, da stoji Slavica čudno mirno in strmi v večer, je zaklicala:

»Ali ti Slavica ne greš?«

»Grem,« se je okrenila deklica. Poznik se je začudil resnemu izrazu v njenem licu.

Stopili so po poti nazaj. Koder so bili prišli. Ko so bili že blizu selišča, se je Poznik še enkrat ozrl po Slavici in vprašal:

»Pa si spet enkrat resna, Slavica. Ali se ne moreš zaupati?«

»Neumnosti,« je zamahnila deklica z roko. Potem pa je dodala mehkeje:

»Pripovedovati baš ne umeš, a kar poveš je vendar ganljivo.«

»Lepo je,« je popravila Helena.

»Kako se ti hlina,« je sunila Slavica Poznika pod roko. Nato pa je stegnila roko in pokazala navzdol čez laz. Po žlebasti in globoki poti, ki so jo dolble človeške stopinje in vodovja, se je premikalo nekako čudno, podobno brunu, tako, da se je zdelo, da samo leze navzgor. Zlat križ je ležal na črnem brunu, človek, ki je nesel breme, je ves tonul v globokem jarkovitem potu.

»Rakev nesejo za teto,« je rekel Poznik. Nato je pokazal preko globeli; kjer so gibale male gruče ljudi:

»In od tam se že odpravljajo kropit. Dve uri bodo hodili.«

Tedaj je padel mrak, hipno, kakor je bil prej napovedal Helenin mož....

* *

Sedli so med resno družino, ki je bila prišla kropit in posedla po klopih ob stenah vse okoli mrliškega odra, na levi dekleta, na desni fantje, kraj peči moški in ženske in na peči otroci, ki so otepali kruh in hodili s peči pit vodo, katero so zajemali iz vodnjaka pred hišo. Bolj znani so sedli v kuhinji za veliko ognjišče; z golimi prsti so segali po oglje v žerjavico in si zažigali vivčke za polglasen pogovor. Zu-

naj je bila legla noč. Prijetno je dramil vonj sadjevca, ki ga je domačin po vrsti nalijal kropilcem in farnemu ogledniku, -ki je že napol omočen sedel v zapečku in so otroci silili vanj, naj pripoveduje o strahovih. In se je otresal, da ne ve kaj, ali pa, da naj določijo ali o zlati gori ali medeni dolini in da je o zlati gori daljša, o medeni dolini lepša. Ko pa je začel praviti, je povedal o človeku, ki mu je železen drog prebil skozi tla in se je po vrvi spustil za njim in prišel v samo peklo....

Helena je z mirnim nasmehom posluhnila preprosti pravljici, potem z vedrim zajemanjem oprezovala ljudi, skušala biti domača a potem kakor v zadregi iskala moževe bližine. Slavica je bila sedla med dekleta in čeblijala z njimi, preskušala med prsti blago njihovih kril in predpasnikov. Ko pa se je začela dolgočasiti, je rekla začudeno:

»Kaj, ali pele ne boste nič?«

»O bomo,« so ji odgovorile dekleta. A prej bomo molili.«

Slavica se je dvignila k Heleni in ji rekla:

»Dolgčas.«

Tedaj pa so začeli moliti. Bila je dolga molitev; dodajali so roženkranskim delom še molitve, ki jih Helena in Slavica nista nikoli slišala; staroverske besede so ju dražile, skoro vznemirjale:

»Precartana devica, zaljubljeni božji ženin, nesrečna dušica, frdamana naj ne bo...«

Slavica je zdehala. Nihče ji ni zameril, saj so tudi drugi in še na glas sredi molitve:

»Zdaj in vselej in ob naši smrti uuuuri....«

Helena se je bila rahlo naslonila ob moža. Z ustnami je molila a v njeni duši je bilo vse tiho, dobro. Nobene želje, nobene žalosti, veselje trudnosti in mirne vesti. Poznik se je bil s čudnim ganotjem zamislil v trde mrtve poteze te te Katre na odru. Bil je obraz kakor rezan iz hrastovega lesu; poznal je anatomijo telesa in je videl, da je bila teta svojčas lepa. Čudno ganotje je rastle v njem in si je govoril s svojo besedo v besedo, ki so jo molili okoli njega:

»Kako ti je? Ali si še naglušna in je stara nevolja v tebi nad domačini, da so lajali vate? Ali ti je po meni dolgčas? Teta, ne huduj se. Saj sem res prekleto malo mislil nate. Skoro prav tako malo kakor mislimo na Boga, mi veseli telesniki, mi satiri, kakor bi rekla Helena mi materialisti, kakor učita naš župnik in Mahnič. Pa saj veš, kako je. Saj veš, da raje zinem desetkrat »hudič« tjavendan, preden enkrat odgrebem plast prahu raz srce, ki ga boli da ni in ne more biti tako na svetu, kakor bi prav bilo in nikoli ne bo. Teta Katra! Zdaj vem, da vse razumeš in veš, in da si zato tako polkojna, ker vidiš, kako je moralo biti in bo moralo biti in si vzela seboj, kar si edino imela, svojo dolgo žalost, svojo pokopano veselje, svojo močno voljo, ljubiti in biti dobra in biti pa prav vedno taka, kakoršno te je Bog ustvaril. Teta Katra! Saj res ne vem, ali sem dober ali sem slab, ali sem ti bil po zaslugi hvaležen ali ne in ali nisi morda sama v sebi očitala, da si mi

več dala, kakor sem vrnil. O moj Bog, teta Katra, saj te raje mislil ne bom, saj bi predaleč zašel; lepo pri vrhu te bom vzel in te umel in kadar bo meni smrt od grla stopila, bom rekel in zaklical: »Teta Katra, kjerkoli si in četudi si še naglušna, čuj me. prihajam....«

»Norčavosti,« se je prebudil in domislil:

»Lipe ima dober sadjavec.«

Tisti hip se je molitev ljudi prelila v pesem o rožmarinu in smrti, o Mariji, materi nebeški, tolažnici vernih dušic, o Jezusu vrtarju, o trudnem romarju in romarici, o daljni rajži in bridki poti in še v tiho žalost zadnjih Kristovih besed. Domači gospodar je stopil še enkrat mimo gostov in jim streigel s sadjavecem, gospodinja je rezala kruh, male hlebčke so bili že pozobljali otroci. Poznik se je vzdignil:

»Pozno je, Helena.«

»Ne dremlje se mi še,« je odvrnila a se dvignila. Stopila sta iz ljudi pred hišo. Svetle, kakor žive oči so utripale zvezde v višini.

»Zares, vreme se bo spremenilo,« je menil Poznik.

»Hladno je,« je odvrnila žena. Nato je zaprosila:

»Prav, Francé, pojva spat!«

»Slavica je še notri,« je rekel.

»Pusti jo, saj si zna sama pomagati,« je odvrnila čudno samoljubno.

»Vsaj lahko noč ji bom še voščil,« je menil in je šla z njim in sta pustila kropilce in Slavico med njimi. Domača gospodinja ju je povedla v spalnico. Bila je soba prav nad sobo, kjer je spala teta Katra. Zamolkel šum je prodiral pod in sta utonila v teh glasovih in spancu, ki je legel v sobo sladek, neviden, kakor mirnost njiju teles in pokoj njiju duš....

Ob prvem dnevu je bušila Slavica k njima, neprespana, nevoljna, srdita.

»Spíte,« je vzklila. »Jaz pa vso noč nič. O presneta Mina. Zaklela se je, da nima bolh, pa je bilo vse živo po meni. Zares, kar jezna sem nase, da sem povrhu še kupčijo sklenila z njo.«

»Kakšno kupčijo pa?« je vprašal Poznik.

»Boš že videl,« je odvrnila. Obrnila se je na peti in rekla:

»Zdaj pa vstanita, kaj se bosta cartala. Zunaj je zarja kakor ogenj.«

»In jutri bo dež,« je menil Poznik.

Slavica je odprla vrata in šla.

»Poljub,« je prosila Helena in mož se je sklonil nad njene hrepeneče ustnice....

* *

Naslednje jutro so pokopali s črno mašo teto Katro. Poznik se je poslovil na fari od znancev in se odpravil z ženo in Slavico v krčmo, kjer je bil pustil konja. Naročil je krepek zajtrk in sobo, da se ženski vsaj malo preoblečete in počesete, Zajtrk jih je do dobra oživil. Nato je šel Poznik zapregat, Helena je obsedela za mizo, dokler je ne pokliče. Slavica je izginita še enkrat »napravljat svojo toaleta.«

Voz je stal pred hišo. Poznik je bil poravnal račun in se odpravljaj da sede na voz.

»Pa kje je Slavica,« je zaklicala Helena.

»Slavica,« je zaklical še Poznik.

Tedaj se je zahihitalo pred njima. V neka-ko gorjansko narodno nošo oblečena, košata in krepka je stala Slavica pred vozom.

»Aha, kupčija,« se je zasmejal Poznik.

»Moj Bog,« je vzklila Helena, »pa prav za zimo se je opravila.«

»Naj se, koliko pa še imamo poletja,« je odvrnila Slavica. »Ali mi ne pristojta? Kaj?«

»Prava koroša si,« je rekla Helena veselo.

»Ti nič ne deš,« se je okrenila Slavica k Pozniku:

»Ti povej, Francé.«

»Lepa si. Lepše čee ni v naših krajih.«

»Ali si slišala?« se je obrnila Slavica k Heleni in lezla na voz v svojih težkih volnenih krilih.

»Pa prav taka bom šla k poroki,« je zaklicala. Poznik je sedel, potegnul vajeti in so vozili v mežikavo lep dan, ne kakor s pogreba, kakor s svatbe, ki je bila šumna in vesela...

VIII.

Bila je cesta, da se je človeku srce smejalo in je Poznik z vidno zadovoljnostjo uravnal hitrost konja, zaviral v klancih navzdol in popuščal vajeti v klancih navzgor. Potniki so mogli mirno uživati bregove in doline, skozi kate-re so se vozili.

»Saj se ne mudi,« je rekla Helena in Poznik je prikimal in užival z ženo in lepo vsakinjo.

»Krokamo in ne vozimo domov,« se je obrnil k ženskama, »tako malo se nam mudi.«

»Naj bo. Zatepejo oblaki naše hribe, cel teden bomo čepeki v sobi, preden sine solnce. In ko sine,« je čustvoval dalje, »saj nebo polzi v zimo in mraz.« In še je mislil: »Če bo Helena dojila bogve, da jo vzamem drugo leto v ta žalostni jesenski čas na jug med Lahe, da bo ogorela in si krvi zredila, ki jo bo dala življenju, ko se bo odtrgalo iz nje.«

Ozrl se je po ženi in vprašal:

»Ali bi kaj rada, Helena?«

»Nič,« je odgovorila.

»Meni daj cigareto,« se je odzvala Slavica.

»Trabuko čigoreš,« je odvrnil.

»Ne,« je rekla, »trabuko boš dal, ko se bom preoblekla v fanta!«

»Poklic si izgrešila,« se je nasmehnil, »za igralko na oder bi bila šla.«

»Kar še ni, se še lahko zgodi,« je odvrnila. Nato pa je vzdihnila:

»Ali je tudi vama tako vroče ko meni?«

Francé in Helena sta se ji smejala in se je hudovala.

»Kaj se smejeta? Žejna sem, bogve, in bolhe imam, Salamenska Mina! Vesta kaj. Kar voz bosta ustavila, da stopim kam v grm in se spet preoblečem.«

»Kar daj,« se je smejal Poznik in pridržal konja.

»Poženi,« je odvrnila, »kaj pa misliš?«

»Teško ti je streči,« je del Poznik, »Boga hvalim, da te nisem dobil za ženo.«

Dekletu so blisnile oči:

»Ali misliš, da bi te bila marala, če bi me bil snubil.«

»Morda bi me bila,« je rekel šegavo. »Tokrat še nisi videla Rosandiča.«

Ni odgovorila. Poznik je gledal na konja, da bi se izognil vozu, ki mu je prihajal naproti izza ovijaka. Hipno se je veselo zravnil na sedežu, segel po klobuk in zamahnil vozečim se naproti.

»Matija, Lojze, Jože,« je mrmral. V resnici so bili njegovi dragi prijatelji, gorjanski župniki in vikarji; Matija je vozil. Lojze in Jože sta udobno sedela v koleslju.

»Vsi zdravi?« je vprašal Poznik, ko so bili vštric.

»Deo gratias.«

»Moja žena in svalkinja,« je nato predstavljal, župnik Matija, župnik Lojze, vikar Jože.«

»Poznam,« se je naklonila Helena, »moj mož mi je veliko pripovedoval.«

»Dobrega pač malo,« je rekel Jože, ki je motril nekam nezaupno Slavico v gorjanski zimski noši.

»Zakaj me nič ne obiščete?« je vprašal Poznik.

»Pa daj ti nas,« so odgovorili v zboru. Potem so se smejali, si segli v roke in se ločili. Poznik se je ozrl za njimi. Tudi oni so se bili ozrli in Lojze je vihtel izzivalno zasmehljivo pest igralnih listov.

Nepričakovano snidenje z davnimi znanci je znova oživel veselje potujočih. V šali in hudomušni zbadljivki so prešli dobršen kos poti in ustavili pri znanem krčmarju, kjer so se okrepčali. Od bližnje podružnice je zazvonilo poldne. Dan ni bil več prijeten. Soparica je težila, nebo se je prevleklo z meglo. Dim je metalo po tleh. Slavica se je bila naslonila v kot in zadremala. Potne kaplje so ji visele na lepem čelu. Ko se je zbudila, je bila vsa iz sebe od zornih vročine in je hitela h koritu in si umila roke.

»Daj no, sleci se že,« je rekla Helena.

»No,« je odvrnila Slavica. »To malo poti bom že še prenesla. Svojo šalo hočem imeti.«

Sedli so zopet na voz in vozili leno skozi soparico, ki je bila nekod izpod megle, ki se je enakomerno gostila pod solncem.

»Hvala Bogu, da bomo le pred dežjem doma,« je rekel Poznik, »lepo mu bomo ušli. Uboga teta. Kakor da je vedela, kdaj ji je umreti.«

Helena in Slavica sta bili utihnili. Vesela vožnja je postajala nadležna. Tedaj pa je Poznik zamahnil z bičem predse in dejal:

»No, otročiči v četrto ure smo doma.«

Nato je užgal po konju in ga vzdramil v

dir. Prešli so mimo trat, kjer so zadnjič slišali prepelico, čez most v vas, kjer jih je bil pozdravil prvi petelin. Potem so lezli v breg in vrhu brega so se razvili v zadnji, veseli dir. Na nebu pred njimi izza gore so se gatili prvi težki in umazani oblaki; pogled na Peči na desni jim je jemal težak mrč...

Poznik je pridržal konje. Slavica je planila iz voza v kuhinjo in se postavila na vratih pred staro deklo Meto in zaklicala:

»Mati, par kopunčkov imam na prodaj.«

Meta jo je hladno premerila s pogledom in rekla:

»Sama ti jih prodam, če jih vzameš.«

»Mati, pet funtov vaga en sam,« je govorila Slavica.

»Lažeš se baba,« je jeknila Meta, »ali pa si znorela.«

»Baba mi je rekla,« je zarajala Slavica in skočila v očetovo sobo in se smeje vrgla v stol pri mizi. Hipoma pa se je prenehala smejati. Zagledala je pismo na mizi, ki je bilo naslovljeno nanjo. Odprla ga je, preletela z očmi in prebledela. Potem je planila kvišku in prhnila, nemo mimo Mete, matere in Helene v svojo sobo. Ko je prišla čez uro nazaj, se je bila preobiekla in je bila resna in zamišljena.

»Imenitno si povlekla Meto,« je rekla Helena. Ona pa je samo zamahnila z roko. Tavača je po prostorih, potem je rekla, da je trudna, da jo glava boli in da ne bo večerjala. Meta ji je skuhala lipovca z medom. Mati ji je ljubeče potegnila križ čez čelo. Nato je šla.

Zunaj se je bilo nebo povsem pooblačilo. Večerilo se je čudno zgodaj. Teško je ležalo v zraku in na dušah. Voda je čudno grgrala iz cevi v korito sredi trga.

»Povodnji dobimo,« je rekel Košir Pozniku, »bojim se za jez, že spomladi je komaj prenesel. Pisal mi boš, pa se lotim poprave kar pozimi, naj stane kar hoče.«...

Slavica je bulila v somrak pred njo. Pismo, ki ga je bila dobila, je bila strgala. Skozi temo je vendar vpilo v njeno dušo:

»Gospodjice, ja Vas ljubim, ljubim do očajnosti. Zašto pobegoste? ... Vaš nesretni »južni brat!«

»Zakaj sem bežala?« je trpela deklica. »Zato ker si živinski, nasilen, da sem se te komaj s sabljo ubranila. Maram zate! Pusti me pri miru. Zakaj siliš za menoj? In če bi morala srce izrupati iz prsi, ne maram te, odkar te poznam...«

Vročje obilne solze so jo polile. Iskala je k Bogorodici, ki je tonula v mrak. Zunaj je zabobnel prvi daljni grom dolgo, strašno.

Komaj slišno je začelo deževati...

(Dalje.)

SOPOTNICA. POVESTI O STRAHOVIH. FRANCE BEVK.

ho trepetal pred menoj. Kdo se je bal drug drugega? On mene ali jaz njega?

Ko sva prišla na vrh prelaza do znamenja nagle in neprevidene smrti, na katerem je bil naslikan lovec, ki pada v prepad, sva se pogledala.

Bila sva živa človeka, niti duh in niti pošast. Oddahnila sva, sedla na kamen in moj sopotnik je spregovoril:

»Ne zgrozite se, nekoč sem doživel nekaj takega — saj Vam bom povedal... Pred leti sem šel ob pozni uri po le tej poti in na mestu, kjer sva se danes dobila, je stopila predme črna postava, zato sem tudi nocoj odskočil, ko Vas sem zagledal.

Bila je ženska, to sem videl koj, ženske pa sem imel rad, kaj šele, da bi se jih bal, zato me je minil strah v hipu in pozdravil sem jo, ona pa mi je odgovorila s sladkim glasom. Kri mi je zaplala po žilah, videl sem njen stas, njenega obraza nisem videl, čuden pajčolan in lasje so mi ga zakrivali. Le njen pogled sem vjel, bil je kot iskra, ki prodre vse stvari. Kaj podobnega še nisem videl.

»Kam greste, gospodična?« sem vprašal.

»Črez hrib,« je dejala, isto pot kot midva nocoj in šla je vedno za korak pred mano, da je nisem mogel videti v lice, niti se je dotakniti z rokavom svoje obleke.

In zopet sva molčala. Kljub čustvu neizmerne simpatije do ženskega bitja, ki sem ga ta hip občutil srečavši jo v samotni in noči, nisem mogel načeti razgovora. Moja narava je bila, da se je vnela ljubezen tam, kjer je bila priložnost. Ubral sem zato najslajši glas in dejal:

»Kako da hodite todi in ob tej uri.«

Čisto mirno je odgovorila: »To je moja navadna pot.«

Odgovor me je osupnil. Po naglasu ni bila daleč doma, po stasu še mlada, največ dvajset let, po obleki ne po najnovejši modi opravljena. Poznala je vsak grm, vsak kamen, vsako koreninico. Skakala je kot srna in ni se ozrla.

Šla sva preko globokih črnih senc, mimo strašnih skal in okleščencev, ki so v temi izvabljal mravljinice do životu, toda niti za hip se ni ustavila njena noga.

»Ali smem vedeti Vaše ime?«

In odgovorila mi je po žensko: »Uganite, če morete.«

Ugibal sem pol ure, brez sape, leteč za njo, padajoč na tla in loveč njene stopinje, ki se niti niso pogrezale v blato kot moje. Pot mi je tekel s čela, ona pa je ob vsakem imenu odmajala z glavo in dejala: »Ne.«

Tako sva šla dalje iz klanca v klanec, kot bi lovila drug drugega. Nazadnje je spregovorila resno, kot da se je naveličala mojega uganjanja.

»Ne uganete.«

»Zakaj ne?«

»Ker nimam imena.«

»Kalko pa Vas kličejo?« sem se zavzel in hotel postati. Ona je šla dalje.

»Kdo naj me kliče?«

»Stariši...« sem hitel za njo.

»Nimam jih...«

»Domači sploh.«

»Nimam jih...«

»Tedaj ljubček...«

»Nimam ga!« je skoraj zavpila in bežala preko korenin in kamenja. Osupnil sem. Kdo je ta ženska? Kaj išče todi? Nikoli me ni bilo groza pred žensko, ta hip je zlezlo nekaj groznega vame. Spomnil sem se na vedomce, na ljudi, ki se vicajo, na ukleta bitja in na vse strahove, a vendar je ostala pred menoj ona s svojim skrivnostno zakritim obrazom ženske, ki je plašna in vesela moje bližine ter beži v zatišje. Zdelo se mi je, da sem opazil njen smeh, ki je imel nekaj čudnega na sebi. Zopet so se zasvetile njene oči kot iskra, padle na kamenje in vgasnile. Ali se mi je samo zdelo tako.

Ko sem se prepričal, da pravzaprav ni nič čudnega na nji, sem ji dejal:

»Čemu potem hodite todi?«

Čuden vzdih kakor iz dna groba se ji je izlil iz prsi. »Iščem — njega.«

»Koga?«

»Njega,« je bil odgovor in na zopetno vprašanje nič več. Zopet je šla procesija čudnih predstav mimo mene in ko sem zavrgel vse, sem zopet izluščil iz tega predstavo dekleta, ki je morda zapuščeno in žejno ljubezni. Ta misel me je omamila. Začel sem razgovor, ki mu ni odgovarjala, a vendar se mi je zdelo, da se je komaj čutno oprijemal njenega srca. Šla je počasneje, omahovala je.

»Ali niste še nikoli ljubila?«

»N-ne,« je dejala obotavljaje po žensko, hoteč zatajiti vso preteklost.

»Pol življenja ste izgubila.«

Govoril sem mehanično, skoraj nehote, nevede, kaj govorim.

»Zakaj?« je zašepetala in zopet sem čutil njen pogled. Morda sem se samo domišljjal, da je bilo v tem odgovoru obilo dekliške otožnosti.

Čutil sem, da sem jo premagal. Tisti čas sva dospela na vrh prelaza, pred to znamenje. Obstala je, svetloba je padala nanjo. Obraza ni

pokazala. Zdelo se mi je, da je prišel trenutek, ko je beseda dopolnila vse. Približal sem se ji rahlo in se dotaknil od zadaj njenih rok.

»Sediva za hip.«

»Ne morem. Vrnem se.«

»Čemu?« sem se zavzel, Nato sem hitel v bojazni, da mi ne ubeži ugodni trenutek.

»Poglejte me za hip.«

»Ne smem.«

»Zakaj ne?«

Njen obraz je bil obrnjen proč od mene, uprt v tla. Obstal sem kot pribit. Zdelo se mi je, da sem slišal le šepet njenih ustnic; besed nisem razumel... Še danes so mi tajnost. Morda so povedale vse. Mrzel pot mi je šel po telesu. Toda v rokah sem čutil mehke gube njene obleke...

»Poljubiva se!«

Tedaj se je zgodilo nekaj strašnega. Bilo mi je, kot da so se vse sence naokrog pripognile do tal kot pred boginjo groze. Njeno telo se je okrenilo proti meni, njene oči so me zabdle...

Bil sem slep in gluhi... Hotel sem, da je ta trenutek moj. Objel sem jo krog pasu in jo privlil nase... V tistem hipu je bil razgaljen njen obraz, nagnjen nekoliko nazaj, kot obraz žen-

ske, ki v sladostrastju pričakuje prvega dotika ustnic. Pajčolan se je razgrnil, lasje so planiti nazaj, mesto dekliškega obraza, ki sem ga sanjal vso pot, sem zagledal človeško lobanjo s strašnimi vdolbinami, iz katerih je gorel fosfor-ni ogenj. Grozanski smeh mrtveca se je rezal v gole čeljusti. Skozi obleko sem začutil trde oblike človeškega okostja... Zakričal sem in sem jo izpustil. V polzavesti sem jo videl, da je šla nazaj, koder se gotovo vrača vrsto let večer za večerom... Opo-tekel sem se... potem nisem videl ničesar več, slišal ničesar več... Vse se je nekam pogreznilo.

Zjutraj sem se zavedel na temle mestu. Poleg mene je sedel drvar, ki je šel zgodaj v goro po drva in se mi je smejal... Povedal sem mu zgodbo. Kimal je pomenljivo, kot da vse razume. »To je ona,« je dejal, več mi niti na vsa vprašanja ni hotel povedati.

Ko je nehaj govoriti, se nama je zazdelo, da se je sem od grmovja dvignila senca. Stala je nepremično, moj sopotnik jo je zagledal in strepetal. Šepnil je: »To je ona...« V naslednjem hipu je že ni bilo več. Le sova se je oglašila od nekje s tako tužnim in zateglim glasom kot duša, ki ne more doseči ne zveličanja ne pogubljenja.

V gozdu.

Svečana, sanjava samota,
Ugaša nad gozdom dan.
Vrhove objemlje tihota,
ves gozd je utrujen, zaspan.

Še ptice so umolknile,
ko bi se zbale noči,
so v gnezda se varna poskrile,
zaprle so trudne oči.

Še mene se sen loteva,
mitnejše postaja srce.
Iz dalje zvonov glas odmeva,
večerni »Ave« zvene.

Zatisnil oči bi, zaspal bi
za veke v miru tem.
A gozd nad menoj šumljal bi,
da tudi on bode nem.

A čuj, iz sveta življenje
me kliče na delo nazaj.
Spet treba iti v borenje —
o j zbogom, ti tihi gaj!

Ksaver Meško.

ANDREJ KOŠUTA. SLOVENSKA POVEST. ALOJZIJ RĚMEC.

VI.

TOTNIK baron Oton Lindner - tako se je pisal Andrejčkov gospod - je imel tisti teden službo od sobote na nedeljo v vojašnici. Ostal je tam tudi čez noč. Slabe volje je bil in zvečer mu je moral

Andrejček pripeljati oba psa od doma, da sta ostala vso noč v njegovi sobi.

Drugo jutro na vse zgodaj pa je je Andrejček moral peljati zopet domov.

Truden, zaspan je stopal skozi mesto tisto nedeljsko jutro. Iz oblakov je lilo, da je Andrejček začutil mokroto skozi plašč po prvih korakih. Ko je zavil krog prvega vogala, mu je že droben curek spolzel za vrat in po hrbtu. Ustavil se je, zavihal ovratnik, potegnil šepico na zatilnik in se razgledal okrog. Ulice so bile čudno nemirne, pred drugim vogalom, kjer je bila vsa stena polepljena s pisanimi slikami, vabili k veseliam, razglasi in drugimi listi, ki ljudi vkup kličejo, se je trlo ljudi. Pod dežniki so se tiščali postreščki in kočijaži, služkinje, pekovski in mesarski vajenci in vsa pisana mešanica ljudi, ki morajo zgodaj vstajati. Ko je prišel Andrejček tja, se je prerinil do stene tudi on in razbral počasi prvo debelo tiskano besedo na lepaku, ki je bil pritegnil k sebi vso množico.

— Mobilizacija! —

Dalje ni več bral, saj je vedel, da bo vojska.

»Sedaj jih boste Ruse, kaj?« se mu je nasmejal rdečeličen gospod, ki je bil ob njegovi desnici.

— Vrag te vzemi! — si je mislil Andrejček in potegnil za motvoz, na katerem je imel privezana psa. Počasi je odšel dalje.

— Lahko njemu! Ni vojak, ni sluga, nima gospoda nad seboj! Ne ve še, kaj pomeni biti poslušen ali pa dobiti kroglo v glavo, ne od sovražnika, ki se z njim biješ, od zapovednika, proti katerem ne smeš niti mezinca dvigniti! Lahko vsem tem, ki to bero in pravijo: »Vojska bo!« in jim je tako, kakor bi rekli, da bo jutri solnce, ker je danes dež! Doma bodo ostali, a mi pojdemo! —

Iz teh misli ga je blizu doma vzbudila kuharica, ki je z druge strani ulice prihitela vsa zasopla k njemu.

»Otonček je to jutro umrl! Hiti in povej gospodu! Gospa je vsa obupana. Joče, da bi se kamnu zasmilila!« je hitelo dekle.

Strgala je Andrejčku vrvico iz rok in odhitela nazaj.

Psa sta lajala, Andrejček pa je stal na mestu in ni vedel, kaj bi. Po dolgem času se je

okrenil in se vrnil skozi dež in mračno jutro v vojašnico. Tam je stopil naravnost v pisarno, kjer je imel njegov gospod službo.

Stotnik je stal s cigareto v ustih ob oknu in gledal na kostanje pred vojašnico, ki jim je v listih šumel poletni dež.

Andrejček je plaho stopil ob njegovo stran in povedal: »Pokorno javim, da je Otonček umrl!«

Tedaj se je stotnik zganil, kakor bi ga bilo nekaj zbadlo v prsih. A premagal se je in odgovoril Andrejčku, ne da bi odmaknil pogled od smeri, ki je lahko kazala v kostanje, lahko pa tudi v neskončnost: »Prav. Opoldne pridem domov!«

Tisti hip se je Andrejček domislil, da je Otonček večkrat jahal na njegovem kolenu kakor na očetovem, da je prej klical njegovo ime kakor očetovo in da zdaj leži v beli posteljici, mrzel, bled mrliček. Iz oči mu je nekaj zdrknilo čez lice, iskal je v žepu robec, a ga ni našel.

Ker je bil Andrejček tako nepremičen, ga je stotnik nenadoma tisti trenutek pogledal in se začudil: »Kaj? Ti kmečko tele boš tulil, ali si baba? Ti se cmeriš, ko se še jaz ne? Kako boš šele tulil, ko bo treba z bajoneti nad Ruse!«

In zasmejal se je s tistim grdim zlaganim smehom.

»Z bajonetom grem nad samega vraga, Otončka sem pa jaz učil hoditi!« je odgovoril Andrejček in pristavil zase, da še volk tuli po mladiču.

Stotnik pa je stisnil skozi zobe: »Marš pri tej priči in da te danes ne vidim več!«

Okrenil se je proti oknu in si prižgal novo cigareto, Andrejček pa se je splazil iz sobe in ga je bilo samega sebe sram. Taval je proti domu, kakor bi ne vedel, kam da gre. Pred plakatom, ki je oznanjal vojsko, se je bilo nabralo še več ljudi. Zapazil je, da je še vse polno teh velikih listov nalepljenih po zidovih, ki jih zjutraj ni videl. In povsed pred temi listi ljudje, ljudje.... Eni so stali pred njimi sključeni kakor starci, s plahim pogledom, kot bi jih bila ogromna črna roka udarila za tilnik. Drugi so živžgali, imeli roke sklenjene na hrbtih, gledali levega in desnega sosedu z vprašujočimi očmi: — Ali te je strah, prijatelj? — Zopet so bili drugi z mastnini podbradki in gubo tolšče za vratom in ti so se navduševali: »Tako je prav! Saj ni bilo možno več živeti! Meč naj odloči!«

Andrejček je videl vse to kakor v megli in mislil samo na mrtvega Otončka. Izkušal se je otresti misli nanj: — Kaj mi bo ta tuji otrok, ki mi pravi, da mi požene kroglo v glavo, če ne bom poslušen? Kaj mi bo? Dorastel bi in bil kakor oče. A vendar ne — oči je imel gospejine

in tisto žalostno potezo krog ustn tudi. Ni bil za življenje, siromaček, zato ga je Bog vzela! —

Doma je slekel mokri plašč in ga obesil na obešalnik. Stopil je proti vratom v sobo, kjer je kuharica tolažila najmanjše dete in se je igral starejši Otončkov brat s sabljo in konjičkom. Ko je slišal skozi vrata njegov veseli smeh, se je opogumil in jih odprl.

»Kje je Otonček?« je vprašal.

»Na drugi strani. Leži še tako, kakor je umrl!« je odgovorila kuharica. »Ali si povedal gospodu?«

»Sem. In kje je gospa?« je vprašal Andrejček.

»V spalnici. Leži. Njena sestra je pri njej. Slabo ji je! Kaj je rekel gospod?«

»Nič...« je odgovoril Andrejček, se obrnil in šel pogledat mrlička. V temno zastrti sobi je komaj našel k posteljici, ob kateri je brlela pojemajoča lučka.

Sklonil se je nad drobno trupelce in odgrnil beli prt, ki so ga pognili Otončku čez obrazek. Andrej se je zdrznil, ko je ugledal napol odprte oči pod visokim čelom, preko katerega so viseli mokri zlati kodri.

»Glej, tako si umrl!« je dejal skoraj na glas, ko se je toliko razgledal, da je razločil vlažno belino pod polodprtimi vekami.

»Jokal si, preden si umrl, zato imaš solzne oči, siromak! Ležiš tako sam in ne veš, da sem te imel rad, fantiček!« je šepetal Andrejček in z okornim svojim kazalcem skušal rahlo zaklopiti Otončku oči.

»Ves si mrzel, siromaček. Taka je smrt!«

Pognil je prt skrbno mrličku preko obraza in po prstih šel iz sobe. Zunaj na hodniku je sedel na stol in čakal. Ni vedel, česa naj čaka, a čutil je, da mora biti tam. Včasih sta psa v kotu zacvilila, dvignila glavi in ga pogledala, dete v sosednji sobi se je upokojilo, čulo se je samo zibanje lesenega konja a nič več smeha.

Zunaj pa je šumel poletni dež, kakor da ne bo nikoli več nehal...

*
* * *

Tisto noč je Andrejček pobegnil domov. Naenkrat ga je prijelo, ko se je po tej žalostni nedelji vračal pozno v vojašnico. Na zadnjem vogalu se je okrenil mesto tja — proti postaji.

— Če sam ne pojdem, me tudi nihče ne bo podil! — si je dejal in jadrno hitel po ulicah.

O polnoči je vlak odpeljal proti Andrejčkovim domačim krajem.

— Samo eno noč ostanem, naj bo potem karkoli! — si je dejal in sedel v vagonu v kot. Vlak se je trl ljudi. Rezervisti so se vozili že v daljna mesta k svojim polkom.

Vse je govorilo samo o vojski.

»Čemu bi čakal?« je kričal pri oknu zagorel delavec. »Jaz kar sedaj grem, dasi bi imel še dva dni časa. Konje bom podkovaval pri bateriji, lko pojedmo nad sovražnika. Pijte fantje, to bo lep ples!«

Ponujal je okrog steklenico žganja in se jezil, če kdo ni hotel piti.

Nekdo si je zvijal cigareto in govoril malomarno skozi zobe: »Jaz tudi danes grem. Sreča, da je prišla ta vojska. Drugače bi bil sam končal. Saj se ne splača živeti. Zlasti če koga imajo babe tako za norca!«

In je vrgel žveplenko skozi okno s kretnjo, kakor bi življenje vrgel od sebe.

»Tvoje sorte ljudje se smrti najbolje boje!« mu je ugovarjal tovariš. »Boš vedel povedati, lko ti zabrenče krogle krog ušes in bodo granate treskale v tla krog tebe!«

»Radi babe bi se bil sam ustrelil, tako mi ne bo treba!« je mrmral nezadovoljnež.

Za hip je v vagonu vse umolknilo. Kolesa so ropotala v enakomernih sunkih čez tračnice, svetilka pod stropom se je stresavala in mežikala ob vsakem sunku.

»Kako čudno pojo nocoj kolesa pod vagonom. Ali slišite? Kakor bi nas v smrt peljalo, tako ječi pod nami!« je s plahim glasom nekdo skoraj zašepetal med ljudmi.

»Beži, šleva!« se je zakrohotal tisti, ki je znal konje podkovavati. »Vlak ropota kakor navadno...«

»Jaz imam petero otrok, moji dragi. K njim se peljem, da jih še zadnjič vidim, preden odidem na vojsko!« je odgovoril tisti, ki so mu kolesa tako čudno ropotala to noč.

Kovač z žganjem se je obrnil k Andrejčku: »Kam pa ti, prijatelj?«

»Domov!« je jezno odgovoril Andrejček.

»Ti boš svojemu gospodu škornje likal. Lepa šarža, bratec!« se mu je smejal kovač, ko je opazil na njegovem rokavu znak častniških slug.

»Še lizali boste gospodom čevlje. In gnoj bo na njih, smrdeči gnoj, in boste veseli, če ga boste smeli čediti na tako nasje načine!« se je razjezil Andrejček in vstal.

»Daj mi piti!« je zagrmel nad kovačem.

»No, nikar ne razgrajaj! Ná, pij! Saj sem se samo šalil!« je dejal dobrodušno kovač in dal steklenico Andrejčku.

Andrejček je izpil do dna in vrgel steklenico skozi okno.

Nekdo je menil pomirjevalno: »Prav pravi fant, mala šarža sluga, a varna šarža!«

»Ali mislite, da se bojim?« je vpil Andrejček. »Vi se bojite, strah govori iz vas vseh. Ali veste, kaj je smrt na vojski? Zdaj si in zdaj te ni... Tako je!«

»Kaj bi se prepirali! Saj bo tako v dveh mesecih vsega konec!« je menil nekdo.

»Preteče leto in dan, dve leti, tri leta, pet let in še ne bo konca. To bo vojska, kakor je svet ni še videl. To vam pravim jaz, Andrej Košuta, ki sem danes pobegnil, da vidim še enkrat mater in... in... nič ne bom več govoril!«

Misel na Maričko mu je vzela besedo. Zleknil se je v kot in zaspal kakor ubit. Sprevodnik ga je moral zbuditi, da je izstopil na postaji.

Dež je bil ponehal, za hip je zasvetila osamljena zvezda iz teme in se zopet skrila, na jutranji strani še ni bilo sledu zarje, ko je Andrejček nastopil s postaje proti domu.

»Ko pridem domov, bodo šele petelini peli. Nihče me ne bo videl!« si je dejal in zavil s ceste po stezi med grmičevje. Z akacije, lesk, jesenov in jelš je škropilo, kadar je

veter potegnil, potoki so šumeli v izjedeni strugah in prelivih čez kamenje, v temi je nekje v hribu klical čuk. Andrejček je hitel med praproto in visoko travo, mimo potokov, travnikov in njiv, preko mrtvih gričev in po globokih spečih dolinicah. Nikjer hiše, nikjer luči in vendar ni izgredil niti stopinje v mislih, da je to morda njegova zadnja pot domov.

(Dalje.)

Oblaki.

Ali se lije iz mraka spev
in v meni budi se njegov odmev?
Ali v bliskih stresa grivo grom
nad zburkanim gorskim jezerom?

Ne lije iz mraka se miren spev,
ne poje mi v prsih sladk odmev,
ne vozi se čez goro grom,
viharja ni nad jezerom.

Oblaki so to, ki čez daljne ravni
jih veter nemira podi, podi,
in zdaj jahajo čez visoko goró,
da v mirnejših barvah zasije nebo.

Stano Kosovel.

TOVORNI VLAK ŠT. 67. TONE BATAGELJ.

UNKOMA se je vzpenjal vlak navkreber, sopihal in prhal, kakor upehana zver, vagoni so umerjeno butali drug ob drugega, kolesa in zavore so cvilile in ječale, zdaj kratko in zdaj zategnjeno.

Pogledal je skozi motno, zamazano oken-ce zaviralnice.

Težko vleče — je zamrmral in zopet sedel. Zakaj so neki toliko priklonili mislil je in skoro se mu je zasmilil stroj, ki je daleč tam pred njim sopihal in se sunkoma poganjal navzgor. Gost, črn dim je puhal iz dimnika, zvijal se v čudnih kolobarjih, kobilil težko in nerodno nad vagoni, ovijal jih in zasipal s svojo gosto meglo, potem legal med drevje in grmovje, trgal se in izginjal v gozdu. Včasih je veter prinesel do zavirača jedek, zadušljiv smrad premoga, zaščemelo ga je v nosu in grlu, da je zakašljaj in izpljunil.

— Še malo in potem bo lažje, — je pri-pomnil, kakor da se pogovarja s strojem. Ve-nomer je gledal skozi linico in si predstavljal ovinek, kjer se začne proga spuščati navzdol. — Potem bo lažje, — je ponovil glasno. Razveselil se je lastnega glasu in misli, da bo tam za onim ovinkom lažje, ker gre proga navzdol, vesel je bil tega spoznanja, kakor da bi sam vlekel ves nepregledni tovor v brdo in kakor da se bo tudi on odpočil tam za onim ovinkom, kjer začne svet padati v dolino.

Njegov obraz je bil bled in zamazan od premoga. Male črne oči so nemirne begale od stroja na wagone, od njih na dim in z njim v gozd, na drevje, na grmovje, na odpadajoče listje, na travo. Vse mu je bil že tako znano in domače: poznal je vsak grm, vsako drevo, vsako brzjavni drog, vsako čuvajnico ob pro-gi, vse čuvaje, njih žene in otroke. Ko se je bli-žal vlak čuvajnici, je že vnaprej vedel, da bo stal tam čuvaj z rdečo zastavico, da se mu bo veselo nasmejal in ga prijazno pozdravil. Vse to je že vnaprej vedel in je mislil o tem. Zdelo se mu je prijetno, ko se bo tako vozil mimo, sam in zdolgočasen, da bo srečal ob poti pri-jazen obraz in vesel pozdrav. Že vnaprej se je pripravil na ta pozdrav, obraz se mu je nabral v nasmeh, da so se mu naježili brki in sta iz-pod njih pogledala dva bela zoba.

In potem je prišla čuvajnica, a mesto ču-vaja je stala ob zapornici čuvajeva žena, mla-do, rdečelično, debelo ženšče z rdečo zasta-vico, ki se mu ni nasmejala in ga ni pozdra-vila. Z njegovega obraza je izginil nasmeh. Navajen je bil čuvaja in njegovega prijaznega pozdrava.

— Gotovo je bolan — si je rekel in mislil o čuvajevi ženi: — Tako ženšče! Še pozdravi ne! — Gotovo je bolan, — je ponovil. — Bo-lan, pa tako babo! Začel je misliti o tem, kako bo zvečer, ko bo prišel domov v svoje malo zato-hlo, vlažno stanovanje. Žena ga bo sre-je-la, kakor po navadi, neprijazno in čemerni otroci se bodo zmerjali in kregali med seboj. Že petnajst let tako življenje, vedno enako, brez spremembe, brez veselja. Vsak dan

isto: bleda, bolna, neprijazna žena, čemerni, prepirljivi otroci in zatoхло, vlažno stanovanje, kakor da ni solnca na zemlji, ne drugačnega življenja na svetu. Tako ženšče! — Zahotelo se mu je biti oni čuvaj z zdravo, rdečelično, debelo ženo.

Pogledal je skozi linico. Stroj je sopihal trudoma in naporno.

— Vlečemo, vlečemo, — je mislil, — in tako bo šlo do konca, od jutra do večera, od večera do jutra: motna, zamazana linica, sopihajoči stroji, bolna, neprijazna žena in čemerni, krikljivi otroci. — Zdelo se mu je, da ne bo stroj zmogel hriba, da ne bo izvlekel tovora, da je priklenjen cel vlak na ono mesto in ne more dalje, samo vagoni butajo in loputajo drug ob drugega, kolesa in zavore škripljejo in cvilijo, rezko in zategnjeno.

— Uuh, — uh — uh! —

Oprijel se je z obema rokama zavore in položil glavo nanjo. Zazdelo se mu je, da ne grede več naprej, da se je vse zaustavilo, da se nikdar več ne premaknejo z mesta, da bodo ostali tamkaj večno, spredaj nepremagljiv hrib, tam zadaj pa rdečelična čuvajeva žena.

— Zakaj neki ni bilo čuvaja? ... E, bolan je, bolan, — je pomislil in zasmilil se mu je. — Bolan je in bo umrl — je mislil dalje z vso gotovostjo, — in potem bo ostalo ono ženšče samo. Nekaj, kakor toplo zadoščenje, mu je hipoma napolnilo vso dušo. Ostala bo sama. MIMO nje bodo leteli vlaki, veselo žvižgali stroji, na oknih bodo sloneli veseli, prijazni ljudje in se smehljali.

— Kaj me to briga? — se je naenkrat vznemoljil. Pred oči mu je stopila njegova žena, bleda, bolna, zavita preko glave in usahljanih prsi v volneno, pisano ruto, spomnil se je svojih zanemarjenih, kričavih in čemernih otrok in zatohlega stanovanja. — Kaj me brigajo pravzaprav tuji ljudje? Čemu mislim vse to? Ali nimam svojega križa? — se je jezil. Tesno mu je postalo pri srcu, ko se je spomnil svoje žene in otrok. — Mar so oni krivi, da je tako? Mar so oni krivi, da so bolni, prepirljivi in neprijazni? Ali jim ne dam vse? Vse, vse ... svoje dni in noči, svoje meso in kri? Ves je trepetal od bolečine, nemoči in vznemirjenosti. Kaj še hočete, žena in otroci? — Zdrznil se je. Zdelo se mu je, da je zakričal, nekaj ga je tiščalo v prsih, zgostilo se mu v grlu in privrelo iz oči. Trdo je tiščal z obema rokama zavoro, vlak je škripal, butal in hropel — mmh, uh — uh! — dim se je valil nad vagoni, zaganjal se v zrak in se izgubljal v gozdu. — Kaj naj vam še dam, povejte? — je vpil v svojo notranjost. — Ali naj vam dam svoje zdravje? ... Dal sem vam še več! ... Svoje življenje? ... kdó vas bo potem hranil in odeval? ... Postalo mu je strašno težko, telo mu je krčevito stresalo močen občutek, podoben joku brez solz. Čutil je mraz in težko, svinčeno utrujenost, ki se je oprijemala s svojo težo celega njegovega slabega, izmučenega telesca. Zdelo se mu je, da bi bilo dobro,

da bi legel in zadremal, da bi se vsaj malo naslonil in tiho, tiho sam zase premislil vse to, kar je tako težko in nepremagljivo v življenju; spremeniti usodo po svoji lastni volji, živeti, kakor se človeku samemu hoče, delati iz ljubezni in za ljubezen.

Sama od sebe mu je padla glava na roke, ki so tiščale zavoro. Zdelo se mu je vse tako težko, telo mu je krčevito stresalo; bil je majhen, nemočen in slab, da se je sam sebi zasmilil, tako rezko je v tem hipu občutil vso svojo neznatnost in brezpomembnost. Bil je truden, strašno truden.

— Uh — uh — uh! — sunkoma se je zagajal vlak in dosegal višino.

On je pa sedel v zadnjem vagonu tovarnega vlaka v zaviralnici, nezaten zavirač, majhen, nezaten človeček, ves slab, s krčevito sklenjenimi rokama na zavorni, utrujen in žalosten ...

Hotelo se mu je dremati, spati, pozabiti ...

Naenkrat se mu je zdelo tako prijetno ono pozibavanje, cviljenje in škripanje koles in zavor ... Ves se je skrčil in zgrbil, kakor da bi hotel zlesti sam vase, skriti se sam v sebi ... V glavi mu je prijetno zvenelo in prepevalo, celo telo mu je rahlo objemala neka sladka, opoina utrujenost, neka nežna, prijetna toplota, kakor da bi ga nekdo rahlo božal z gladko, mehko roko po utrujenem, bolnem telesu.

— Kako vreči s sebe to težo? se je vprašal in ni našel odgovora. Kaj bi tudi z odgovorom, ko je tako majhen, nezaten in slab? — Toda kdaj in ob kakih prilikih sem ga zadel na rame? — Mislil je dolgo in ni se mogel domisliti. Zdelo se mu je, da ga nosi od večnosti — Od večnosti je in ne bom ga treščil s sebe, — si je rekel in postal je čudno miren in potolažen.

— Toda, — je mislil dalje, — če bi nas bilo več, mnogo, sto, tisoči, milijoni? — Zamislil se je, kako bi bilo, če bi bili milijoni in on ž njimi. Šel bi k njim s svojim težkim, večnim bremenom stopil bi med nje in nihče bi ne vedel, da je tudi on tam, da je tudi on z njimi, da diha z njimi in živi, njih del, njih majhen, nezaten del. A on bi vedel, da je tu in bi šel z njimi, kamor bi šli oni, samo da bi stresel s sebe to težo, to težko, težko breme. Pravzaprav ni vedel jasno, kaj je ono breme, toda čutil ga je v svoji slabosti in utrujenosti, spoznal je, da mu ni dalo življenje tega, kar je pričakoval od njega, iskal je v neznanosti svojih občutij oporo in našel jo je v svoji iluziji.

— Visoko pod nebom bi sijalo solnce in pod solncem bi žarele rdeče zastave, kakor sveže rane, in pod zastavami bi šli oni, tisoči in milijoni, — je mislil in z njim bi bil tudi on s svojim težkim bremenom. Šli bi na grič, visoko gori po strmi poti in ko bi prišli na vrh, bi vrgel breme z ramen in ga ostavil za ovinkom. Vsi bi šli z njim, valili bi se, kakor morje, neugnano in divje ... kakor morje bi se vse spenjalo in padalo, vstajalo in lezlo, jokalo in se

krohotalo, krohotalo, ker je zvalilo težko, neznošno breme s sebe...

Naenkrat je razločno slišal, kako se ono morje, ona črna ljudska gomila krohota, cvili in joče, grmi in buči, tuli in nori v divje blazni radosti, kakor razdivljan orkan. Popolnoma jasno je slišal vse to in bil je vesel, kakor še nikdar, ker ga ni več tiščalo na ramenu ono težko, težko breme....

Predejo, predejo deklice volno.

«Moje srce še ljubezni je polno...»

Nit se za nitko med prsti pretaka.

«Trpka bolest mojo dušo namaka...»

Ličeca v tajnih skrivnostih gorijo.

«Moja mladost ti, adijo... adijo!»

Dvospev.

Vlak je bliskovito drdral navzdol, ropotai in razbijal, oglušno je žvižgal stroj, zadnji vagon je odskakoval in odprla so se vratica zaviralnice.

Ovinek...

Kamen in tir je oškropila kri...

Tibo trepečejo usta molčēča.

«Kam, kam zgubila si moja se sreča?» —

Cvetejo prsi kot rože na vrti.

«Mene objele pa slutnje so smrti...»

Janko Samec.

BREZEN. KULTURNO-ZGODOVINSKI PABERKI. LEOPOLD KEBER.

Doba slovenske samostojnosti.

OD košato lipo pred taberno Aureliana, čegar rodbina je izvrševala v Breznu vso rimljansko in preseljevalno dobo krčmarski obrt, sta sedela tedanji lastnik omenjene taberne in Markoman, potomec

onega Markomana, ki je po brezuspešnem naskoku svojih sorojakov na Oglej ostal v Breznu.

»Tvoja večdnevna odsotnost, Aureliane,« je prekinil Markoman precej mučni molk, ki je bil nastal v njenem prijateljskem razgovoru, »kakor tudi tvoja sedanja zamišljenost sta vzbudili v meni pozornost. Odkrij srce, razbremenj dušo in odleže ti gotovo!«

»Veš, prijatelj, kaj so slutnje?« se je vzdramil krčmar iz svojega molčanja. »Nepojmljiv strah me preganja podnevu, kratki mi nočno spanje. Strah, da dobimo nov obisk! Kadarkoli zatisnem oči, vidim, kako se bližajo Breznu nove čete...«

»Nehaj, sicer nam pribasniš volka: Bodi brez skrbi! Brezen se je znal zavarovati proti nadaljnim pohodom preseljujočih se narodov. Ko si bil odsoten, smo posuli cesto, ki pelje v Brezen, s tako debelim gruščem, da se premisli vsak narod že radi svojih črevljev nadaljevati pot, vrne se in si izbere ugodnejšo in lepšo cesto.«

»Motiš se! Grušč nas ne bo rešil, rešiti nas more edinole gostoljubnost. Zato sem si pa pre-

skrbel novo zalogo vina. Šel sem to pot k morju po pucinsko*) vino, ki ga pisatelj Plinius tako hvali in ki ga je Livia, žena prvega našega imperatorja, tako rada srkala in pripisovala njegovi dobroti svojo visoko starost. Ob tej priliki sem videl reko Timav. Zares čudna je ta reka. Je kakor otrok, ki se rodi kot mož in umre še v zibeli. Vsi naši pisatelji so jo opevali in če bi se uvrstili vsi verzi, ki opisujejo Timav, drug zraven drugega, bi prekašali dolgost njegovega teka. Vergil je naštel devet izvirkov, Martialis sedem, pojoč slavo Ogleju, v čigar bližini je pil Pompeius jih je videl le pet, a jaz samo še tri. Poluksov konj iz sedmerih voda**), Trogus Kako si ti to razlagaš?«

»Zelo preprosto! Čim večji pesnik, tem več izvirkov. Kako si prišel ti med pesnike, mi še ni popolnoma jasno. Ni izključeno, da je iskati vzroka v pucinskem vinu. Vergil se ga je najbolj napil, ti pa najmanj, zato pri Vergilu devet izvirkov, pri tebi pa samo trije. To je pa le domneva, ker pucinca ne poznam.«

»Razumem! Čakaj! Jaz skočim v hišo po vrč, da utopiva slutnje in si preženeva strah. Ob enem se lahko prepričaš sam o okusu cesarice Livije, kakor tudi o mogoči vzročni zvezi

**vinum pucinum je kraški teran, ki je rastel na skrajnih obronkih kraške planote proti morju.*

*** Latinski izvornik se glasi:*

»Et tu Leda eo felix Aquilea Timavo

Hic ubi septenas Cyllarus hausit aquas.«

(Martialis, L. IV, ep. 25.)

med pucincem in manjšajočim se številom Timavovih izvirkov pri latinskih pisateljih.«

»Pametna beseda, amice!« je vzkliknil Markonom za odhajajočim Aurelianom in dostavil poluglasno še: »Ni napačen človek, nekam pozno se mu rode pametne ideje, a glavno je, da se mu sploh rode!«

V hipu se je vrnil Aurelianus z vrčem pod pazduho.

»Izborna kapljica!« je izustil njegov gost po prvem požirku. »Divim se Livijinemu okusu!« je izjavil po drugem požirku. »Vinum pucinum est bonum, gratias ago ob donum*)« je zapel po tretjem požirku, »nič več se ne čudim toliko izvirkom Timava, še premalo jih je naštel Vergil.«

»Molči, ali ne slišiš petja? Kdo neki prepeva?« s tem opominom je hipoma zajezil Aurelianus svojemu gostu veletok opravičenega slavospeva.

»Prepevajo, reci rajši. To je vsekakor več ubranih glasov!«

»Kako krasno odmevajo visoki glasovi!«

»Kako grme nizki glasovi!«

»To niso domačini, besed ne razumem!«

»Sirene niso imele lepših glasov!«

»Joj meni in joj Breznu!« je zavpil Aurelianus in kazal s prstom proti severu, odkoder se je izza ovinka prikazala množica ljudi. »Moj slutnje se udejavljajo! Nov preseljujoči se narod! Po tvojem debelem gruču korakajoč prepeva najlepše pesmi!«

»Kar je, je!« je tolažil, sam ves zbežan in oplašen, Markoman Aureliana. »Ti lepo sprejmi novo došle čete, pozdravi jih in ponudi jim pijače! Lepa beseda jim omehča srce, in Brezen in mi smo se zopet rešili!«

Aurelianus je upošteval nasvet svojega prijatelja. Bližajoča se množica je z mogočnim akordom izpela pesem. Aurelianus je stopil par korakov proti prvi vrsti, priklonil se, nagovoril jih v najlepši latščini, slavil uro kot najboljšo svojega življenja, ko se mu je izpolnila edina želja, da mu je bilo dano sprejeti v imenu Brezna tako hrabre vojščake.

Novo došleci so gledali precej debelo temperamentnega govornika, a odgovorili niso ničesar.

»Pozdravi jih ti v germanskem jeziku!« je šepnil Aurelianus svojemu soseda. »Gotovo so Germani, jaz pa vem, da se še vedno govori v tvoji družini germanščina.«

Markomanu je sicer zaplesalo pred očmi, odprl je usta, lovil del časa potrebne sape, obrisal si z rokavom potno čelo in od pucinca rdeči ustni, priklonil se trikrat pred tujimi neznanci in ponovil v izbrani germanščini vse to, kar je bil povedal Aurelianus v latinščini.

Tudi njegov pozdravni govor ni imel nobenega uspeha. Molk je zavladal še tišji kakor

prej, dokler ni izstopil velik in močan mož iz množice in z mednarodno kretnjo dopovedal govornikom, da ni razumel ne Avrelliana ne Markomana.

V tej stiski in zadregi je skočil Aurelianus zopet v hišo in prinesel, kar mu je bilo najprej prišlo v roke, namreč kruha in soli, povabil stoječe tuje tudi z mednarodno nemo kretnjo, naj sedejo, in nalil par čaš z vinom. Niti pojml ni, da je rešil s kruhom in soljo Brezen in da so smatrali tujci po takem pozdravu Brezenske prebivavce za svoje prijatelje in zaveznike. Kmalu nato se je četa razkropila po vasi, nastanila se v hišah, ki so jih bili zapustili vaščani boječ se nadaljnih pohodov sovražnih narodov in izselivši se v varnejše kraje. Brezen je dobil nakrat drugo lice.

Ni trajalo dolgo, in že so se tujci priučili latinščini in germanščini, da so se z lahkoto sporazumeli z družinami, ki so bile zaostale v Breznu in kljubovale vsem pretečim nevarnostim. Tako je zvedel Aurelianus, da so novi prebivavci Brezna Slovenci, ki so jih bili prisilili Obri, da so zapustili bivšo domovino in se naselili po odhodu Langobardov po Panonski, Noriški in Karniški pokrajini.

Zopet sta nekoč sedela Aurelianus in Markoman pod košato lipo.

»Veš, kako mi pravijo naši novi sosede?« je vprašal Aurelianus. »Orel, Orel, ali ni to smešno!«

»Meni pa Markič. Kvadu Hvala, Loccariusu Logar, lastniku taberne: Pri Atili pa Prijatelj!«

»Čudno ljudstvo! Trudim se noč in dan, da bi se naučil vsaj par besed v njihovem jeziku, a ves moj trud je zaman!«

»Z mano je enako! Ne gre, pa ne gre! In vendar bo moralo iti! Med njimi smo. Čudim se, kako so se oni tako hitro privadili naši govorici! Prepevajo pa krasno. Ne razumem besedila njihovih narodnih pesmi, a zdi se mi, da vlivajo v vsako po par kapljic srčne krvi, da primešajo vsaki par grenkih solza!«

»Saj prav te pesmi so me sprijaznile z novimi razmerami in mi vrnilo dušno ravnotežje! Pa še nekaj drugega sem opazoval,« je nadaljeval Orel, »čim so se Slovenci naselili v Breznu, so se lotili z vso vnemo obdelovati polja. Zanemarijena polja so zopet preorali in iztrebili grmičevje in bohotno ljujiko, ki se je bila razpasla po travnikih in senožetih. Kaj pa raj? Mi smo se lovili za nenapornim zaslužkom, trgovali smo, bavili se s tujskim prometom, ko je pa prišla vremenska neugoda, smo stradali v kljub svojemu bogastvu, ker smo svoje picle pridelke takoj porabili, preostanke pa celo prodali. Kaj nam je pomagal ves denar?! Z belimi srebrniki, z rdečimi zlati ne utešiš lakote! Naši novi sovaščani se radi razveseljujejo, a delo jim je glavna zabava, mi smo se pa strašili napora in znoja. Res ne poznajo ne Vergila, ne Horaca, ne Ovida, a kaj to, zato je pa vsak med njimi

*) Dobra je kraška črnina, hvala za kapljo ti vina!

sam pesnik in pevec, Vidiš, dragi Markič, saj dovoliš, da te tako kličem, Brezen je prava podoba naše bivše države v malem. Odigrali smo svojo vlogo in ker smo se preveč pomehkužili, se ne moremo ustavljati zdravejšemu in nepokvarjenemu narodu.«

Orel je umolknil, misli so mu odplule v one čase, ko je razprostiral rimljanski orel svoje peruti skoro čez ves svet; poznal je dobro slavno zgodovino svoje domovine, zato ga je njen neslavni konec tem bolj užalostil.

Tudi Markiču je bilo težko pri srcu. Spomnil se je svojih rojakov, Germanov, ki so štiri stoletja hodili na jug, morili in požigali, kamor koli so prišli, puščajoč za sabo smrt in pogo-rišča, in jih primerjal z novo došlimi Slovenci, ki so se naselili na zapuščenih pokrajinah ne z ognjem in mečem, marveč s plugom in motiko. Res da ni bil Brezen deležen splošne usode, izmotal se je bil na čudezne načine iz vseh nevarnosti, a druge vasi niso bile tako srečne. Ne samo da niso tujci pregnali v Breznu ostalih družin, marveč so sprejeli od teh vse običaje in navade, naučili se koj tuji jezik in dali temu večkrat prednost pred lastno govorico.

Prihod dveh gostov jima je odpodil mračne misli. Prisedla sta in po kratkem pozdravu nadaljevala svoj razgovor v slovenskem jeziku, ne meneč se ne za Orla, ne za Markiča, o kojih sta vedela, da ju ne razumeta.

»Poročaj mi sedaj. Žitomir, o vsem, kar si zvedel in videl na svojem potovanju po naši novo ustanovljeni zadrugi. Radoveden sem, kako razpoloženje vlada med ljudstvom glede prihodnjega župana. Izberi novega župana pripisujem veliko važnost, ker bodo to prve volitve v naši novi domovini.«

»Vse samostojne kmetovavce sem opozoril, kdaj in kje si bodo izbirali svojega župana. Tretji dan po mlaju na Brezenskem travniku. Opažal sem, da ni nobene edinosti med njimi. V kolikor so eni za te, Dobrogoj, v toliko so zopet drugi proti tebi. Prvi poudarjajo tvojo mladost, tvojo odločnost, tvojo neoženjenost, drugi ti očitajo iste lastnosti in bi imeli rajši starejšega, previdnega in oženjenega župana.«

»Čudim se, da sta samo dve stranki. V prejšnjih časih jih je bilo še več. Je že tako, mi se moramo kregati in pričkati, sicer bi sploh Slovani ne bili. Ni mi toliko za župansko mesto, ljudstvo naj si samo izbere najsposobnejšega, ker edino tak nam bo v korist. To si pa le zapomni, ako hočeš vedeti in poznati vse svoje dobre in slabe lastnosti, stopi pred ljudstvo in mu reci: jaz se pogajam za to in to mesto. Če si dal revežu kokoš, porečejo eni, da si mu daroval prašiča, drugi pa bodo trdili, da je bila kokoš komaj jajce in še to jajce je bilo klopotec!« ...

Od vseh strani so prihajali na vse zgodaj samostojni kmetovavci in se zbirali na Brezenskem travniku. Da se je bil določil prav Brezen za to zborovanje, se ni čuditi, saj je edini Brezen med vsemi vsemi ostal nepoškodovan.

V vsaki posamezni gruči se je vnel živahen razgovor. Star, častitljiv mož je stopil na hrustov parobek. Zavladala je tišina. »Zadružniki! Poiskali smo si novo domovino, določili svoji zadrugi meje in sedaj nam je postaviti svoji zadrugi na čelo župana, ki naj vodi naša zborovanja, kjer se bodo razpravljale naše splošne domače in upravne zadeve, kjer bomo razsojali in kjer se bosta odločala vojna in mir. Prepričan sem, da ste o tem že razmišljali in da se je večina že izbrala moža, ki naj župani naši zadrugi. Težavna naloga čaka novo izvoljenca, ker meji naša zadruga z bojevitimi Bradači*). Govoril sem!«

»Dobrogoj iz Brezna bodi naš župan!« je zaorilo nekaj glasov, »Dobrogoj iz Brezna!« so pritrdili drugi, nakrat so se vzdignile vse roke kvišku, in Dobrogoj je bil izvoljen soglasno. Oddali so zanj svoj glas celo njegovi nasprotniki, ker se je bila raznesla tik pred volitvami vest, da se namerava Dobrogoj poročiti in da šteje vsekakor več let, kakor jih kaže.

Vest o nameravani Dobrogojevi poroki ni bila nikaka volilna spletko, marveč je temeljila na resnici. Lepa Merica je bila, s Prelaza doma, skrajne vasice Dobrogojeve zadruge, ki se je zanj vnelo Dobrogojevo srce. Vse je bilo dogovorjeno že s starši. On jo ugrabi na njenem domu, odnese jo na svoj dom, za njim priletita nevestin oče in brat in pred zaprto Dobrogojevo hišo se bodo vršila pogajanja.

Vse mu je šlo po sreči. Merica je bila sama doma. Ko jo je ugrabil, da jo ponese domov, je klicala na pomoč, toda tako tiho, da jo je jedva slišal njen ženin. Še nikdar ni nosil Dobrogoj tako sladkalahkega bremena. Požuril se je, da ga ne dohitita tast in svak. Skakal je čez jarke, drl po bližnjicah, presekoval ovinke, spuščal se po gladkih rebrih, po opolzljih senošetih navzdol in glej jo smolo, Dobrogoj še ni bil prišel do polovice poti, ko je zdrsnil, padel in si izvinil nogo. Nadaljevati pot so mu zabranile bolečine. A Merica ni bila samo lepo, bila je tudi pametno dekle. Ni hotela, da jo prihitita oče in brat, da jo roparju ugrabita brez vsakih pogajanj, ne, vzdignila je ženina, spravila ga na svoj hrbet štuporamo, da so mu majale noge navzdol, da se je oklepal z rokami njenega vratu in že je hitela s sladkalahkim bremenom proti Breznu. Ženin na njenem hrbtu ji je le pravil: na desno, na levo, kar čez njivo, po tej stezi, za hišo, dokler nista dosegla srečno in pravočasno Dobrogojeve hiše, kajti vrat še nista bila dobro zaprla za sabo, ko sta že prirogovila pred hišo preganjavca in zahtevala ugrabljenko ali pa odkupnino. Zadovoljila sta se slednjič z velikim volom in dvema piščancema in se vrnila brez hčere domov. Nevesta je nato ovila svojo glavo z rožmarinovim vencem, ženinovo bolno nogo pa z mokrim obkladkom. Pripomniti moram, da zadnje opravilo ni spadalo k poro-

*) Langobardi.

nim obredom tedanje dobe, da je pa olajšalo zgoče bolečine nesrečnemu ženinu.

Poroki je sledila kajpada običajna gostija. Plesali so se narodni plesi, pele narodne pesmi, kovač Dragič je spretno oponašal slovenščino lomečega gostilničarja Orla, da se je moral celo bolni ženin smejeti od srca. Tudi nevesti je zaigral mal nasmešek okrog njenih ust, vesela je bila, da je prinesla v svoj zakon najlepšo balo t. j. moža samega. Edino ko je zahteval Dobrogoj od Orlove dekline, ki je stregla svatom, »še eno merico!«, se je namrdnila, menceč, da si želi njen ženin še ene Merice...

Popolnoma suhi spomladi je sledilo vroče poletje. Solnčni žarki so posušili potoke, izpili izvirke, izsrkali globoko iz zemlje vse sokove, da je zamrlo vse življenje po poljih, travnikih in senošetih. Ožgana je bila trava in orumenelo listje je pokrivalo razpaljeno zemljo.

Župan Dobrogoj je sklical zborovanje svoje zadrage. Prišli so potrti, žalostni. Bledi so jim bili obrazi, kakor bi jim bili žarki posrebeli tudi srčno kri.

»Zadružniki!« jih je nagovoril Dobrogoj. »Sklical sem vas na izredno zborovanje. Perun, bog solnca, bliska in groma, nam ni naklonjen, uničil nam je s svojimi žarnimi sli letino. Poskusimo in potolažimo ga z žgalnim darom!«

»Jaz žrtvujem kravo!« se je oglasil Budislav iz Lipovca. »saj je itak ne morem preživiti, ker ni krme!«

»Jaz darujem Perunu oba vola,« je pripomnil Malej iz Lož, »in sicer takoj, ker drugače mi crkneta radi pomanjkanja sena!«

»Tudi jaz položim na žgalni kamen govedo,« je izjavil Volkoj z Brega, »saj moli že dva dni jeziki iz gobca!«

»Mojo Lisko so same kosti!« je trdil Slavko iz Smečja. »Začela je prežvekovati svoj lastni želodec. Na kamen z njo!«

»Ne tako, zadružniki!« je svaril starija Jaroslav iz Brezna. »Ne žrtvujte Perunu radi tega, ker ste primorani, žrtvujte mu iz lastne volje in v prepričanju, da sprejme Perun radostno vaše prostovoljne darove. Ne bodi trezen, ker nimaš vina, bodi trezen vkljub temu, da imaš vino. Delaj dobro radi dobrote same in ne vsled pritiska!«

»Perunu na čast pokolijemo živino,« mu je ugovarjal Malej iz Lož, »na nagibe se ne bo oziral, videl bo le dejanje in se omehčal!«

Zaman se je trudil Jaroslav iz Brezna pripričati svoje sozadružnike o veliki razliki med človekom, ki dela dobro, ker hoče dobro delati, in med človekom, ki dela dobro, ker mora, ker je prisiljen dobro delati. Nobeden ga ni slušal in obveljal je sklep, da se pokolje živina bogu Perunu na čast in da se mu daruje drobje ubitih goved radi pomanjkanja sena in krme.

Gost dim se je valil z žrtvenika proti nebu. Na obzorju se je prikazal oblaček, širil se in širil, potemnil nebo, zabliskalo je, zagrmelo in usula se je ploha. in lilo je zdržema, lilo en dan, lilo dva dni, lilo tri dni. Izpod vsakega

kamna je privrel studenček, potoki so se porečili, reke pojezerile. Ko je narastla voda že do Brezenskih hiš, lilo je že dva in trideseti dan, je zaklal Jaroslav iz Brezna zadnjo ovco in jo daroval Perunu, ne radi pomanjkanja sena, marveč iz prepričanja, da ga potolaži. Neurje je prenehalo. Perun se je utolažil. Vkljub temu je bogoklet Malej iz Lož, češ Perun je dobil preveč drobja, zato je poslal preveč vode, v podobnem slučaju se bo že znal ravnati v bodoče.

Ta povodeni je bila v zgodovinski dobi največja v naši deželi. Zgodilo se je to l. 585. Pri tej priložnosti si je Soča skrajšala pot in si izbrala drugo strugo. Czörnig, goriški zgodovinar, je v tem oziru istega mnenja kakor jaz, kar me izredno veseli...

Za županovanja Dobrožita je obiskal Brezen Slovenec Ljubej iz Semernika*) in se ustavil nekaj dni v vasi. Župan je sorojaka gostoljubno sprejel, pogostil ga po stari slovenski navadi in kmalu sta tičala oba v zanimivem pogovoru.

»Neverjetno, da ti to ni znano!« se je čudil Ljubej iz Semernika. »Naša severna in vzhodna meja je Donava, proti zapadu so se naše čelste sponadle nedavno temu v Bistriški dolini*) z Bavarci in njihovim kraljem Tasilom.«

»Kako naj vemo vse to,« se je opravičeval Dobrožit, »ko pa moramo paziti vedno na svoje sosede Bradače, s katerimi imamo glede pašnikov večne spore. Nekoč so nas izvabili na skupen pohod proti Bizantincem v Istri*) a kako smo se začudili, ko smo našli tam svoje rojake. Od tedaj ne zaupamo več svojemu sosedu.«

»Prav tako ne veš ničesar, da tvori slovenska zemlja del velike države, ki jo vlada kralj Samo. Združili smo se z brati Čehi, Slovaki in Luženskimi Srbi. Samo nas je rešil, Obrov, boril se s sosednimi Franki in porazil Merovingovca Dagoberta pri Vogastem gradu*).«

»Čakaj,« je prekinil župan svojega dobro poučenega gosta. »Z Obri smo se tudi mi že borili večkrat so nas bili obiskali. Psoglavci jim pravimo. Sedaj imamo pa že delj časa mir pred njimi. Da imamo svoje lastne vojvode, mi je znano, da imamo sedaj celo lastnega kralja, pa v resnici nisem vedel. Premalo stikov imamo med sabo, da bi spoznali svojo moč! Takoj jutri skličem svojo zadrugo za zborovanje in jim sporočim veselo vest, da imamo lastnega kralja, ki je mogočnejši in vplivnejši od našega soseda, frijulskega vojvode. S tem bomo morali prej ali slej obračunati, ker vpadi na naša obmejna zemljišča in pašnike in ropi naše živine se množe od dne do dne!« ...

*) Skoro gotovo je to Semmering na Nižje Avstrijskem.

*) Pustertal na Tirolskem. Bitka l. 595. Saffarik, Muchar in jaz izvajamo vsi Pustertal iz Bistrica (bistrica - hudournik).

*) l. 600.

*) l. 631.

Kar je prorokoval Dobrožit svojemu gostu Ljubeju iz Semernika, se je uresničilo, pod županovanjem njegovega naslednika Mirigoja. Ko so se zopet ponovili l. 700. vpadi langobardskih čet v slovensko ozemlje, so se zbrale obmejne zadruge s svojimi župani na čelu, vdrle v nižino, utoborile se na strmi Prešenski gori blizu Čedadu in pobili s kamenjem in sekirami vso naskakujočo vojsko frijulskega vojvode Ferdulfa.

»Sedaj se lahko naše naša živina nemoteno po naših planinah!« je vzkliknil župan Mirigoj, prebodši s sulico vojvodo Ferdulfa in vsi so mu pritrdili.

To je bil prvi slučaj v slovenski zgodovini, da se je pravda glede pašnikov oziroma radi prisvajanja pašne služnosti tako krvavo skončala, kar pač spričuje jasno, da takratni Slovenci še niso poznali, da niso še imeli odvetnikov. Spreten odvetnik bi bil zaslišal oškodovance in priče, šel na lice mesta, vložil tožbo radi motenja posesti, sprejel od stranke nekaj predujm za kolke, in naj bi bila pravda tudi romala v drugo instanco, vojvoda Ferdulf bi bil ostal živ, poročil bi se bil s svojo nevesto Blandino in plačal z njeno doto vse pravnne stroške, pričnine, komisije, kolke, honorar in razsodnino. Pravda bi se prav lahko vršila po langobardskem pravu, ki ga je zbral kralj Rotaris l. 643. v posebno zbirko »Edictus Langobardorum«, ki je imela edino napako, da ni bila pisana v langobardščini, pač pa v vulgarni latinščini, iz katere so se polagoma razvili vsi romanski jeziki...

Župan Sebidrag je bil pravkar nekoliko zadremal po končanem kosilu, ko ga je vzbudil konjski peket in koj nato je stopil v vežo mož star približno petdeset let.

»Slišal sem, da razumeš naš langobardski jezik. Zato prihajam naravnost k tebi! Govoriti imam s teboj! Prej pa, prosim te, poskrbi za mojega konja, poten je in truden!«

»Jaz sem Paulus Diaconus, sin očeta Warnefrida iz Forjulija*),« se je predstavil novo došli tuiec, ko se je bil vrnil župan iz hleva. »Jaz pišem knjige, posebno zgodovina mi je prirastla k srcu. Ker sem se namenil opisati zgodovino svojega naroda, in ker se moram kot vesten pisec baviti pri tem tudi s sosedi svojega naroda, sem prišel po nekoliko točnih podatkov. Čeprav so trčili večkrat vaše in naše koristi skupaj, četudi smo si bili večkrat v laseh in v bradi,« je dostavil Paulus, vedoč, da nazivajo Slovenci svoje langobardske sosede bradače, »spušujem vašo hrabrost. Znana mi je vaša zmaga nad Ferdulfom, znan mi je mir, ki ga je sklenil z vami vojvoda Pemo in znano mi je vaše maščevanje za časa Pemovega sina Rathisa. Vsekakor bi rad vedel, kdaj ste se naselili v teh krajih!«

»Oprosti, Paulus,« mu je odgovoril v precej dobri langobardščini župan Sebidrag, »da ti jaz ne morem dati točnih podatkov. Pokličem pa svojo mater, ona ve vse podrobnosti. Ker je v mladih letih nosila sir prodajat v Forjulij, se lahko zmeniš z njo v svojem jeziku.«

Tako je prišlo, da je Pavel Dijakon precej točno navedel v svoji četrti knjigi »De gestis Langobardorum,« kdaj približno in do kam so prišli Slovenci. Zmotil se je bil k večjemu za trideset let, to pa radi tega, ker ni hotel priznati, da so Slovenci takorekoč stopali Langobardcem na pete na njihovem pohodu v frijulsko nižino.

Kmalu nato je prenočil v Orlovem gostišču duhovnik iz Ogleja. Ko se je zarana zjutraj napravljaj na pot, je poprašal gospodarja po najbližji poti k Savici, kjer bo krstil Črtomirja, bivšega voditelja poganskih Slovencev, na prošnjo Bogomile, bivše svečenice poganske boginje žive na Blejskem otoku. (Dalje.)

*) Forum Julii — Čedad.

IVAN KAVČIČ. OBRAZI NAŠIH MOŽ. STANKO STANIČ.

DRUŽINSKEM arhivu znane goriške družine Claricini-jeve je iztaknil bivši goriški profesor Fr. X. Zimmermann med rokopisno zapuščino nekdanjega goriškega župana Aleksandra de Claricini tudi

stare rokopise dr. Franca Leopolda Savia, prijatelja Čopovega. Alessandro de Claricini je to rokopisno ostalino uredil in navaja v svojem zapuščinskem katalogu tudi sledeče Savio-vo delo: »Biografie di uomini illustri Goriziani, (un volume in fogli volanti con margini spariosi per eventuali aggiunte).« Ta rokopis o slavni Goričanih je dobil v roke prof. Zimmermann, ki ga pa ni izrabil, ampak je v letnem izvestju goriške gimnazije za l. 1912, objavil le imena onih mož, katere je Savio popisal. Po številu jih je sedemdeset. Več o tem rokopisu ni znanega, čeravno bi bila vsebina nad vse zanimiva. Ker je Savio te može popisoval po abecednem redu, se nahaja že med prvimi neki Caucig.

Kdo neki bi bil ta Kavčič? Ker na škofa Textorja ni misliti, bo ta Kavčič najbrž tisti, s katerim je Goethe občeval v Rimu in o katerem pravi v svoji razpravi: »Winkelman und sein Jahrhundert« na str. 320. »da je bil mož z velikim talentom, ki je imel velike zmožnosti, pa je zato ravno bistvene dele svojih slik zanemarjal.«

Da je bil ta znanec Goethejev res naš Goričan, spričuje Wurzbach v svojem biografičnem leksikonu, pa tudi »Zgodovina c. kr. akademije za upodabljajočo umetnost na Dunaju«, ki je izšla leta 1877. v nemškem jeziku. Vse mogoče vire o tem našem rojaku je pa zbral marljivi raziskovalec slovenske zgodovine Fridolin Kavčič in priobčil njegov življenjepiš med »Znamenitimi Slovenci« v »Ljubljanskem Zvonu« leta 1895.

Za rojstni kraj Franceta Kavčiča njegov življenjepišec Kavčič ne ve, pač pa pravi, da se je porodil na Goriškem 3. decembra l. 1762. Mladega Kavčiča nadarjenost za slikarstvo je opazil grof Guido Kobencelj, najbrž je bil torej slavni slikar rojen na Krasu, kjer so imeli Kobencelji svoja posestva. Mladega Kavčiča je poslal grof Kobencelj na Dunaj, kjer se je vežbal v prvih elementih slikarstva. Ker je pokazal velike zmožnosti, priporočil ga je grof Filip Kobencelj cesarju Jožefu II. in ta ga je poslal v Bolonjo, da bi se učil od Corracija in njegovih učencev. Po poldrugem letu se je iz Bolonje preselil v Rim, kjer je ostal sedem let in se med tem seznanil tudi z Goethejem. Posvetil se je posebno grški in rimski zgodovini.

Leta 1791. se je vrnil na Dunaj. S seboj je prinesel veliko kopij vatikanskih slik pa tudi precej lastnih izdelkov. Ker njegovemu mecenu Kobencelju ni ugajalo, da se je zaljubil v neko revno Dunajčanko, ga je knez Kaunitz po umetniških opravih poslal v Mantovo. Težka je bila pot iz Dunaja, a umetnik je v njem premagal človeka. Iz Mantove se je že po par mesecih preselil v Benetke, kjer je ostal zopet celih šest let, tako da se je pač docela seznanil tudi z beneškimi mojstri. Šele leta 1796 se je povrnil na Dunaj, kjer je bil leto pozneje imenovan za profesorja zgodovinskega slikarstva na akademiji. Svoji nevesti je ostal zvest. Poročila sta se — oba že precej priletna — leta 1805. na Dunaju. Petnajst let pozneje je bil imenovan za ravnatelja iste akademije. Umrta sta oba, Kavčič in njegova žena, isti teden leta 1828. in sicer on 18. novembra, žena pa štiri dni prej.

Težko bi bilo vsa dela Kavčičeva naštet, ker je število velikansko. Veliko njegovih del je šlo v Ameriko, nekatere so pa tudi v bivšem cesarskem muzeju na Dunaju. Fridolin Kavčič našteje 34 njegovih slik.

Vsebinska in predmetna njegovih slik so vzeti ponajveč iz klasične zgodovine in mitologije, tu pa tam tudi iz sv. pisma. Že iz tega lahko sklepamo, da je Kavčič spadal h klasicistični umetniški struji svojega časa.

O umetniški vrednosti Kavčičevih del je danes težko katero reči, ker nam njegova dela niti v fotografskih posnetkih niso znana. Sodba Goethejeva ni ravno preveč merodajna, saj je

znano, kako se je motil o Bethovenu in sovražil vso romantiko. Fridolin Kavčič pravi, da sta Goethejevo sodbo korenito ovrгла Fuessli in Heller in da je Italija štela slikarja Kavčiča med prve štiri v tedanji dobi živeče slikarske veličine: Camucinija v Rimu, Westena v Londonu in Davida v Parizu. Isti življenjepisec Kavčičev navaja knjigo: »Nagler: Künstlerlexicon, München, 1835.« ki pravi sledeče: Kavčičeve kompozicije so izvrstne in kažejo globoko poznavanje splošne zgodovine in mitologije. Njegov slog je nekaj veličastnega, njegovo razvrščanje ljubko in njegove ženske glave so lede; kolorit je često blede, svetloba bela brez barve in življenja. Njegove slike so v vsakem oziru nemški umetnosti na čast.

»Zgodovina c. kr. akademije za upodabljanje umetnosti na Dunaju« pa pravi, da je akademija v Kavčiču dobila izvrstno moč.

Te sodbe o njem, skupaj z življenjskimi podatki je zbral Fridolin Kavčič. Da je bil mož umetniška veličina svojega časa je brez dvornno.

Nam pa naj spomin na to, da je naša ožja domovina dala človeštvu moža, ki je s svojo umetnostjo iz ožjega kroga ponosno stopil v zbor narodov, daje zanosa in poleta navzgor.

PASIJONSKE IGRE V OBERAMMERGAU.

NEDOSEGLJIVA drama Kristovega križanja in vstajenja je bila že davno predmet predstavljanja; na vseh koncih zemlje so se hoteli zamisliti v čas trpljenja Gospoda našega. Najbolj znane od vseh teh predstav so one v bavarski gorski vasi Oberammergau, kjer jih igrajo vsako deseto leto. Samo sedaj po vojski so se zakasnile za dve leti, igralo jih letos namesto l. 1920; in sicer vsako nedeljo in praznik od srede maja do 24. septembra. Če je naval ve-

lik, jih ponovijo tudi v ponedeljek ali celó v torek. Sedaj imajo za to posebno gledališče, dočim so v prvih časih igrali v cerkvi, potem na pokopališču, pozneje pa v prostoru, prirejenem nalašč zato. Sedanje gledališče je sezidal arhitekt Lautenschlager iz Münchena pred 20 leti, prostora je za 4000 gledalcev na sedežih in za 300 stojišč; sedeži so pod streho, igrajo pa na prostem, igralci so torej izpostavljeni vsem vremenskim nezgodam.

Začnejo vselej ob osmih zjutraj, začetek tvori Kristov vhod v Jeruzalem. Opoldne prenehajo, ob dveh zopet začnejo, končajo pa ob šestih ali sedmih z Vstajenjem in Povelčanjem Gospodovim. Višek doseže drama tedaj, ko Kristuša križajo. Da je posnetek popolnejši, nosijo igralci zmeraj dolge lase; sedanji že trivatni predstavitelj Kristusa Anton Lang je popolnoma tak, kakor vidimo naslikanega Zveličanja. Ako hoče iti kdo gledat, naj se oglasi na le naslov: Amtliches Reisebüro, Promenadeplatz, München, Deutschland.« Vstopnica s hrano in prenočiščem stane za I. razred 490 mark, za II. 430, za III. 335. Pri sedanjem razmerju marke in lire to ni veliko.

Oberammergau je že stara naselbina, začetka ne poznamo. Koncem srednjega veka in v začetku novega so se prebivalci prav posebno pečali z rezbarstvom in dosegli veliko dovršenost. Trgovali so povsod, po Holandskem, Danskem, Rusiji, celo v Ameriko. Pozneje je rezbarstvo precej propadlo, bilo je premalo napredno; in šele ko so v najnovšem času dobili moderno urejeno šolo, so se zopet povzpeli, vendar ne tako visoko, da bi mogli živeti samo od tega. Vsak ima še kakšno hišico in malo polja, zelo veliko jim pa dajejo tudi pasijonske igre. Par primerov naj nam to pove: Leta 1880 so si razdelili igralci 158000 mark čistega dobička, l. 1890 289000 mark, l. 1900 410 tisoč mark itd. Tudi občina veliko zasluži, takó l. 1890 200000, l. 1900 pa 335.000 mark. Kakor vidimo, zasluži občina malo manj kot igralci. L. 1910 je bilo

Pasijonske igre v Oberammergau-u; V Betaniji.

vseh dohodkov 1.705.000 mark. To so velikan-ske svote, če pomislimo na tedanjo vrednost denarja. Zato se je pa vas — broječa okoli 2000 duš — tudi popolnoma moderno opremi-ta: poštni in brzojavni urad, električna, vodo-vod, kanalizacija, bolnišnica, drevored, gledališče, lepe ceste, muzej itd.

Kdaj so začeli z igrami, ne vemo. Vemo le to, da je razsajala l. 1633 na Bavarskem hu-da kuga — takrat je bila 30 letna vojska. — Da bi se je ubranili, so Oberammergauci obljubili, da bodo priredili vsakih 10 let pasionske igre v čast Kristusovemu trpljenju. Kuga je ponehala in za l. 1634 beremo že o takšni prireditvi. Go-tovo pa je, da so igrali že prej, samo da so l. 1663 natančno določili čas prireditve. Saj bi se v enem letu tudi pripraviti ne bili mogli, če bi jim bile igre neznane in bi jih ne bili še nikoli pre-je uprizarjali. Naistarejši tekst iger je iz l. 1662; l. 1740 je pisal benediktinec Rosner nov tekst, ki pa ni ugajal, bil je pretežak. L. 1780 je pater Knipfelberger zložil novo besedilo, a vse je prekosil pater Otmar Weiss, ki je kmalu po-tem napisal nov tekst v prozi. Besedilo je

bilo do tedaj vse v verzih. Tako je ostalo do l. 1850. Tedaj pa je domači župnik Jožef Alojz Daisenberger na splošno željo pregledal Weiss-ov tekst, jezik opilil, nekaj izpustil, nekaj pri-dejal, semintja izpremenil in popravil; in ta tekst je še danes v rabi. Uglasbil je Weiss-ov tekst domačin Rok Dedler.

Od l. 1770 do 1811 so bile v smislu teda-njega časa igre prepovedane, potem zopet do-voljene. Saj ima vsled navala tujcev vendar cela Bavarska dobiček od njih, npr. l. 1900 sa-mo bavarske železnice štiri milijone mark.

Režijo in vodstvo oskrbuje letos Jurij Lang, Kristusa igra, kakor že omenjeno, Anton Lang. Sploh je ime Lang v Oberammergau zelo na glasu. Skušnje se vršijo že eno leto pred predstavo; pet let govori Oberammer-gauci o igrah, ki so se vršile, pet let pa o onih ki jih bodo igrali.

Kdor se hoče o vsem tem natančno poučiti o zgodovini, o pripravah, o igri sami, o vtisu na nas itd., naj bere razpravo prof. A. Sušnika v Dom in Svetu l. 1911. Je zelo obširna in pokaže tudi najmanjše malenkosti.

Pasijonske igre v Oberammergan-u: Jezus umiva apostolom noge.

MEDNARODNI EVHA-RISTIČNI KONGRESI.

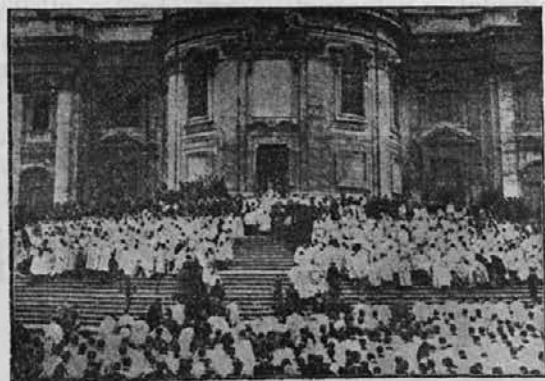
DR. JOS. LIČAN.

NEDAVNO se je v Rimu zaključil 26. med-narodni evhanistični kongres. Bila je to veličastna manifestacija verske misli, ko je, — kakor pravi papež Pij XI v pismu do kar-dinala Pompilija — »mesto papežev in mučen-cev slavilo apoteozo Evharistije, ko so jo v zmagoslavju nosili po slovesno okrašenih ce-

stah, sredi neštete, verske radosti prežete množice»: V tem sprevodu, ki se je vil na praznik Kr. Vnebohoda od katakomb sv. Kalista do cerkve sv. Pavla in pri drugi evharistični procesiji, 18. maja, — ki je šla od lateranske cerkve, mimo eskvilinske Marijine cerkve, ter mimo koloseja (skozi Konstantinov slavolok nazaj v lateransko cerkev, — je bilo gotovo nad pol milijona udeležencev iz vseh delov sve-ta. Takošne krščanske manifestacije ni videl Rim že od leta 1870. Bila je to po 50. letih prva javna procesija v Rimu.

Zanimati utegne naše čitatelje, vedeti, kak je bil postanek in splošni potek dosedanjih mednarodnih kongresov te vrste.

Češčenje sv. Evharistije je tako staro, kakor krščanstvo. To nam nedvomno priča sv. pismo, zlasti pa pisma sv. Pavla, ki govore o sv. Evharistiji kot o središču krščanskega bogoslužja. (Helo, I. Kor.) Živo vero prvih kristjanov v evharistično skrivnost, nam pričajo napisi in slike v katakombah iz prvega in drugega stoletja. Nbroj takih slik nam podajajo najstarejše rimske katakombe, to so katakombe svete Priscille, Domitile in Lucine, ter sv. Kalista. V dneh preganjanja, ko so v Areni umirali krščanski mučeniki, so se v podzemeljskih rovih krepili krščanski borci ob evharistični mizi. — Napočil je dan svobode, Konstantinova doba. Cerkev je stopila iz katakomb v javnost. Prvo prizadevanje kristjanov je bilo: dostojno

Evh. Kongres v Rimu.

proslaviti dragoceno evharistično skrivnost. V njeno češčenje so vpregli vse, kar nudi tepega in vzvišenega narava in umetnost. Živa vera je zbrala zlato, srebro in bisere, da okraši sv. poroke in tabernakeljne. Svila v vseh mavričnih bojah je otela oltarje in najkrasnejše cvetlice je postavila v službo presvete Evharistije. Vse človeške umetnosti kar tekmujejo v proslavi te skrivnosti. Njej se klanja stavbinstvo, ki gradi veličastne dome, njej se klanja slikarstvo in upodablajoča umetnost, ki razvršča okoli Evharistije najlepše svoje proizvode. Evharistijo proslavlja v najslačih melodijah glasba in petje; z eno besedo, vse najlepše in najdragocenejše je veren človek zbral in poklonil sv. Evharistiji.

A tudi najplemenitejša stvar na zemlji, človek, se je že iz početka posvetil docela evharistični skrivnosti skritega Bogu. Dočim se je v prošlih stoletjih človek kot posameznik klanjal Evharistiji, je bilo za naš socialni vek pridržano češčenje Evharistije od strani cele socialne družbe.

Sicer je bila že s prvega početka sv. Evharistija velika socialna naprava, ki ima družiti vse vernike k edinosti. To misel izraža že njen Ustanovitelj, ki je dvanajsterim rekel: »Vzemite in jejte, to je moje telo« — Pijte vsi iz tega keliha »To je moja kri nove zaveze«. In sv. Pavel naglašja: »En kruh, eno telo smo mnogi,

vsí namreč, ki smo deležni tega enega kruha, (evharističnega)«. To misel so izražali tudi takozvani ljubavni obedi (agape), ki so bili v zvezi z evharistično daritvijo. In smelo rečemo, ista temeljna misel je dala postanek mednarodnim evharističnim kongresom. Ti kongresi imajo upravičeno nameno vse socialne sloje v vseh navalah, človeško družbo kot telo v duhu Kristusovem preroditi in pobratiti. »Ob mizi sv. Evharistije se družijo in postajajo pravi bratje veliki in mali, gospodje in služabniki, vladajoči in vladani; vsi so dobrodošli v hiši očetovi, v hiši miru«. Tako je povdarjal Pij XI ob zadnjem kongresu.

Okoli Evharistije se poraja prvi krščanski komunizem.

Mednarodni evharistični kongresi so nastali iz številno obiskanih romanj, ki so jih pod papežem Leonom XIII. uprizarjali na Francoskem pred l. 1880. in sicer na svetiščih, ki so zaslovela vsled kakega čudežnega evharističnega dogodka. Francozinja Tomisier je s posebno vnemo aranžirala taka romanja s katerimi so se združevala posvetovanja, kako bi se moderna družba v socialnem oziru dvignila in s krščanskimi nazori oplemenitila. Prvi evharistični kongres v pravem pomenu besede, se je vršil po zasluženju Francoza Pelerina v Lillu dne 28. julija 1881; trajal je 3 dni. Predsedoval mu je škof mongr. Monnier. Že tu so bili zastopniki iz raznih držav. Drugi kongres se je vršil od 13. do 18. septembra 1882 v Avignonu. Tretji kongres je bil v Lüttichu od 5. do 12. junija 1883. Za obdržavanje vsakoletnih mednarodnih kongresov se je ustvaril stalni odbor. Člani tega odbora so bili visoki cerkveni in drugi dostojanstveniki. Prvi predsednik tega stalnega odbora je bil prelat Gaston de Segur, za njim nadškof Bouillierie iz Bordova, za njim nadškof Dunquesnay iz Cambreya, potem kardinal Mermillod, v novejšem času nam iz dunajskega kongresa znani belgijski nadškof monsg. Heijlen. Iz cele vrste poznejših kongresov je vredno, da se spominjamo zlasti teh le bolj znamenitih kongresov. Deseti kongres v Paray-le-Monial l. 1897 je posebno poglobil češčenje Srca Jezusovega. Dvanaisti kongres l. 1899 je obdal s posebnim sijajem Lurd. Šestnajsti kongres v Rimu 1905 je stopil v novo dobo zgodovine teh kongresov. Udeležil se ga je osebno papež Pij X, ter določil, da bo pri vseh nadaljnjih kongresih predsedoval papežev odposlanec. Leta 1908 so se v Londonu poklonili evharističnemu Kralju zlasti Angleži. Leta 1909. Nemci v Kölnu, leta 1910 Amerikanci v Montrealu, leta 1911 Španci v Madridu, leta 1912 avstrijski narodi na Dunaju. Slednji kongres se je vršil v znamenju evharističnih dekretov Pija X. Zlasti ganljivo je bilo skupno sv. obhajilo ogromnega števila dunajskih 100.000 otrok. Po vojni se je spet čudil 25. kongresu v Bresciji, ki je z izvanrednim sijajem pokazal svetu, da vojska ni zamorila žive vere človeštva v sv. Evharistijo.

Zadnji 26. evharistični kongres v Rimu se je ob papeževi navzočnosti vršil v znamenju popolne upostavitve miru in socialnih presnov. Začeti se mora — dejal je papež Pij XI — tisti resnični prepoved, ki obstoja v povratku družbe h Kristusu in Kristusa k človeški družbi. To je prepoved, ki vsebuje najresničnejšo, najtrdnjejšo snov vsake druge obnove. — Proti poveljni posurovelosti in materijalizmu, proti izžemanju sobratov in nasilju, proti vsakemu socialnemu zlu je lek skrit v sv. Evharistiji.

STO LET ŽELEZNICE.

V. ŠARABON.

Z GODOVINO železnice pričenjamo z zgodovino tira. Sicer mislijo nekateri že na stari vek, a stvar je zelo negotova. Najbolje je, če nastavimo začetke v 16. stoletje: v nemških in angleških rudokopih so napravili tir za vozove iz lesa. V 18. stoletju so les nadomestili z železom, oblika današnje je postala definitivna l. 1783.

Vozovi v angleških rudokopih so imeli širino 1435 mm, od kolesne osi do druge. To širino so prenesli tudi na železnice in to je danes normalni tir. Ko so pozneje predlagali večjo širino, zaradi večje hitrosti, je bilo že prepozno. Širino 1435 mm je vpeljal Jurij Stephenson, večjo širino je predlagal l. 1833 Isambart Brunel, 2135 mm. Vnel se je velik boj, the fight of gauges, boj za širino tira. Trajal je do l. 1845. Jasno je, da dvojni tir pri glavnih železnicah v eni in isti državi ni konisten, onemogočen je vsak razvoj brez večjih stroškov — primerjaj današnjo Avstralijo, kjer ima skoraj vsaka država svoj tir in je pošiljanje blaga zaradi velikanskih stroškov pri prekladanju večkrat nemogoče. — Leta 1845 je poseben parlamentarni odsek sicer priznal, da je glavna misel Brunelova — večja hitrost pri širšem tiru — prava, a odločil se le za 1435 mm, »ker je pri tem tiru gradnja železnic lažja in cenejša«.

Ker industrija na kontinentu takrat še ni bila razvita, so pošiljali Angleži prve lokomotive v Evropo, širina od osi do osi seveda tudi 1435 mm. Sedaj inženjerji preklinjajo to širino, ker ne morejo dati lokomotivam one moči, ki jo zahteva moderni promet.

Nekako tri četrtine vseh železnic na svetu se je prilagodilo angleškemu sistemu 1435. Nekateri države oziroma dežele, ki so oddaljene od tranzitnega prometa oziroma kjer sploh ni mogoč, imajo druge mere, Irska n. pr. 1600 mm, Španska in Portugalska 1676 mm, ravno toliko večina prog v Vzhodni Indiji. Druge države si zopet hočejo utrditi svoje strategične stališče s tem, da si izberejo drugačen tir, Ruska od Varšave naprej n. pr. 1525 mm.

Kjer pa promet ni bogve kako razvit, kjer ni treba velike hitrosti in kjer je premalo denarja, se zadovoljijo z ozkotirno železnico. Ozki tir se

veliko bolj prilagodi terenskim razlikam kakor široki, tudi je veliko cenejši, na prometni kilometer za povprečno lir 36.000.— Pa tudi promet, vzdrževanje, nadzorovanje itd. ne stane toliko kakor pri navadnih progah. V novejšem času število ozkotirnih železnic zelo narašča. Širina je sila različna, v Bosni 760 mm, na Nemškem 600, 750 in 1000, na Švedskem 871, na Norveškem 1067, ravnotoliko tudi v Kaplandiji in drugih progah v Afriki; zato imenujejo širino 1067 mm naravnost kapski tir. Proga Bajrut—Damaskus 1050 mm, proga v Meko tudi 1050, Jafa—Jeruzalem 1 m, ravnotoliko električna berninska železnica. Wengernalpska v Švici 800 mm. Najožji tir nahajamo pri dveh kratkih progah v Walesu, 590 mm, najmanjši polmer loka pa znaša tud samo 35 m. Ti dve progi služita že splošnemu prometu. Če pa to izločimo, dobimo še ožji tir — mislimo vedno na železnice z lokomotivo — tako v Crewe na Angleškem 457 mm.

Razvoj motorja se pa začenja koncem 18. stoletja. Razni poskusi so pokazali, da je motor le uspešen, če ima svojo določeno pot in na tej podlagi so študirali dalje. A tudi tukaj je bil začetek težak, bridke so bile skušnje, tako Murdoch, Trevithik. Šele cela vrsta posameznih odkritij in predkušenj je ustvarila pogoje, ki so omogočili ustvarjajočemu človeškemu duhu sestavo prvega dobrega modela. Končal je poskuse in jih zedinil v lepo celoto znameniti Jurij Stephenson (1781-1848). Življenje tega izrednega moža delijo v tri dobe.

1. Prva doba je doba poskusov; lokomotive iz leta 1814., 1815. in 1816. Zelo so bile še primitivne, vendar so pa že prepeljale 30 ton in dosegle na uro hitrost štirih angleških milj a 1609 m, torej nekaj nad 6 km.

2. Leta 1823. so imenovali Stephensona za prvega inženjerja premogovne železnice Stockton—Darlington. Za izdelovanje lokomotiv sezida tovarno v New-Castle, ki je zadobila pozneje svetovni glas. Dne 27. septembra istega leta je prvič javno poskusil svojo lokomotivo »Vzorec I.«. Vlekla je že 90 ton — 90.000 kg, na uro pa dosegla razdaljo 15 angleških milj — nad 24 km, Gorica—Ajdoščina, jako veliko. A železnica Stockton—Darlington ni služila javnemu splošnemu prometu, je poslovala jako neredno itd. Stephenson je delal dalje.

3. Leta 1826. ga pokličejo na še bolj odlično mesto, postane vodilni inženjer na progi, ki se je imela sezidati med Liverpoolom in Manchesterom, dolžina 48 km. Letna plača 24.000 lir, prav veliko. Treba je bilo prevažati material. Stephenson se odloči za lokomotivo iz svoje tovarne, a direktorji železnice mu nasprotujejo, 21 parnih strojev ob progini naj s pomočjo vrvi goni vozove. Ta način prevažanja se je že večkrat dobro obnesel, vozovi so šli še enkrat hitreje kakor z lokomotivami. Stephenson je pa dosegel, da so razpisali direktorji javno tekmovalno

nje lokomotiv, ki naj bi odločilo, ali jih bodo vpeljali ali ne. Pogoji so bili strogi. Za najboljšo lokomotivo so določili nagrado 12.000 lir. Priglašanih je bilo pet lokomotiv, štiri so prišle k tekmovanju, tri so pripustili, in sicer Stephensonovo »Rocket«, Hackworthovega »Sanspareil« in »Novelty« inženjerjev Braithwaite in Ericson. Pri Rainhillu so tekmovali, dolžino 2'4 km so morali premeriti dvajsetkrat = 48 km, torej proga Manchester—Liverpool. Radi manjših pogreškov Sanspareil in Novelty nista mogla dokončati tekme, Rocket (raketa) je pa izpolnila vse pogoje takoj prvi dan tekmovanja, 6. oktobra 1829. hitrost na uro 48 km. Rocket imenujejo prvo moderno lokomotivo. Dne 15. septembra 1830 so pa otvorili progo Liverpool—Manchester: in s tem se začelja doba železnice.

Stephenson je pozneje čisto prav rekel: »Lokomotiva ni iznajdba posameznika, temveč celega rodu inženjerjev.«

Stephenson.

V osmih vlakih, kojih prvega je vozil Stephenson sam z lokomotivo »Northumbrian«, so peljali 15. septembra 1830 iz Liverpoola v Manchester okoli 600 potnikov, med njimi vojvodo Wellingtona in sira Roberta Peel. Goste gručed gledalcev so stale ob progih. Zgodila se je pa takoj prvič nesreča: Enega udeležencev, poslanca Huskissona, so povozili ravno ko je bil stisnil vojvodu Wellingtonu roko. In ravno ta poslanec je bil eden prvih pospeševateljev omenjene proge. Lokomotive tedaj še niso imele piščalk, in poslanec ni opazil bližajočega se vlaka. Stephenson ga je hitro naložil na »Northumbriana« in ga prepeljal domov, 24 km v 25 minutah, na uro torej 58 km. Izredno veliko, cel svet se je čudil. Dolenjska železnica porabi za 70 km tri ure.

Glavno delo je bilo s tem končano. Treba je bilo izpopolniti. Vsako leto je prineslo kaj novega. Čisto navadne vozove prve dobe so polagoma izpremenili v moderne vagoni, povečali so jih, opremili z različnimi udobnostmi; moderni Pullmanovi vagoni so višek komforta. Na transsibirski železnici imajo posebne sprehajalne vozove s telovadnim orodjem, kopalne sobe, knjižnice itd.

Za prevažanje blaga so uvedli najrazličnejše tipe, poseben tip za živino, posebnega za tekočino; odprte vagoni, napol odprte, zaprte itd.

Kar se tiče izpeljave tira, je napredovanje velikansko. Kdor je videl železnice v Alpah, ve o tem marsikaj povedati. Ovinki, pentlje, predori, eno hoče prekositi drugo. Adhezijo sedaj mnogo bolj izrabljajo nego prej; prišle so zobokolne železnice; mostovi so dobili vse drugačno obliko, vse druge dimenzije; predori so se podaljšali, prvi večji predor (Semmering) ima dolžino 1450 m, simplonski pa že kar 20 km in že je bila ruska duma dovolila sredstva za zgradbo kavkaške železnice, kjer bodo zgradili tudi predor v dolžini 23 km. A ne še dosti, Angleži so sedaj bolj prijazni staremu francoskemu načrtu za zgradbo predora pod cesto Calais—Dover, 40 do 45 km. Če bi hoteli Rusi, bi Amerikanci takoj zgradili železnico v Sibirijo, pod Beringovo cesto bi napravili predor, ki bi sredi ceste prišel vun na neki otok in potem zopet izginil v globini, skupna dolžina 90 km. Tako sili človeški duh neprestano naprej, kje so mu meje? Narava skoro ne dela več zaprek, Uprimo oko na moderne gorske železnice, na jungfrausko, popocatepetlsko itd. Celo na drzni Mattherhon v Švici so jo hoteli speljati, a švicarsko ljudstvo se je načrtu uprlo, češ da je Mattherhon potem skažen. Ima prav. Polno je železnic pod zemljo, velikanske so transkontinentalne proge, vidimo viseče železnice, enotirne, breztirne itd. itd.

MUHA.

K je je tista muha, muha brez trebuha...« ti poje narodna pesem. Nikar jo ne kliči. Poletje in vročina sta pred durmi, dva glavna pogoja, da muha sama pride in te obišče. Joi, če bi vedeli vso pot, ki jo naredi muha v enem dnevu, ali v celem svojem življenju, da, če bi prešteli ves zarod, ki ga zaplodi ena sama skoraj nezatna muha v enem poletju, bi se poorej skoraj postarali.

Ne verjamete? Dobro. Vjemiva muho. Tako, zdaj jo drživa v pesti. Kako brenči med prsti, kako se zvija, kako se hoče preriti na svobodo. Ne boš. Izpustim te, če mi poveš, kod si danes hodila, kaj si delala, kaj si vse oblezla. Le hitro, če ne te vržem ob tla in te zmanem. Brž!

»Z-z-z-z...« je šumela muha vsa črna od jeze. »Če ni drugače, pa naj bo. Danes zjutraj sem se prebudila v gostilniški kuhinji. Tam se

nekoliko preveč drenjamo, vse polno nas je kot listja in trave, a tam smo rade. Zakaj? Toplo je ponoči v tej kuhinji in vse polno sladkih pri-grizkov se dobi, dasi je tudi nevarno, če se katera preveč radovedno sklone nad soparo ognjišča. Brž je v juhi. Zadnjič se je zgodila nesreča naši mladi tenkokrilki. Skoraj bi jo bil pisar Negodé v žlici z juho vred posreball. Kako je bil hud, me pa tudi, tak potegon, kot bi bile me muhe res tako zanič. Zdaj ga nalašč naga-jamo, sedemo mu na nos in ga šegečemo po mozoljih, da bi katero ubil, je itak mnogo pre-počasen.

V kuhinji sem se tedaj prebudila, počakala, da je gospodinja odprla lonec mleka, pokusila sem ga malo, polizala sladkorno drobtino na mizi in pravočasno ušla debeli gostilničarjevi roki, ki je udarila po meni. Šla sem na gnojišče in znesla jajčeca za moj zarod. To sem letos že drugič storila. Še trikrat ali štirikrat me čaka to delo. Pomisli — nad sto jajček! Koliko mlad-dih muhic bo iz tega!

Ko sem to delo opravila in malo pobrskala po gnoju — ljudje pravijo, da gnoj smrdi, a meni pogosto prav tekne — sem odfrčala — zzz — skozi odprto okno v sobo. V zibelki je ležalo malo dete, povito in je gledalo v strop. Sedla sem mu na nos. Aj, kako je detetu to nerodno delo. To je lepo, da me dete ne more nasilno odpoditi, če še bolj obrača svojo glavicico. Sedem k očem in jem — sadčica je to... Otrok zajoče, mama pride — in kje sem že jaz...

Že sem sedela na pljuvalniku. Nič poseb-nega. Opazila sem na mizi sveže sadje. Samo malo sem pokusila. Sladko je bilo. Sadje mi zelo ugaja. Nato sem šla skozi eno okno ven, čez cesto, skozi drugo okno notri.

Kaj sem zagledala? Tam je sedel za zapra-šenimi akti plešast gospod in dremal. Kaj ko bi ga malo podražila, sem si mislila. »Dober dan, gospod!« sem dejala. »Ali se smem malo pogle-dati v vašem zrcalu?« Gospod je molčal, sko-čila sem na njegovo plešo, se pogledala v njo, malo poplesala od veselja — plosk! — kaj se je zgodilo? Komaj sem ušla smrti. Udaril je bil po pleši in nič zadel. Še enkrat sem mu zabren-čala okrog ušes in jo odkurila v šolo.

Tam sem sedla otroku na čitanko, hotel me je vloviti, a vlovil je učitelj njega: »Beri dalje! Ne veš, kje smo? Po šoli ostaneš tu!« Jaz pa sem vesela brenčala po šoli.

Pred šolo na cesti sem oblezla crknjeno miš ali kaj, zletela na košček kruha k stari Marjeti, ki poleg stanuje, nato pa vsa vesela letela daleč in skozi okno v poltemno sobo. Na mizi sam nered, knjige, svinčniki in papirji, med papirji pa gospod, ki je čakal po papirju. »Kaj čečka noč in dan?« sem si mislila. Sedem na papir in že ima v pesti in me neumnosti vpraša. To je vse, kar vem, ker še polodne ni.

Muho sem izpustil, sedla mi je na nos in nato odbežala. »Ti presneta muha, bila je na mrhovini in zdaj mi sede na nos. Kaj naj dobim od ne tifus ali kako drugo

bolezen. Ali ste jo sploh slišali. Zdaj je na mleku, na stranišču, na otroku, na mrhovini, na peči in bogve še kje. Res prava neizbirčna nemarnica, prava prenašalka vsega grdega. Posebno rada prenaša tifus. L. 1898 je petina Amerikancev v vojni proti Spancem umrlo za tifusom, ki ga je razširjala muha. Zato so jo imenovali ne hišna — ampak tifusova muha.

In koliko je je! Pet do šestkrat leže po 100 do 150 jajčic. V 12 dneh je že prava muha iz njih. Po dveh tednih je samica že zrela za ploditev. Tako ima lahko ena sama muha v enem poletju 2 milijona 216 tisoč in 420 potomcev, oziroma potomk. Pod ugodnimi pogoji se baje to število zviša na dve milijardi in pol. Če gre petdeset muh na en gram, znese 500 milijonov muh za enega slona, ki tehta 10.000 kg.

Če bi muha ne imela toliko sovražnikov kot jih v resnici ima, bi bila kmalu absolutna gospodarica sveta. Koliko živali živi od njih. Najhujši njih sovražnik pa so neke gljive, ki zrastejo in zapredejo njih telo v jeseni. Te so jim pogin. Te gljive je odkril neki profesor ne-davno.

Največja tiranka je naša navadna muha, vse druge niso tako zelo nevarne. Posebno moramo paziti, da muhe ne pridejo na jedi, ker so najhujše raznašalke bolezn. Dolžijo jo tudi vsakokrat, da je ona raznesla najhujšo vseh bolezn — kolero.

NAVADE POLARNIH NARODOV, v. š.

PO OBSEŽNIH pokrajinah okoli Severne-ga ledenega morja živi vse polno različnih narodičev, ki jim je pa enolika narava vtisnila v marsičem skupen pečat. Skoro vsak je že bral nekatera njih imena, beremo o Laponcih, Dulganih, Fukaginih, Jakutih, Tunguzih, Čukčih, Korjčkih, Ostjakih, Samojedih prav posebno veliko pa o Eskimih oziroma Inuit-lju-dje, kakor sami sebe imenujejo. Če bo bralcem ugajal današnji članek, bomo prinašali članke o njihovem življenju in delovanju, o težkem boju z malo radodarno naravo itd.

Jako važen pri vseh onih »zadnjih ljudeh sveta« je p o z d r a v. Ta ni tako obsežen ka-kor bolj na jugu, kjer imajo ljudje več časa in si prirejajo v pozdrav cele igre. Malo čedno se nam pa vseeno zdi, če se Tunguz pri vstopu v hišo brez vsakega pozdrava vsede na tla, a pri vsakem vprašanju vstane in se pri vsakem od-govoru prikloni. Sibirci so sprejeli deloma že evropske šege, si stisnejo roko, se odkrijejo in se po ruski navadi poljubijo na obe lici. Pa ka-ko, slišati se mora! Tudi Eskimo stisne roko in zakliče: Nasuruk - dobro! Laponci si podajo roke in se poljubijo.

Vendar pa vsi ti pozdravi niso značilni za naravo prebivalcev severa so jim le vcepljeni,

Njihovi pravi pozdravi so drugačni, bolj izraz previdnosti in skrbi. Če so si Samojedi, Lapenci in Eskimi v prejšnjih časih v znak pozdrava zgrudi nezavesten na tla. Zmagalec ima celo živali pri srečanju duhajo, češ ali je pravi ali ne. Jako neprijeten za tujca je naprimer pozdrav pri jugovzhodnih plemenih srednjega dela Eskimov. Če tujec prihaja, se postavijo vsi prebivalci naselbine v eno vrsto, eden pa stopi naprej. Tujec se mu počasi približuje, roke skrižem, glavo nagnjeno na desno stran. Domačin ga udari z vso močjo na desno lice, obenem pa sam nagne glavo in sedaj zavijti tujec svojo roko. To prijazno obdelovanje lic traja toliko časa, da se eden obeh pozdravnikov zgrudil nezavesten na tla. Zmagalec ima celo pravico, da premaganega ubije; navadno se pa pozdravni dvoboj konča mirnim potom in sicer sprejmejo tujca za čas njegovega tamošnjega bivanja v svojo sredo kot pravega člana plemena. Pomen te navade je pač ta, da tujec v dvoboju dokaže, ali je vreden biti član one naselbine ali ne.

Pri nas smo mnenja, da se mora vsak kulturni človek za sprejeto dobroto zahvaliti. Polarni narodi pa ne. Njihova komunistična uredba zahvale ne pozna, tudi ne onih ceremonij, ki so združene sicer z odhodom gosta. Ko si pojedel in popil, vstaneš in greš, pa je konec. Saj ti niso dali ničesar razen, kar ti po vsej pravici gre.

Navade pri jedi in pijači so tudi drugačne kakor pri nas. Mož in žena si delita delo, zato si delita tudi jed, vsak je večinoma zase in ob drugem času. Določenih ur za obede kakor jih imamo mi tam gori nimajo, vsak je in pije kadar se mu zljubi. Pač je pa povsod navada, da jedó pred odhodom na lov in pa ko pridejo nazaj. Tudi količina hrane ni določena; če imaš veliko, poješ veliko, če nimaš nič, si pa lačen. V tem oziru so podobni črncem. Rodbina Samojedov lahko použije celo tele za obed in ne pravijo, da so preveč siti. Najbolj požrešni so pa morda Jakuti.

Jakuti prebivajo zlasti ob Leni. Najraje jedó konjsko in jelenovo meso, s posebno požrešnostjo pa vsakoršno mast, zlasti surovi konjski in jelenov loj. Lojeva sveča jim je slaščica. Tudi otrokom tiščijo v pomirjenje cele kose surove masti v usta, kakor pri nas cukrčke. V sili se spravijo tudi na divjačino, napol ali popolnoma surovo, tudi miši so jim dobrodošle. Marsikalk sibirski kmet nima v svoji hiši nobene mačke, ker mu jakutski hlapci miši še bolj in hitreje pospravijo kakor pa mačka. Neki raziskovalec pripoveduje: »Vse, kar zamore človek zvečiti, ribo ali meso, katerokoli žival, če je sprieno ali ne, vse Jakut pojé, dokler ni sit, to se pravi, dokler ni njegov trebuh okrogel. Požiratelj teh ljudi mora biti čisto drugače oblikovan kakor je naš. Jakut vlije vanj najbolj vroč čaj, najbolj vročo juho z največjo ravnodušnostjo, ko se je mi z ustnicami niti dotakniti ne smemo. In prav nič jim ne škoduje. Videl sem slad-

konesnedega jakutskega otroka, ki je použil brez težav tri lojewe sveče, dva funta zmrznjenega surovega masla in velik kos mila. Admiral Saričev je videl Jakuta, ki je tekom 24 ur pojedel celo zadnjo četrt velikega vola in še dvajset funtov masti, zraven je pa popil deset funtov stopljenega surovega masla. Isti Jakut je po zajtrku použil še neko mešanico iz treh funtov surovega masla in 25 funtov moke. Stopljeno surovo maslo pijejo posebno radi in pravijo, da je to zdravilno sredstvo proti vsem mogočim boleznim. Poleti pijejo kislo konjsko mleko, pozimi mešanico kislega mleka, neslanega surovega masla in vode; prav radi pa seveda tudi žganje in to brez ozira na letni čas.

Snažnost ni prva čednost prebitalcev severa, vsaj po naših pojmih ne. Najmanj pazijo na snažnost poleti, ko gredo na lov. V zimski hiši Eskima ali Čukča je pa boljše, nihče ne sme pljuniti na tla ali pa priti s zasneženi obleki ali zasneženih čevljih notri, temveč mora odstraniti sneg in nesnago zunaj. Odpadke vržejo ven pred hišo — hiše niso take kakor pri nas, ampak zgrajene iz sneženih plošč in seveda majhne —; pomladi seveda pred hišo tako smrdi, ko se začne tajati, da morajo iti drugam; tudi njihovi sicer zelo utrjeni nosovi niso takim nepadnim poskusom kos. Kuhinjsko in jedilno posodo malokdaj pomijejo; če so psi pri hiši, jedó še oni ven. Da se zelo malo umivajo, je jasno, saj je preveč mraz. Obrežni prebivalci porabijo za umivanje urin, ki ga naberejo v čeber, stoječ sredi hiše v splošno uporabo. Pravijo, da je to jako dobro umivalno sredstvo, ker odbrani mast od kože; torej ima isto lastnost kot milo. Samo Alenti se potem še malo z vodo umijejo in na zraku posušijo. Mrčesa je v hišah in kožuhih ter po glavah seveda dosti, a ne dela jim preglavice, lovijo ga in uživajo kakor mi bonbone. Da razgaljenost spričo mraza in potrebe skupnega bivanja ni tako žaljiva kakor pri nas, je umljivo. Čudno pa je, da se naprimer pri Samojedih in Ostiakih — kakor tudi pri Kitajcih, Turkih i. dr. — čut sramu osredotoči na tak poseben del telesa; ženske so lahko drugače zelo malo oblečene, noge od gležnjev doli pa morajo biti zakrite.

Eskimi so pravi idealen narod, ki nam kaže, kako se mora človek prilagoditi zahtevam narave. Obleko jim predpisuje narava, bivanje ob morju tudi, ker le tam so tulnji, ki jih lovijo tudi pozimi. Lov na tulnje je za Eskima edino sredstvo življenja in ne čudimo se, da sme mladi Eskimo šele tedaj podati svoji mastni in slani izvoljenki roko za skupno pot skozi življenje, ko je vjel prvega tulnja. S tem dokaže, da bo mogel obitelji res rediti. Tako je tudi na mnogih grških otokih ta navada, da se sme poročiti mladi otočan šele takrat, ko je v določenem času natrgal določeno množino morskih gob na skalah pod gladino vode.

Kakšno nasprotstvo, navidez nerazumljivo pa prihaja sedaj! V oni grozni naravi

strašnih zim, ko živo srebro v termometru zmrzne in pade mraz na 70 stopenj pod ničlo, tam gori, kjer cele mesece ne čutijo osvežujočih žarkov solnca, tam živí eden najveselejših narodov sveta; Eskimov obraz se vedno smeje. Kako to? Le oni ljudje, ki so prav vesele narave morejo vzdržati boj z neprijaznimi močmi severa, vsak drugi jim podleže. Zato je naprimer tudi znani polarni raziskovalec Julij Payer zbral najveselejše naše Dalmatince za svoje moštvo, predno je odšel na sever. Veselost se podeduje od roda do roda, če je kdó slučajno iziema, je že pri rojstvu zapisan smrti.

Še na neko drugo jalko značilno posebnost najsevernejših ljudi moramo opozoriti, na njih miroljubnost. Kuriva večkrat ni; kako se obvarovati mraza? Z lastno toploto. Kako pa? Skupno stanovanje imam, ozko je in nizko, tri do štiri rodovine gredo notri — poleti ima vsaka svoj šotor —, vsaka si ogradi svoj prostor sedaj pa: bodite pametni in mirni, ostanite lepo skupaj, ne hodite narazen, da bo več toplote, ali pa se skregajte, poite ven in zmrznite! No, Eskimi so pametni, ostanejo skupaj in se ne pretepajo, a koravno so sicer jako razburljivi. Ta njihova miroljubnost in spravljivost gre tako daleč, da izvojujejo tudi vse pravne in častne prepire na čisto drug način kakor mi; satirično-lirično. Recimo, da je Eskimo razžalil tovariša. Kaj naredita? Skujeta si vrsto zbadljivih pesmi, občinstvo se zbere, ona stopita predenj in deklamirata svoje izdelke. Komur se bolj smejejo, tisti je zmagovalec in razžaljenje je pozabljeno. Vidimo, da je človek v svojem bistvu tudi tam gori pravi sin narave.

Po Bykanu in Kirchhoffu.

SUEŠKI PREKOP.

V. ŠARABON.

DVE točki sta na zemlji, kjer je svetovni promet po morju osredotočen in koji promet lahko tudi statistično določim: *sueški in panamski prekop*. Za Trst in za naše Primorje sploh važen je sueški; zato nas zanima, kakšen je bil promet tam pred vojsko, med vojsko in deloma po vojski, v kolikor imamo podatke. Otvorili so ga l. 1896. Zapisali bomo za leta 1870, 1880, 1890, 1900, 1910, potem pa za vsako leto do l. 1917 število popotnikov, število ladij, število netoregister-ton¹⁾ in število dohodkov v francoskih frankih.

¹⁾ Pri morskijh ladijah izračunimo vsebino in jo izrazimo v tonah; tona je skoro tri kubične metre. Če odračunaš prostor za stroje, premog, moštvo itd., ostane še prostor za tovor, popotnike itd. in tega izrazimo v netoregister-tonah.

1870	27000	486	437000	5195000
1880	102000	2026	3057000	41791000
1890	181000	3425	6783000	69765000
1900	282000	3441	9738000	93451000
1910	234000	4533	16582000	127203000
1911	276000	4969	19325000	131035000
1912	266000	5373	20275000	132929000
1913	282000	5085	20034000	122989000
1914	391000	4802	19499000	117307000
1915	211000	3708	15266000	98228000
1916	283000	3110	12325000	89044000
1917	142000	2353	8369000	72019000

Za l. 1918 nam je znano tudi še število ladij — 2522 —, število ton — 9252000 — in dohodki — 92970000 —; za l. 1919 pa število ladij — 3084 — in dohodki — 142030000 —. Ne smemo gledati na število ladij, ki so bile pred 50 leti dosti manjše kot so danes, temveč na število ton; primerjajmo le leto 1880, ko je imelo 2000 ladij 3 milijone ton, in leto 1913, ko je imelo 5000 ladij 20 milijonov ton čiste vsebine. Paziti moramo tudi na to, da je l. 1919 vrednost denarja že padla in da so torej kljub ne ravno visokemu številu ladij dohodki dosegli višino kakor nikdar prej. Sicer bi morebiti kdo rekel, da se je od zadnjega mirovnega leta 1913 pa do leta 1919 po vzgledu prejšnjih let velikost ladij dvignila in da vsebuje onih 3084 ladij torej več ton kakor šest let prej, da so torej zato dohodki večji. Pa ni tako. Sicer nimamo še poprečnega števila za velikost ene ladje za l. 1919, pač pa za l. 1918 in po diferenci med 1917 in 1918 soditi l. 1919 ladje niso bile dosti večje kakor l. 1918. Poglejmo tole tabelico:

Poprečna velikost ladij v sueškem prekopu v netoregister-tonah.

1870: 657	1911: 3688	1916: 3963
1880: 1509	1912: 3772	1917: 3557
1890: 1951	1913: 3940	1918: 3668
1900: 2830	1914: 4042	
1910: 3217	1915: 4122	

Ladje so bile torej l. 1918 zopet večje in sicer zato, ker so se pojavile zopet japonske in te so največje. Pred vojsko so bile pa nemške največje in šele l. 1913 so stopile japonske na njihovo mesto; le-te so med vojsko precej izostale.

Dividende so se gibale v zadnjih letih med 13 in 33% in sicer takole:

1912: 33%	1914: 24%	1916: 18%	1918: 20%
1913: 33%	1915: 24%	1917: 13%	

Dividendo l. 1918 nam pravi, da so dobili zopet zaupanje v prekop in da bo šlo spet kvišku.

Da je služil prekop med vojsko predvsem vojaškim svrham, nam polkažeta sledeči dve tabelici.

Število izključno trgovskih ladij in netoton:

1913:	4967	19,753.000
1914:	4301	17,190.000
1915:	3127	12,186.000
1916:	2422	8,964.000
1917:	1211	3,749.000

Prihodnja tabelica nam pa pokaže število civilistov in pa vojakov, ki so se peljali po prekopu.

1913:	193487	88748
1914:	163052	228720
1915:	90718	119812
1916:	47589	235441
1917:	18358	123955

Vrsta glavnih uporabiteljev kanala pred vojsko je bila tale (1912)

Švedska	38	138.000
Norveška	60	91.000
Španska	26	73.000
Grška	10	28.000
Anglija	3335	12.848.000
Nemčija	698	3.025.000
Holandija	343	1.240.000
Francija	221	799.000
Avstro-Ogrska	248	814.000
Japonska	63	320.000
Rusija	126	364.000
Italija	143	368.000
Danska	45	139.000

Osupne nas velikanska premoč Anglije; vemo sicer, da je morala biti na prvem mestu, a ne v takem obsegu, nad 60%. Le redka so leta, ko so šli angleški odstotki pod 60, včasih so šli nad 80. Drugi so bili pred vojsko Nemci, sedaj so Japonci! Avstro-Ogrska je imela kot kontinentalna država še dosti prometa, nezadovoljive so pa številke za Italijo.

Da je imel in ima sueški prekop za Anglijo izreden pomen, vidimo na odstotkih blaga, ki se pretaka po njem na Angleško.

Od odstotka naslednjih vrst blaga jih prihaja na Angleško poprečno toliko skozi sueški prekop:

Čaj: 99%; — Benzin: 65%; — Džuta 99%; — Manganova ruda: 52%; — Fabrikati iz džute: 97%; — Kavčuk: 51%; — Riž: 75%; — Kože: 49%; — Konoplja: 73%; — Oljna semena: 44-48%; — Volna: 70%; — Žito 35-38%.

Po Hennigu.

ŠČEGETALCI NEBA.

VSAKOMUR je znano, da imajo v Ameriki in zlasti v Novem Jorku velikanske stavbe z deset do petdeset nadstropji, ki jim pravijo ščegetalci neba; Nemci jim rečejo ščegetalci oblakov. Tako visoke so. Singerjeva palača v Novem Jorku je 201 m visoka, stolp Metropolitan 216, palača Woolworth 238 m. Sedaj pa zidajo stavbo, ki bo visoka 420 metrov in bo imela 100 nadstropij, imenovali jo bodo kar »stodnadstropno stavbo«.

V tej hiši bo v vsakem nadstropju najmanj sto ljudi, skupaj 10.000. Tri take hiše, pa gredo vsi Goričani notri, za Trst jih je pa dosti 24.

Taka palača je mesto zase, noč in dan šumi v njej kakor v čebelnjaku. Nešteto je številno dvigov, po katerih se vozimo iz nadstropja

v nadstropje; a vsi se ne ustavijo v vsakem nadstropju in že v vhodni dvorani slišimo npr. klic sprevodnika: »Vse na krovu. Ekspresni dvig. Se ustavi šele v 35. nadstropju«. Takoj se torej dvignemo v velikanske višine, 150 m. Neprestano švigajo dvigi gorindol in razdeljujejo množice ljudi po posamnih nadstropjih, vrši se ves obrat po vojaško, zelo hitro in natančno.

Taka stavba je tako urejena, da uradniku ali podjetniku v pisarni cel dan ni treba iti ven, vsa kar potrebuje ima doma. Njegova banka naprimer je v petem nadstropju — najnovejši ščegetalci imajo celo po štiri do pet bančnih podružnic v enem in istem nadstropju! — maser stanuje morebiti dve nadstropji pod njim in ga pričakuje v krasni marmorni dvorani, dočim ga čaka brivec dve nadstropji višje. Bolnišnica je notri z zdravilniki in sestrami, policija, potovalna pisarna, advokature, zavarovalnice, zaloge blaga itd. Samo pozvoniš in talkoj imaš, kar ti srce poželi. Slišimo včasih, da prevažanje po dvigih ali liftih ni varno, a ni tako. Semintja se res zgodi kaka nepričakovana nesreča, sicer imajo pa vse možne varnostne naprave. Lifte vsak dan pregledajo in če nadzornik izreče le najmanjši pomislek, takoj je dvig ustavljen in popravljen oziroma nadomeščen. Na vsak način je življenje v taki stavbi eden najzanimivejših pojavov modernega življenja.

SPOMENIK PADLIM,

ki so ga postavili rojakom Šebrelci in ga s slovesnostjo odkrili. V spomeniku so vklesana vsa imena v vojni padlih faranov.

POJOČA KOŠČICA.

NEKOČ je vladal v deželi velik strah in trepet radi divjega mrjasca, ki je kmetom njive oral, živino moril in ljudem trebuhe paral. Kraj je obljubil tistemu, ki jih reši te nadloge, bogat dar, toda

nihče se ni upal v to stran gozda, kjer je prebival mrjasec. Nekoč je razglasil kralj, da bo dal tistemu, ki bo mrjasca vlovil ali umoril, lastno hčer za ženo.

V deželi pa sta živela dva brata, sinova ubogega kočarja, ki sta se javila in hotela mrjasca umoriti. Starejši, ki je bil zvit in moder, je hotel to storiti iz ošabnosti, drugi pa, ki je bil neumen in nedolžen, iz dobrega srca.

Kralj je dejal: »Da bosta lažje našla žival, pojta vsak s svoje strani v gozd.« Nato je šel starejši od večera, a mlajši od jutra v gozd. Ko je stopil mlajši brat par korakov po gozdu, ga je srečal majhen možiček, ki je držal črno sulico v roki in mu je dejal: »Na to sulico, ker si nedolžen in dobrega srca in ti mrjasec ne bo nič hudega storil.«

Zahvalil se je možičku, vzel sulico na rame, in šel brez strahu dalje. Naenkrat se je prikazala žival, planila proti dečku, ta je nastavil sulico, žival se je nasadila nanj, da se ji je srce preklalo na dvoje in je bila pri priči mrtva. Nato je vzel deček žival na rame, da jo ponese kralju.

Ko je prišel na drugi konec gozda, je zagledal hišo, v kateri so pili in plesali. Njegov starejši brat je bil tu vstopil, misleč, da mu žival ne bo ubežala in si je hotel s pijačo kupiti doguma.

Ko je zagledal mlajšega brata, ki je prišel z bremenom iz gozda, mu ni dalo nevoščljivo srce miru.

Poklical je brata: »Pojdi notri in pokrepčaj se s kozarcem vina!« Mlajši je nič hudega sluteč res vstopil, pravil o možičku, ki mu je dal sulico, s katero je ubil mrjasca.

Starejši ga je zadrževal do večera, nato sta šla skupaj domov. Ko pa sta prišla v temo do mosta, je udaril starejši brat mlajšega od zadaj po glavi, da je ta padel mrtev v vodo. Pokopal ga je pod mostom, mrjasca pa je nesel kralju in dejal, da ga je on umoril. Ko pa mlajšega brata ni bilo domov, je dejal, da ga je bil gotovo mrjasec raztrgal in vsakdo je verjel.

Ker pa pred Bogom nič skritega ne ostane, je prišlo tudi to črno dejanje na dan. Ko je čez več let gnał neki pastir svojo čredo čez most, je zagledal pod mostom belo koščico in si je mislil: »To bo izboren ustnik za moj pastirski rog«. Pobral je koščico, izrezljal ustnik in ga pritrđil na rog. Ko je zatrobil nanj prvič, je začela koščica sama od sebe peti.

»Pastirček, ti trobiš na mojo koščico, brat me je ubil in zagrebel v zemljico, nesel mrjasca pred kraljevo dver, zlatá zanj dobil je in kraljevo hčer.«

«Kak čudovit rog», je dejal pastir, «tak, da sam od sebe poje. Moram ga nesti kralju.»

Ko ga je prinesel pred kralja, je začel zopet sam od sebe peti. Kralj je čudovito pesem roga razumel, dal odkopati zemljo pod mostom, da se je prikazal cel okostnjak umorjenca, hudobni brat ni mogel utajiti svojega dejanja, zašili so ga v vrečo in potopili, kosti umorjenega pa so nesli na pokopališče in jih s častjo pokopali.

BOŽJA POT.

Na strmi gori cerkvica ...
Marija sred oltaria;
drži v naročju Jezusa.
krog nie nebeška zarja ...

Vsak dan pobožno zbiraio
pred njo se vsi kritjani,
in srca ii odpirajo
vsi v božjo voljo udani.

Za vse, kar kdaj trpeli so
in lkar še bodo sred svetá,
plačilo zdaj prejeli so:
sai se Marija jim smehljá!

ZMISEL DELA.

ČLOVEK, »simbol večnosti«, navezan si na čas. Nisi gospodar tega časa, a ti si, ki izpolniš to vrzel, ki nas veže in vodi v večnost. Um ti je bil dan, urne roké in ves svet je odprt pred teboj v vsej svojej lepoti in krasoti.

In ta svet zahteva mnogo, mnogo od nas. — vse naše moči, naša čuvstva, naše hupenjenje. Bog je dal vsakemu svoje talente in kdor jih ne sluti v sebi, jih ne razvija, ne deluje k dobremu, podoben je suhi veji, ki čaka sekire, da jo odseče.

Delo je oni vir, ki vliiva v človeka vedno novih moči in razvija čimdalje bolj človeško energijo. »Delaj in moli«, pravi pregovor. A k temu dodajam: »Tvoje delo bodi molitev, ki te povzdiguje k Bogu«. Kalkor moraš zlití v molitev vso svojo dušo, tako moraš vtisniti tudi najneznatnejšemu delu, ki ga izvršuješ — svojo dušo.

Bezdelje, lenoba je izraz duševne šibkosti, trdnega, nerazvitega duha. Gotovo, da je delo združeno s trpljenjem, a ravno ono daje življenju vsebino. So ljudje, ki jim zadostuje le ideal izpolnjevanja dolžnosti, da zbirajo moč, potrebno za izvrševanje vsakdanjega, trudapolnega dela; druge niavdušuje častihlepje, lakomnost ali ljubezen do družine v izpolnjevanju dolžnosti — so pa tudi ljudje s takim duševnim obzorjem, katerim ne zadostujejo ti socialni motivi; ti vtisnejo delu pečat njihovega notranjega življenja, ker delajo iz notranjega nagiba.

V delu moramo zreti sredstvo moralnega razvoja. V izvrševanju najnižjega in najtežjega dela se razvija samozatajevanje. Ne poprašuje se dandanes mladina, čemu dela in ne misli na to, da je življenje pravzaprav šola potrpežljivosti in samozatajevanja. Zdi se, ko da bi bili le zato na svetu, da odnese vsak na oni svet čimveč bo mogel, ali pa, da živi in da preneha s smrtjo, kakor star les, ki strohni in razpade — za to dela le za denar — za uživanje. Pač pušča teorija in žalostna praksa, ki vodi človeka ob vsa-

ki nezgodi do obupa. Zato občuti tak človek delo kot prisiljeno, proti lastni volji natoženo breme. Manjka mu ona velika volja do dela, ki človeku, vse clajša, Stremeti bi moral do popolnosti, ki bi mu vcepila ono skrbnost in zvestobo pri najneznatnejšemu delu, ikar bi bilo posebne važnosti v šoli gospodinjstva, v odgoji otrok in služabništva, sploh v vsakem drugem poklicu.

Da se posebni, takozvani višji sloji odtegnjejo navadnejšemu delu, da se ne žrtvujejo za druge, da se ne sklonijo iz ljubezni k revežu, po njihovem načelu zato manjvrednemu človeku, da ne najdejo utehe v delu — kaže le njihovo notranjo nepopolnost. Ker jih razjeda le lastni egoizem, ni plemenitosti v njih, in ljubezni — a tudi ne zadovoljstva in sreče. —

Mladina bi se morala že zgodaj vaditi v delu, tudi oni mladi ljudje, ki so namenjeni le intelektualnim študijam, ker ni boljšega zdravila za razvijajoče se dečke in deklice, da ne zapadejo v razna nedovoljena dejanja, v oskrambo nedolžnosti, ko skrbno izvršeno delo. Natančnost in prisotnost duha pri istemu mu mora preiti v meso in kni, in ta natančnost jih obvaruje marsikaterega lahkomišelnega dejanja tudi v poznejšem življenju.

Le oni otrok bo spoznal potrebo in korist dela, kateremu se ne naloži delo le zato, da razbremeni odrasle ljudi; spoznati mora pod tvojo vodilno roko, da je vse človeštvo navezano na delo ne le iz osebne koristi, temveč iz notranje potrebe, da zadosti svojim potrebam in potrebam človeštva.

Otrok se krepi v natančnosti požrtvovalnosti najlažje v krogu lastne družine. Pusti, da pogrne mizo, umije posodo, čisti prah, da pomaga služkinji; razjasni pa mu moraš, da ne obstoji njegovo delo le v tem, da ga izvršuje; način, kako dovrši delo, je važnejše. Položi si tako temelj za poznejše delovanje in življenske naloge. Tvoj glavni princip pri telovajah bodi: malo moralnega pridigovanja in karanja, pač pa sezi v življenje. Ne le ukazovati, otrok mora znati, zakaj mora delati in izvršiti delo natančno in vestno. Spoznati mora, da je brezdelje v lasten pogin, nazadovanje lastne energije in notranjega življenja — ter si ruši notranjo srečo in zadovoljnost.

ALOJZIJ GRADNIK : POT BOLESTI.

LOJZ Gradnik nam je podal zopet novo zbirko izvornih pesmi pod naslovom »Pot bolesti«. Pesnik nam je že znan, naš rojak je, doma v Medani v Brdih in misli z ljubeznijo na svoje rodne južne kraje in se

ob vsaki priliki spovrača zopet nazaj. Ni čuda tedaj, da je ta zemlja, nje tiha prelest in nje zgodovina vtisnila glavni pečat Gradnikovi pozemiji.

Značilno je zanj že to, s kako skrbjo je vselej stal nasproti vsakemu našemu delu; našemu listu je lansko leto in letos pomagal z mnogimi prevodi, iz srbske književnosti in na ta način gradil most našega kulturnega zblizanja. »Narodna tiskarna« je izdala njegov prevod Wildejevih Pravljič, Goriška Matica srbske prevode novel in črtic »Božje solze« in bo v tem letu izdala tudi prevode hrvaških novel. »Naša založba« izda njegov prevod srbskih narodnih pripovedk »Trije prstani«.

Veliko prevodov je izšlo tudi v Jugoslaviji. Predvsem omenimo od Čika Jove mladinske pesmi »Kalamandarija«, ki so obogatile naše mladinsko slovstvo in če pridemo preko manj posrečenega »Malaja in Malona«, so lep donesek naši ubožni mladinski literaturi tudi »Pisani oblaki« istega pesnika.

Hvaležni smo mu lahko predvsem tudi za to, da nas je seznanil z velikim bengalskim pesnikom, tem vzhodnim čudom, Rabindrathom Tagorejem, ki nam ga je podal v »Rastočem mesecu« in najlepši knjigi tega pesnika »Vrtnarju«. Menda je še par prevodov, poleg drugih knjig, ki jih je pripravil Alojz Gradnik, v tisku, da omenimo mimogrede tudi drugo izdajo njegove prve zbirke »Padajoče zvezde«.

»Padajoče zvezde« je gotovo knjiga, ki jo izmed Gradnikovih del po svoji vrednosti do

zdaj najvišje cenimo, polna najtišje lirike, čustveno globoka, da komaj zajameš nje vsebino, vendar tako preprosta, da jo lahko vživa vsakdo.

»Pot bolesti« je nekoliko drugačna. Še je ostal Gradnik zvest samemu sebi, vendar ni več toliko čisto subjektivne lirike v njem, v kateri vsak verz natihno krvavi, nadaljuje tam, kjer je končal motive iz Brd in iz Istre, ljubezen do te zemlje ga je prevzela in njena bolest omamila, da ji posveča svojo najglobljo pažnjo v lepoti in bolesti in jo odeva s svojim čuvstvom. Le nekaj pesmi v začetku zbirke je izjema. Na koncu zbirke je ciklus »Tolminski punt«, ki govori z glasno besedo iz preteklosti.

Tako smemo imenovati to knjigo našo knjigo, nje vsebina je objela z ljubeznijo vso našo zemljo, nje žalost in skrivnost, zato smo pesniku hvaležni in ga cenimo po ti ljubezni ter ga tiho — razumemo.

ANTON AŠKERC.

D eset let je preteklo, odkar je umrl Anton Aškerc, glavni in skoro edini predstavnik našega realizma, brez dvoma naš največji epični pesnik — zakaj pesnika moramo soditi le po njegovih najboljših delih in ta mu zagotavljajo trajno vrednost.

Pesnik je bil rojen dne 9. januarja 1856. v vasi Glogoko tik Rimskih toplic v fari Sv. Marjete na Štajerskem. Gimnazijo je obiskoval v Celju, kjer je napravil tudi maturo. V Mariboru je obiskoval bogoslovnico, kjer je bil tudi v mašnika posvečen. Služboval je po več krajih na Štajerskem, nazadnje je stopil v pokoj in opravljal službo arhivarja v Ljubljani. Umrl je nagle smrti dne 10. junija 1912 v Ljubljani.

Mnogo je potoval po vseh jugoslovanskih krajih, po bivši Avstriji, po Štajerskem, Poljskem, Rusiji, Carigradu, Kavkazu, Grški in Egiptu. Bil je tudi v Parizu.

Spočetka sta bila Aškercu vzornika Gregorčič in Stritar. Pisal je lirične in domoljubne pesmi. Vendar pa se je že v teh pesmih kazala njegova odločnost in samozavest. Kmalu se je vrgel na pripovedno pesem, za katero je imel

poseben talent. Pisal je pod imenom Gorazd. Posebni biseri so bili Aškerčeve narodne balade, ki so še danes edine po svoji lepoti v slovenskem slovstvu. Zlasti je lepa tudi njegova zgodovinska balada, da ne izvezamo tudi nekaterih socialnih pesmi. Silen pripovednik je bil, oblika njegovih pesmi krepka, sijajna. Njegove »Balade in romance« so najsijajnejše, tudi »Lirske in epske poezije« so bile dobre, akotudi je ta ali ona njegova pesem budila odpor, saj je živel v istih letih in se gibal v istih bojih kot pesnik Gregorčič. Pozneje je Aškerc propadal, iskal je snovi, vsiljeval nam je svobodomiselni program, v satirah se je le prepogosto umaknil pesniški okus temu, kar je hotel povedati. To dejstvo je v dneih, ki so bili okrog njega, nekoliko zatemnilo njegovo vrednost, odklanjali so ga, to dejstvo je za hip zasenčilo tudi, kar je napisal dobrega.

Leta beže naglo, rod se stara in pozablja, kar je slabega izginja, iz preteklosti pa vstaja naš veliki realist Aškerc z vsem tem, kar nam je dobrega ustvaril in dal.

IZ KNJIGE POT „BOLESTI“.

PESEM VDOVE.

Tu klečim pred tvojim črnim gričem.
Tu klečim, na grobna trkam vrata,
trkam in te k sebi, dragi, kličem.

Trkam, kličem vsa imena zlata,
ki sem v svojih ustih jih topila,
ko za srce so pretežka bila.

Trkam, kličem, moje roke revne
so od trkanja že vse krvave.
Bedna bolj od rož sem, ki so same.

Bedna bolj sem od zelene trave
bedna bolj od kaplje sem deževne.
Če bi trava bila tvoje jame,

rasla bi do krste ti globoke,
zrasle v srce bi ti korenine,
pa bi mislil, da so moje rōke.

Če bi kaplja bila, brez pokoja
bi polzela v tvoje globočine.
Pa bi mislil, da je solza moja.

ČRNI VRTI.

Naše domovine črni vrti
so vse vaše rože ovenele?
Kakšne rože bodo zdaj cvetēle,
rože žive ali rože Smrti?

Kjer ovne roža, seme pada.
Padajte semena v globočine!
Samo Smrt in samo bolečine
so vstajenja in življenja nada.

SOLKAN.

V ozadju je procesija cipres,
na desni višje sv. Katarina,
na levi hrib Svetega Valentina
in Sveta gora se dviguje vmes.

Kaj so prinesli semkaj kos nebes?
Tam onkraj Sveti Maver toči vina,
pod njim razširja soška se dolina
in Soča teče tiho v temen jez.

Ko včasih nismo kaj imeli iesti,
hodili v mraku po solanski cesti
študentje smo s slovenskimi dekleti.

Le upe grizli smo in ne trpljenja.
Zdaj rōke nimajo več kaj prijeti
med ruševinami hiš in življenja.

JANEZ MENCINGER.

Poleg Aškercove desetletnice smrti obhajamo letos desetletnico smrti Janeza Mencingerja, enega naših prvih novelistov izza časa narodnega prebujenja. On ni zajemal snovi za

svoje novele samo iz kmetiškega, ampak tudi iz gosposkega življenja. Bil je mož precej širokega obzorja, nasprotnik nemštva in nemčurstva, saj se je podpisoval celo Nomcigren, jezik njegov je bil lep, pripovedovanje živo in šaljivo. Bil je sotrudnik »Slovenskega Glasnika« in »Ljubljanskega Zvona«. Rojen je bil l. 1838. na Brodu pri Bohinjski Bistrici, a umrl je v Krškem dne 12. aprila 1912.

PROLETARSKA UMETNOST.

Umetnost je zrcalo življenja. V njej se verno izražajo v kaleidoskopični skali vsa stremljenja človeške duše, občečloveške duše. In to ob vseh časih in krajih. Občečloveška duša pa je le končna vsota duševnosti posameznika, katerega miselni in čustveni razvoj je vselej odvisen od vtisov zunanjega sveta. Ob teh vtisih ki so materialni in moralni, se tedaj kleše človek in umetnik, ker ni ta postavljen nad življenje, ampak se giblje v njem. Ker je blagodarjen od narave z zmožnostjo, da izraža tudi na zunaj v umetniški, tedaj samosvoji obliki svoje notranje doživljanje, ki pa prav za prav niso nič drugega nego le končna vsota miselnega in čustvenega življenja okolice, v kateri tiči, bodo tedaj njegova dela nosila znake duševnega razvoja one dobe, v kateri jih je umetnik ustvarjal.

Prinesimo ta naša izvajanja na današnje dobo, katere največji znak je socialna borba, ki si v njej stojita nasproti dva svetova. Svet, ki je bil in je še, a zahaja; svet, ki bo, tedaj ga še ni, ker šele vstaja. Kakor vsakdo je umetnik tudi postavljen pod vpliv svoje okolice, tedaj obeh svetov: umirajočega in vstajajočega. Njegovo notranjost bodo tedaj razgibavala stremljenja prvega a tudi drugega sveta, ker živi v obeh. In sicer v toliki meri, v kolikor je v njih še, oziroma že življenske sile. Duševna razdvojenost sveta kot celote (makrokozna) se mora prenesti tudi nanj kot poedinca (mikrokozna). Iz tega izhaja nujno, da bo njegovo delo tudi nosilo na sebi vse znake te razdvojenosti. Čim manj bo vplival nanj s svojo miselnostjo in čustvenostjo stari svet, tem rahlejši bodo istovrstni znaki na umetnikovem delu. In narobe. Čim jačje ga bo koval novi svet, tem silnejši in vidnejši bodo istovrstni znaki na delu, ki ga je ustvaril v novem razdobju. Kajti vse je podvrženo železnim zakonom narave in ves razvoj gre tisto pot, ki mu jo utira življenje. Človek in istotako umetnik pa nista postavljena nadenj, ampak vanj.

Obrnemo se sedaj k proletarski umetnosti. Proletariat je šele poklican, da vstvari predvsem gospodarske in socialne pogoje za brezrazredno družbo in obenem za splošno, občečloveško kulturo in ergo tudi za v resnici «čisto» umetnost. Naravno je tedaj, da te občečloveške kulture, ki naj poda to novo, v resnici «čisto» umetnost, še ni. Pač pa je na pohodu. Od druge strani pa meščanstvo s svojo socialno tvorbo še obstoja in živi še istovrstna kultura, ki izžariva iz sebe žarke neke umetnosti, ki naj jo imenujemo, ker ne more biti za proletarce, tedaj za občečloveško, «nečisto» umetnost.

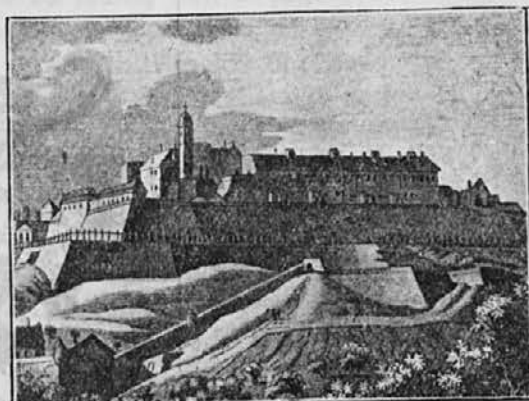
Nastajajo sedaj ta-le vprašanja: Kako naj v današnjih dneh, ki so dnevi socialnega boja, nekega prenavljanja, umetnik ustvarja samo proletarsko umetnost? Ali naj stopi naenkrat iz življenja, da se reši pogubnih vplivov umirajoče meščanske kulture, ki reže v njegovo dušo vendarle še močne vtise? Saj smo rekli prej, da je umetnost zrcalo občečloveške duše; da je ta le končna vsota duševnosti posameznika in da ni umetnik prav za prav nič drugega nego posebnovrsten glasnik dobe in okolice, ki ga obdaja!

Ali ni tedaj naravnejše, točno odgovarjajoče trdnim zakonom razvoja, da umetnik ustvarja i «proletarsko» umetnost i «meščansko» umetnost, torej sploh umetnost, ker ta je in ostane vedno nedeljiva, občečloveška? Ustvarjaj jo pa tako, kot mu jo narekuje — življenje!

J. S.

SPIELBERG.

Spielberg je ogromna starodavna trdnjava blizu Brna na Češkem, kamor so v vseh časih zapirali najhujše kaznjence pod bivšo Avstrijo. Kdor je prestopil prag ten ječ, je bil zapisan hiranju in smrti. To se je zgodilo tudi ital. pesniku in rodoljubi Silviu Pelicu, ki

ga je bila Avstrija zaprla v te zidove, kjer je tudi spisal svoje delo «Moje ječe». Nedavno so obhajali Italijani spomin na to. Obiskali so Spielberg in bili od Čehov gostoljubno sprejeti. Naše misli so uhajale v kraje, kjer so bili naši ljudje v novejšem času zapisani hiranju in smrti. Kako nič se svet ne stara!

MEDNARODNA RAZTAVA KNJIG.

V Florenci je odprta mednarodna razstava knjig. Na ti razstavi, o kateri bomo pisali več, so razstavljene na lepem prostoru tudi slovenske knjige, ki so izšle v Julijski Krajini, med njimi tudi naš list, lanska Dantejeva in letošnje številke.

KOTIČEK ZA GLASBO.

V Gorici napredujemo. Imeli smo letos dva zelo dobro uspela koncerta. O Srečko **Kumarjevem** (29. aprila) in koncertu **Pevskega društva** so se vsi listi zelo laskavo izrazili. Značilno je, da so se začeli Italijani za naše prireditve zelo zanimati.

V cerkvi sv. Ignacija smo se letos povzpeli do orkestra. Na Velikonočno in Binkoštno nedeljo smo proizvajali Griesbacherjevo mašo «Mater admirabilis» s polnim orkestrom, kar je za Gorico nekaj izrednega. Do sedaj je imela le stolnica o velikih praznikih orkester.

Marij Kogoj je izdal 6 klavirskih skladb. Čim več svojih del izroči javnosti, tem bolj jasno nam postaja, da nam bo še marsikaj novega povedal. Do sedaj imamo Slovenci dve knjigi klavirskih skladb: Mirkovo in Kogojevo. Obširnejša je Mirkova, ali po vrednosti zaostaja daleč za Kogojevo. Pianisti poizkusite svoje zmožnosti! Če jih ne boste mogli prebaviti, zapomnite si, da tega ni Kogoj kriv, ampak vi sami in vaši učitelji. Tudi glasbo je treba študirati!

Izdal je tudi dva zbora, enega za mešane glasove «Barčiča» (Župančič) in drugega za moške «**Requiem**» (Fran Albrecht). Videl sem že Kogojeve prireditve starejših zborovih skladateljev. Premrl se je o njih izrazil, da bi se morali vsi učiti pri Kogoj, kako se take skladbe prirejajo. Zato sem bil zelo radoveden, kako sklada on za zборе. Njegova tehnika je za nas Slovence čisto nova. Smelo pa trdim, da najbrže tudi svetovno sovstvo

ne pozna še takih pesmi. Radoveden sem, kaj porečejo kritiki k tej «novotariji». Moje nemerodajno mnenje je to: Še tik pred vojno je bil Lajovic «molime tangerere», sedaj že težijo starejši kritiki o poizkusih, da se Lajovic popularizira. Kdo ve, da ne bo s Kogojem podobno?

Letošnji «**Cerkveni Glasbenik**» je prinesel kot priloge «Štiri blagoslovne pesmi» Premrlove, «Christus factus est» istega skladatelja, Hochreiterjev «Ecce gnomodo moritur», Klemenčič-ev «Hitite semkaj», v 516 številki so pricale Hochreiterjeve Evharistične pesmi. Premrlu se pozna, da je preveč utrujen, da preveč dela; njegove pesmi postajajo gladkejše, vedno so krasne; Hochreiterjev «Ecce gnomodo» je Gallusov zbor, prenešen v moderne harmonije. Jako lepa je evharistična «O dajte src mi milijon». Klemenčič je že zložil boljših. Priloge «Cerkvenega Glasbenika» spadajo gotovo med prve svoje vrste v svetovnem slovstvu. Če pregedam kaj producirajo drugi narodi na cerkveno glasbenem polju, smem reči, da so Slovenci med prvimi in vsa zasluga gre «Cerkvenemu Glasbeniku». Če pričakujemo še več, je kriv urednik Premrl sam, ki nas je razvadil.

«**Pevca**» sem dobil še-le en zvezek. Priloga je prav lepa. Najboljši je Hochreiterjev mešani zbor «Pastirica Jerica».

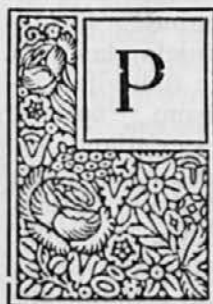
Vinko Vodopivec se je razkoračil. Hrvatski tamburaši ga imajo za svojega najboljšega skladatelja. Sedaj sili pa že med severne brate. Pred mano leži «Mávnete Orli!» (**Dvignite Orli!**), ki ga je izdala Zveza čehoslovaških Orlov v Brnu 1921 za godbo na pihala. Ta nam vsem dobro poznana koračnica ima že svojo zgodovino. Povod za to skladbo je dal Ivan Drašček kot kaplan v Mirnem, ki je želel imeti na znano besedilo Opekovo pesem za mirenski pevski zbor. Čeravno je Vseslovenska Orlovska Zveza kot svojo himno progasila zbor drugega skladatelja, so se Orli oprijeli Vodopivčeve koračnice. Sedaj pa jo že godejo po vsej Čehoslovaški.

Doktorič.

KVLTVRNI VESTNIK

LEPA NAŠA DOMOVINA. JANKO KRALJ.

RED leti je sedel Janez Evangelist Krek v Ljubljani med delavkami iz tobačne tovarne in jim razvijal o domovini približno sledečo misel: »V Westfaliji koplje slovenski rudar premog. Na trudno in potno telo kaplja voda iz sivih skladov. Sonce ne prodre do njega. Žena in otroci

so daleč, sam služi med tujci za kos črnega kruha. Odloži za hip kramp in iz srca mu kot vroča kri plane vzdih:

Kje, domovina si? Ali na poljih teh?
Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In niti meja?

To bi morala biti po moji misli naša narodna himna. Zato ker izraža »slovensko narodno bol, ki je predvsem socialna bol.«

Kaj se je zganilo v srcu slovenskega rudarja, da zaželi po domovini? Vidi domačijo: Bela vasica je tam, krog nje pasovi njiv in travnikov in v griču se vzpenja gozd. Tam v koči je družina, so srca, ki bijejo in trepečejo zanj. Cerkev je nad vasjo; ko je bil deček, je klečal v nedeljo pred oltarjem, mladenič je pel na koru in moževal na cerkvenem zidu. Na božji njivi za vasjo leži njegova mati, ena izmed tisočev slovenskih mater, ki rastejo v trpljenju in delijo otrokom zlato svojih src. Vsaka njiva, vsaka steza, kamen in drevo mu je ljub znanec. In vsi sosedje so rastle ž njim, vsi govorijo slovenski jezik, pojejo slovenske pesmi, včasih se kregajo, včasih pirujejo, rodijo se, rastejo in umirajo — a zemlja ostane ljuba in domača, zibel in grob.

Ta zemlja pa ni od včeraj in ljudstvo, ki je na njej, tudi ne. Rod za rodom jo je prekopaval, plodil z znojem; oblačil jo z drevjem, gradil domove na njej. Slovensko ljudstvo si jo je osvojiло s stoletnim delom, vtisnilo jo vanjo zname-

nje svojega duha. Vojske so korakale čez njo, tuji grajščaki so se redili od nje, — vse je zginilo, ostal je pa na zemlji slovenski kmetič, in živi od nje, kot so živeli dedje. Ker grunt ima korenine do pekla! Vsak rod je prinesel bodočemu rodu nekaj več znanja, nekaj skromne, a prisrčne kulture, ki daje slovenskemu človeku posebno obilježje. To je veriga, ki veže človeka na rodno grudo, veriga, ki veže vse Slovence v enoto — v narod.

Bistvo naroda je torej v tem, da ima ljudstvo en jezik, eno kulturo, enotno zgodovino, ki pri nas ni zgodovina vladarjev in vojsk, ampak nepretrgana vrsta dela, ki ga je rod za rodom polagal v slovensko zemljo.

Kakor ima posamezni človek gotove nedotakljive pravice, tako jih ima tudi narod. Narod ima predvsem pravico, da živi, da neovirano razvija svojstveno kulturo, da ohrani, poveča svoj kulturni zaklad. Poudariti je treba pa z vso silo, da narod ni mrtva zemlja, da ni nek megljen pojem, ki visi v zraku, da narod ni trobojnica, ampak *organska zveza ljudi*. *Ljubiti narod pomeni torej, delati za verski, kulturni in gospodarski napredek vseh ljudi, ki bivajo na slovenski zemlji*. Ljubiti narod pomeni, vztrajno in nesebično delati na to, da postanemo Slovenci bolj krščanski po duhu in plemenitejši; da slovensko ljudstvo dobi vedno več kulture in prosvete; in da vsi socialnokoristni člani naroda dobijo kruh. Narodnost nam je predvsem danes *socialen* pojem: Domovinska ljubezen je predvsem delo za malega kmeta in delavca, ki tvorijo naš narod.

Kdo je torej resnično naroden? Oni ljudje, ki vztrajno krepijo versko in нравno zavest ljudstva in umsko izobrazbo. Narodni v tem pravem zmislu so oni, ki stremijo za tem, da tlačeni delovni stanovi, — velikanska večina naroda, — dobijo iz dela lastnih rok in lastnega uma kruh v domovini. Sovražniki naroda pa so predvsem oni, ki oslabljujejo krščanski duh v ljudstvu, ki hočejo narodu zlomiti нравno silo. Slovenstvu sovražni so oni, ki hočejo dovirati razvoj slovenske kulture in jemljejo Slovencem možnost, da se izobražujejo v lastnem jeziku. Najhujši sovražniki slovenskega naroda so pa ljudje, ki izkoriščajo in tlačijo široke množice

kmetov, ročnih delavcev in revnih umskih delavcev, stanov, ki tvorijo jedro naroda.

Zato je mnogo bolj naroden solkanski komunist, ki prisega na rdeči prapor III. internacionale, ustanavlja pa zadruge, da naši delavci lažje živijo, — kot pa narodni lev, ki odira v imenu narodnosti revne ljudi. Mnogo bolj ljubi svoj narod morda nezavestno, revna kmečka mati, ki vzgoji par zdravih, pošteni, srčno izobraženih deklet in fantov, kot pa »narodni« lesni trgovec, ki nosi trobojnico, da lažje in z večjim dobičkom izvažava vagone lesa iz Jugoslavije. Vsaka pravna ljubezen je dejanje, je žrtev in je navdušena beseda. Tudi prava in glo boka ljubezen do naroda se kaže v dejanjih, v vztrajnem in tihem delu za široke množice delovnega ljudstva.

Vsi govorijo o domovini. Tudi mi jo imamo v srcih kot nekaj ljubega in svetega. Nam pa nista domovina in narod sama na sebi mrtva zemlja krog nas. Tudi nam ni narod skrivnostni pojem, ki plava v zraku, in ne vrec sovraštva proti drugim narodom, ki so naši bratje v družini vsečloveštva. Narod je celokupnost ljudi, ki delajo z roko in umom na slovenski zemlji in ki jih veže isti jezik, ista kultura, ista oblika duševnosti v enotno telo. V tem da vztrajno delamo, da se ti ljudje notranje oplemenitijo, umsko dvignejo in da dobe vsi pravico do kruha, v tem je ves zmisel dela za narod.

FAŠIZEM IN KMEČKI STAN.

F fašistovski politični reviji »Gerarchia«, (Začela je izhajati mesečno začetkom tega leta. Urejuje jo Benito Mussolini) razmotriva Mussolini to vprašanje pod naslovom »Il Fascismo e i rurali«. Mussolini deli zgodovino fašizma v tri dobe: prva sega od marca 1919 do novembra — decembra 1920; druga od novembra — decembra 1920 do rimskega kongresa 1921; tretja od rimskega kongresa 1921 do danes. Reklo se je — in tudi Mussolini to priznava, da je bil fašizem v prvi dobi pretežno mestnega značaja. Na to naglašava Mussolini važnejše momente v razvoju fašizma: v aprilu 1919 je fašizem prvič nastopil v ostro borbo proti bolševizmu v Milanu; v septembru istega leta se je moralno in materialno zavzel za D'Annunziovo podjetje na Reki; v oktobru se je vršil prvi fašistovski narodni kongres v Firenci; kasneje se je udeležil političnih volitev; v spomladi — poletju 1920 imamo prve afirmacije tržaškega in istrskega fašizma »coll'incendio del Balkan e di altri covi di nemici del-

l'Italia; v maju istega se je vršil v Milanu drugi narodni fašistovski kongres. V padski dolini se je fašizem razvil posebno, ko je padla ena najvažnejših socialistiških trdnjav: Boigna. Od tega časa se je fašistovsko ribanje razširilo tudi med kmete, na deželo. Livornski razkol med socialisti je socialistično stranko še bolj oslabil. V jeseni — zimi 1920 se je fašizem precej ukoreninil na deželi, začel si je pridobivati ljudstvo. Konec aprila tega leta je bilo v padski dolini okoli 300.000 pristašev fašizma kmetijskega stanu. Pravi, da je fašizem »rurale e non agrario«. Agrarci so namreč v Italiji veleposestniki, latifundisti, »rurali« so koloni, mali posestniki. Fašizem nasprotuje agrarcem. Italijanski kmet — trdi Mussolini — ne more biti socialist, ker je po duši individualist. Zato je »socializacija zemlje« v Italiji absurdna zahteva. Italijanski kmet hoče postati lastnik zemlje. Zato zapušča socialiste in gre k fašistom, ki spoštujejo lastnino. Fašizem spoštuje tudi vero, ki je tudi italijanskemu kmetu svetinja. »Il Fascismo rispetta la religione; non è ateo, non è anti - cristiano, non è anti - cattolico.« pravi Mussolini. Redkokečaj se fašistovski pogreb vrši po civilnem obredu. Da, fašizem po mnenju Mussolinija, je veliko manj antikatoški kot sam »Partito Popolare«. (Non v'ha dubbio che il Fascismo è molto meno anti - cattolico del P. P.). Fašizem daje svojim manifestacijam religiozni značaj (N. pr. požigu Balkana!?) Italijanskim kmetom je po mnenju Mussolinija, simpatičen tudi vojaški nastop fašistov.

Nadalje naglašava, da je italijanski kmet postal aktiven v italijanskem narodnem življenju še le potom fašizma. Italijanskega preporeda (risorgimento) se italijanski kmet ali ni udeležil, ali mu je bil celo nasproten. Unifikacija Italije je delo intelektualne buržoazije in nekaterih mestnih obrtniških krogov. Tudi v svetovni vojski se je it. kmet pasivno držal. Buržoazija ga je vlekla za seboj. Še le fašizem ga je vzdramil iz te pasivnosti, in uvrstil med aktivne delavce na narodnem polju. Tako začena nova doba italijanske zgodovine. »E fra non molto tempo sarà compresa e valutata al giusto segno, l'opera immensa tentata e compiuta in quest'anno dal Fascismo.« Tako končuje.

Ne bomo natančno razmotrivali te Mussolinijeve trditve in ugotavliali, v kolikor odgovarjajo resnici. Mi Slovani v Julijski Benečiji predobro poznamo značaj fašizma in lahko z mirno vestjo rečemo, da je fašizem s svojo metodo delovanja (požigi, dejanski napadi itd.) italijanskemu narodu v moralnem oziru več škodoval, kakor koristil. Sredstva, ki jih rabi fašizem za udejevanje svojih idej, so nemoralna, in je naravnost smešno, ko Mussolini trdi, da fašizem spoštuje vero in da so njegove manifestacije religioznega značaja.

O PLANINSTVU.

(TRENTAR).

ZADNJIČ, to je pred 2 mesecema, sem pripovedoval in vas prepričevali, kako lepo in udobno so zgrajene in oskrbljene kočice triglavskega pogorja — onkraj nove meje seveda, ker tostran jih ni. Tam smo ostali. — vsaj jaz, in še le danes sem se vzdignil iz njih spet na vrhove, tako lepo je bilo v njih!

Bila je menda Aleksandrova (prej Marije Terezije) kočica, ki sem jo zadnji na kratko opisal. Omenil sem, da je ta kočica, tik pod vrhom Triglava, zdaj pravcat hotel ali pa, da ne bom pretiraval, krásna planinska vila. Tega bo letos 20 let, odkar sem tod mimo s prijateljem Tonakom prvič lezel na Triglav. Takrat ni bilo te razkošne kočice; bila je le mala, zdaj poleg nje stoječa, napol v jarku zakopana, skrita kočica, pravi pritlikavec! Dobrodošla pa kljub temu ob lepem, še bolj pa ob slabem vremenu.

Ne morem si kaj, da bi Vam ne povedal o tej kočici mične dogodbiče iz 25 let, ki priča, kako prijetno je na planini, visoko pod nebom, tudi če je človek sam. Vsaka kočica ima svojega oskrbnika ali oskrbnico s pomožno močjo. Tudi ta ga je imela. Tisto leto je bil za oskrbnika menda neki Škantar. Vesel mož je bil to, a mesto škanta je imel harmoniko. Bilo je pa grdo tisto leto. Dež je lil dan na dan ali je pa snežilo. Zato ni hotelo biti od nikoder nobenega turista. Nobeno čudo torej, da je postajalo vselemu možu dolgočasno. A iznaiden, kakor je bil, si je brž pomagal. Za družico si je izbral lepo steklenico, ki mu je bolj in bolj ugajala zaradi svoje prisrčnosti, duhovitosti in sladkosti. Kakor je bila ona okrogla, tako je tudi sam postal kmalu okrogel in v roki ž njo in ob ustih ž njo se je vrtel v krogu po mali sobici in pritrkaval zraven takt s svojimi strašnimi kvedri, da je vse ječalo. Zraven je pa vriskal in pel, da je bil samega sebe vesel:

Hej, hej! Hop, hop! —

Ljuba moja steklenica,

ti si zvesta mi družica. —

Kaj mi mari celi svet,

da le s tabo smem živeti! — — —

Kjer sta dva, je dobro, da pride radi družbe še tretji! Vse bolj živahno je; tako je pač, kaj hočemo! Glej, »šmenta«, prav harmonika je ne le za tretjega, — za cel zbor! Pa jo zgrabi in nategne...

Juh, Juh, Hopsasa!

Pojdi sem, harmonika

moja druga ljubica!

Ti mi godi, jaz bom pel,

in okrog se bom vrtel...

Jaz ga nisem videl z očmi Škantarja, slišim ga pa, kako je pel, še danes ga slišim. Tudi njegovo harmoniko slišim in njegove kvedre in vso kočico, kako se trese. Slišim tudi, kako obupno ječijo steklenice, ki jih je razbijal prazne ob zid. In vidim ga v duhu, kako sede truden a vendarle veselega obraza, navdušen,

da je tako iznaiden, duhovit... Pa si misli, zakaj bi se ne tudi gostil? Človek mora imeti podlago za pijačo... Hej, tako okusne konzerve: fino meso, klobase z zeliem... že to je dovolj! In kuhal je in jedel je in zraven pil in pel... Kaj, vruga... kaj pa hočem! Nikogar ni, da bi povžil te božje dari... utegnejo se pokvariti! A jaz — jaz imam tako dober želodec, tako mi vleče... kot riba sem zdrav... obolet bi... Pa to vino, ti likerji... Sem mar jaz kriv, da ni nikogar gor?... Mar naj molim po cele dneve rožni venec?... Pa še to pasje vreme!...

Če bi bil kdo drugi, bi tu znorel... sam... sam... cele tedne sam! Ne, — za sv. Antona puščavnika se pa nisem učil! Tega že ne morejo zahtevati od mene! Poslali so me gor, da bom ljudi stregel, jih zabaval pa imel sam kratak čas poleg njih! In zdaj, — hej, boste imeli vi mene za norca! Pravica je na moji strani! Ne, obesiti se pa še ne maram!... In če bi se? Oni, moji gospodarji, ki so me gor poslali, bi prišli zaradi mene v luknjo! — Ne, tega jim ne smem storiti kot dober kristijan! — Prav za gotovo vem, da mi raiši vse odpustijo, — še to borno kočico mi raje dajo na vrh, — prav za stonj... Ej, živela, steklenka! Pa še druga! Pa še tretja...

Pa tudi zunaj kočice je bilo vesele, Sicer plašni gamsi so se vedno bolj približevali veseli kočici. Po naravi in izkušnji so vedeli, da vesel človek ni nikdar nikomur nevaren. Vgajali so jim zvoki divne harmonike in kmalu so začeli s svojimi slokokratkimi družicami po krepkem taktu skakati in rajati, — poleg njih pa brezbrada še pol smrkava mladina... Hej!...

Škrat je pa le škrat! Zlasti triglavski! Škodoželjen je vedno! To je bil res pravi »halo« za nje, da nikoli tacega! Preobračali so »kozolce« krog kočice, se zaletavali v divji razposajenosti v vrata in okna, zraven so pa skozi šipe vselemu Škantarju »strgali« korenčke in se mu škodoželjno krohotali. In si niso dali miru, dokler mu je niso skuhalo...

Blizu cel mesec je Škantar veseljačil. Dobro se mu je godilo, da še nikdar tako v življenju. Pa je bil že »šmenta«, kot pravijo, — mi vemo, da je bil to eden naših porednih škratov to vest zanesel v belo Ljubljano — in prišel je gori pod vrh Triglava neizprosni in brezobzirni društveni revizor. Škantar je bil ravno povžil zadnjo konservo in popil in razbil zadnjo buteliko ter ležal s harmoniko v rokah spavajoč spanje trudnega pravičnika... Po niem je bilo, čeprav so vsi njegovi razlogi govorili zanj! Mi vsi bi ga opravičili, pa kaj hočemo, paragraf je paragraf, — ne pozna resničnega, živega življenja! — V Ljubljano na slavni Žabjek je moral iti — brez harmonike!

A — kje smo že ostali?... Res! Rekel sem, da sem se danes vzdignil iz kočice spet na vrhove! Ni res, še do zdaj sem bil v nji! — Radi tega presnetega Škantarja! — Pa drugič malo više! Na svidenje!

DVA NAZORA O DRUŠTVU. (DR. STOJ. BRAJŠA)

SVI smo danas složni u tome, da je današnje društvo bolesno. I zato potpunim pravom govorimo, da je naš vijek, vijek socijalnog pitanja. Svi također tražimo lijeka tom socijalnom neredu, hoćemo da uspostavimo harmoniju među raznim društvenim slojevima. Sporazumni smo svi u tome, da postoji socijalni nered, socijalna disharmonija, no mnijenja se razilaze, kad se radi o tome, da se nađe lijek današnjem nezdravom socijalnom stanju. Različiti su sustavi, koji hoće da svaki na svoj način izliječe moderno društvo. Liberalizam, anarhizam, socijalizam, komunizam, kršćanski solidarizam itd. Mi se danas ne ćemo baviti ispitivanjem tih sustava, već ćemo potanje promotriti dva nazora, koja danas vladaju o društvu uopće, razglobit ćemo dva načina, kako se danas shvaća društvo uopće. Pitanje je to važno radi toga, jer o načinu, kako se shvaća društvo, ovisi i način, kako jedna ili druga struja hoće da riješi socijalno pitanje. To je pitanje prema tome jedno od temeljnih pitanja pri niješavanju socijalnog pitanja.

Dva su načina, kako se može shvatiti društvo: jedan je način atomistički, a drugi organizacijski. Što to znači? Jedan će nam primjer to sasvim lijepo razjasniti. Promatram čovječje tijelo. Čovječje tijelo ima razne udove n. pr. ruke, noge itd. Svi ti udovi tako su lijepo, tako su harmonično, svrsishodno združeni u jednu jedinstvenu cjelinu, da sačinjavaju organizam. Svi dijelovi čovječjeg tijela sačinjavaju organizam. Uzmimo, da se nađe jedan tako okrutni razbojnik, koji bi čovjeku odsjekao i ruke i noge i ostavio te ruke i noge uz ostalo truplo. Te ruke i te noge još postoje, ali nijesu više onako umno organizirani, kao što je to s ostalim tijelom organizirane cjeline. Jedinstveni organizam se raspao, njegovi dijelovi nijesu više ovako umno organizirani, kao što je to inače kod čovječjeg tijela, njegovi su dijelovi kao međusobno neorganizirani atomi.

Prenesimo to na čovječje društvo! Čovječje se društvo sastoji od pojedinaca i raznih slojeva, kao što se čovječje tijelo sastoji od raznih udova. Ako su ti pojedinci i slojevi u harmoničnoj svezi, onda imademo — društveni organizam, koji uživa mir i zadovoljstvo, u kome nema socijalnog pitanja. Ako pak nema te harmonične sveze, već se pojedinac bori proti pojedincu a jedan društveni sloj proti drugome, onda u tom društvu nema mira ni zadovoljstva, u njemu postoji socijalno pitanje. Pojedinci su članovi toga društva odnosno slojevi istoga neorganizirani atomi. Društvenoga organizma nema, jer njegovi udovi nijesu organizirani združeni, već jedan od drugoga sasvim odijeljeni, ne samo, već jedan hoće da drugoga uništi. Tko hoće društvo u prvom smislu, taj hoće, da društvo bude organizacijski sastavljeno, taj hoće društveni

organizam, tko hoće društvo u drugom mislu, taj hoće, da bude društvo ne organizacijski, već atomistički sastavljeno. U prvom slučaju imademo organizacijski, a u drugom slučaju atomistički shvaćanje društva.

Kako da dođemo do zdravog društvenog organizma? Društvo će sačinjavati zdrav organizam, kad budu u njemu poštovana i prava pojedinaca i prava društva. S jedne strane mora dakle pojedinac imati toliko slobode, da može uspješno razviti svoju individualnost na korist društva. S druge strane mora poštivati i prava društva, te podrediti sve svoje djelovanje ne egoističkim motivima, već općenitom dobru društva. Slobodno je dakle pojedincu da razvije svoje individualne sposobnosti i težnje, ali mora imati uvijek pred očima, da nije od ostalog društva odijeljeni atom, već ud društvenog organizma, o kojemu je također ovisno socijalno blagostanje.

Ako promotrimo glavne socijalne sustave našega vremena, moramo reći obzirom na shvaćanje prava pojedinca i društva slijedeće:

1. Liberalizam priznaje prava pojedinaca, no ne obazire se na prava društva. Liberalizam ima pred očima samo pojedinca, njemu nije ni najmanje do toga stalo, da taj pojedinac svede svoje djelovanje u sklad sa zahtjevima društva. Shvaća društvo atomistički. Ima djelomice pravo, u koliko štiti prava pojedinca, no nema pravo, kad tvrdi, da se pojedinac u razvijanju svoje osobnosti ne treba osvrnuti na društvo, na opće dobro. Njemu je pojedinac sve, a društvo ništa. Još jače ističe tu neodvisnost pojedinca anarhizam. Ni Dieu, ni maitre! Ni Boga, ni gospodara! To je temeljno načelo anarhizma!

2. Socijalizam s druge strane pretjerava prava društva. U tom sustavu pojedinac iščekava u društvu. Socijalizam ima pravo, u koliko naglasuje prava društva, no ima i krivo, u koliko radi društva žrtvuje svako pravo pojedinca kao pojedinca. Dok liberalizam pretjerava, kad naglasuje samo prava pojedinca, socijalizam pretjerava, kad ističe samo prava društva.

3. Kršćanstvo je izabralo zlatnu sredinu. Ono znade i prava pojedinca i prava društva svesti u divnu harmoniju, i to tako, da pojedinac može razviti svoje individualne težnje i sposobnosti u toliko, u koliko je to moguće pod vidikom općeg dobra društva. Tako je kršćanstvo držeći se stare istine »In medio veritas« najsposobnije, da riješi socijalno pitanje čuvajući prava pojedinca s jedne strane, a s druge strane stavljajući pojedincu uvijek pred očima — opće dobro. Kršćanstvu je Bog otac svijetu ljudi, a ljudi su si međusobno braća, članovi jedne te iste obitelji. U toj obitelji nijesu njezini članovi kao atomi razdijeljeni udovoljujući svaki svojim egoističkim porivima, već ih veže duboka, požrtvovna kršćanska ljubav u jedinstvenu organizacijsku cjelinu. Kršćanstvo dakle u pravom smislu riječi ide za tim, da društvo bude zdrav, socijalni organizam.

Ako završimo u povjest, vidjet ćemo, da je takav socijalni organizam već postojao. Bile su to sredovječne zanatlijske korporacije, kojih se toliko puta sjeća Lav XIII u svojoj glasovitoj enciklici »*Resum Novarum*«. Doista ne možemo pravo razumjeti sredovječni ekonomski život, ako ne proučimo organizaciju i djelovanje tih korporacija. Nastale su oko god. 1000 po Kr. Bila su to društva ljudi, koji su tjerali isti zanat, a imala su zadaću, da štite ekonomske, socijalne, političke i moralne interese svojih članova. U korporaciji je vladao kršćanski moralni duh. Više se je korporacija združilo u višu, nadrejeniju organizaciju. U tim korporacijama, vladalo je organsko, a ne atomističko shvaćanje društva. Pojedinaac mogao je dati razmah svojim individualnim težnjama samo, u koliko su te težnje bile u skladu sa dobrom čitave korporacije.

Kako je korporacija udovoljavala tim zahtjevima? Naručivala je sirovine za svoje članove. Određivala je, koliko je pomoćnika i naučnika mogao držati pojedini majstor. Pravično je dijelila posao među svoje članove. Nadzirala je rad pojedinih članova s tehničkog gledišta. Određivala je plaću radnicima. Sudila je u sporovima među majstorima i njihovim podređenima. Podupirala je iz svoje blagajne bolesnike, udove in siročad. Određivala je, koliko se satova smije na dan raditi. U subotu po podne nije se radilo (Današnja engleska subota bila je dakle sredovječni običaj). Brinula se za raspačavanje produkata.

Kako već iz toga vidimo, vladao je u tim sredovječnim korporacijama pravi kršćanski duh. Istina! Svaka je korporacija bila obično združena s kojom bratovštinom. Imala je svog sveca zaštitnika. Sabirala je svoje članove k zajedničkim pobožnostima pred svojim žrtvenikom. Nadzirala je život svojih članova s moralnog gledišta. Članovi su korporacije pratili mrtvoga člana k zadnjem počinku i sjećali se njegove duše i kasnije. Naravno, da su i djela tih korporacija odgovarala tom divnom uređaju. Ta i danas se još divimo njihovim djelima!

Koncem srednjega vijeka počele su i te korporacije propadati. U raznih krajevima ukinuše ne nadomjestivši ih drugih organizacijama sa istom zadaćom. Tako su bili prepušteni radnici na milost i nemilost svojim gospodarima. Prestao je organski ustroj društva, a započela kapitalistička, atomistička organizacija društva.

Moramo priznati, da je među uzrocima, koji su prouzročili propast sredovječnih korporacija i taj, što su korporacije u zadnje vrijeme previše potiskivale u kraj pojedinca. Vodje tih korporacija nijesu imali na umu, da organski ustroj društva ne zahtijeva, da bude pojedinac sasvim potisnut u pozadinu, već samo, da se težnje i djelovanje pojedinaca jimađu sasvim podrediti općenitom dobru društva.

Kad je tako prestao organski ustroj društva, započela je nova doba u shvaćanju

društva. Započela je kapitalistička doba. S jedne strane imademo u toj dobi manjinu kapitalista, a s druge strane mnoštvo proletaraca, koji prodavaju kapitalistima rad svojih ruku. U drugoj polovici XVIII. vijeka izumiše stroj na paru, a kasnije druge strojeve, koje je industrija odmah upotrebila u svoje svrhe. Stroji je prouzročili veliki preokret ne samo u tehničkom, već i u ekonomskom i socijalnom pogledu.

Promotrimo ukratko, kako je uporaba stroja uplivala na socijalni položaj radnika. Radnik je prije radio u svojoj kući, dok je sada morao na radnju u tvornicu, gdje su bili namješteni strojevi. Uopće je domaći obrt morao prestati, jer nije mogao konkurirati sa kapitalističkim poduzećem, koje je radilo sa strojevima. Tako su nastala dva oštro odijeljena društvena razreda, i to radnici i kapitalisti. Radnici su bili neorganizovani, prepušteni sami sebi. Nije bilo socijalnog zakonodavstva, koje bi ih štitilo. Radnik je postao atom, i kao atom, kao izolirani, desorganizovani pojedinac bio je sasvim nemoćan, da se opre iskorišćivanju sa strane kapitalista. Liberalna doktrina: »*Laissez faire, laissez passer!*« posve se razmahala. Započela je i besposlenost. A besposleni radnik prodao je svoj rad kapitalisti i za manju cijenu, samo da je nešto zaradio. Naravno, da je kapitalista znao iskoristiti tu stisku besposlenog radnika, što je više mogao. Kapitalistička poduzeća radila su sve u šesnaest. Produkata je bilo toliko, da ih poduzetnik nije mogao raspačati. Nastala je hiperprodukcija. Kapitalista je zato morao za nekoliko vremena obustaviti posao, jer su mu bila skladišta prepuna. Radi toga morao je otpustiti dio radnika. Tako je besposlenost postala socijalnom pojavom. No i oni radnici, koji nijesu bili otpušteni, trpjeli su uslijed tih kriza. Poduzetnik im je jednostavno snizio plaću. Kapitalista išao je još i dalje! Otpušteni radnik, prisiljen gladom i ljubavlju prema vlastitoj obitelji, ponudio se poduzetniku i za manju plaću, nego li ju je zahtijevao radnik, koji nije bio otpušten. Gospodar je za to otpustio posljednjega, a primio prvoga, koji ga je manje stajao. Tako je radi tih nesretnih prilika radnik radniku otimao kruh iz ustiju. U tvornici su radile i žene, da, i djeca. Kapitalista ih je rado uzimao na radnju, jer su ga žene i djeca manje stajala nego odrasli muškarci. Naravno o zaštitnim propisima, koji bi uređivali rad žena i djece, nije bilo ni govora. Radilo se i 14—15 sati na dan, i po noći, i u nedjelju. Nije bilo oblatornog osiguranja za slučaj nezgode ili bolesti, a kamo li za slučaj prisilne besposlenosti. Ne treba mi ni govoriti, da je higijena među radnicima bila nepoznata riječ. A i moral je među njima nisko pao.

Tako sam u krupnim potezima ocrtao jedno socijalno stanje, koje je prouzročio liberalizam sa svojim atomističkim shvaćanjem društva. Proglasio je potpunu slobodu u gospodarskom djelovanju, no ta je sloboda donijela radniku

moderno ropstvo. I Marksov »Kapital« došao je do tolikog glasa ne toliko radi svojih teorija, koliko radi opisivanja strašnih socijalnih prilika radnika u Engleskoj na osnovu engleskih službenih izvještaja. Nije krivo iznašaće strojeva, da je došlo do takvih prilika, već činjenica, što je radnik postao desorganizovani atom, predan na milost i nemilost kapitalističkom molohu. Naravno, da je među radnicima nastala proti tomu reakcija. Počeli su se organizovati, prestali su biti atomi. I proces se razvija opet od atomističkog shvaćanja društva k organskom shvaćanju.

Promotrimo malo dublie, kako je došlo do toga, da je prevladalo atomističko shvaćanje društva, ili drugim riječima: kakvo to, da je zavladao u društvu neobuzdani individualizam. Prvi uzrok tom neograničenom individualizmu moramo tražiti u protestantizmu. Temeljna misao protestantizma jest upravo skrajnii individualizam, sijajnji subjektizam. To je bistvo protestantizma dobro pogodio Carducci u svom »Inno a Satana« pjevajući:

Gittò la tonaca
Martin Lutero;
Gitta i tuoi vincoli
Uman pensiero!

Kao protestanatan možeš uzeti u ruke bibliju i sam sasvim neodvisno crpiti iz nje svoju religiju. Ne trebaš ni pape, ni crkve, da te vodi u istraživanju vjerskih nauka. Tvoj je »ja« vrhovni autoritet, jedino se njemu imaš podvrgavati. Eto potpunog subjektivizma! Prenesite to na socijalno polje, pa imate atomistički razređeno društvo. Protestantizam jest dakle prvi izvor atomističkog shvaćanja društva! U francuskoj revoluciji pak je taj nezdravi individualizam postigao svoj vrhunac. Sa francuskom revolucijom je naime pobjedila liberalna buržoazija. Revolucijomna buržoazija je individualizam, koji je protestantizam uveo u vjersko područje, prenijela na ekonomsko polje. Turgot je jednim ediktom od godine 1776 ukinuo posljednje ostatke sredovječnih korporacija. Konstituenta je išla do skrajnosti. Dne 14. junija 1791. zabranila je svaku obnovu korporacija i svaku radničku organizaciju. I to sve u ime slobode, ljubavi i bratstva! Da je francuska revolucija prepustila sa Heineom nebo andjelima i vrapcima, to je opće poznato.

I tako smo putem protestantizma i toliko proslavljene francuske revolucije došli do onog žalosnog stanja, u kome se danas nalazimo, i u kome se bore na život i smrt dva nazora o društvu: atomističko i organsko shvaćanje društva. Kao što smo već razložili, jedino je kršćanstvo sa svojom socijalnom naukom znalo naći onu harmoniju među pojedincem i društvom, i to tako, da i pojedinac može svoju osobnu inicijativu potpuno razviti, ali pri tome mora uvijek imati pred očima, da se ne ogriješ o opće dobro, da ne povrijedi prava društva. Danas odjekuje svijetom glas Marksov: »Rad-

nici svega svijeta, združite se!« S druge strane čuje se glas talijanskog socijologa Josipa Toniolo: »Radnici svega svijeta, združite se u Kristu!«

FRAKARSTVO.

POGLAVJE, o katerem bom pisal danes, bi še pred nedolгим časom nekateri imenovali barbarstvo, drugi smo ga naslavljali frakarstvo. Gre namreč za nesrečno pravdo v jezikovni izgovorjavi I ali v, prišel ali prišev.

Na splošno in v bistvu je ta pravda med Slovenci že končana. Toda ker slišim pri nas v Juljski Krajini igralce in pevce, ki pogostokrat dosledno, pogostokrat pa nedosledno izgovarjajo nerodno prisiljeni neslovenski I, se mi zdi primerno, da opozorim na tem mestu, da ne gre, da iz končane pravde ustvarjamo novo pravdo in se enkrat za vselej postavimo na odločno in enotno stališče z drugimi Slovenci; če nismo politična enota, bodimo vsaj jezikovna enota, državna meja nam še ne dovoljuje, da bi gojili v tem oziru svoje posebnosti.

Ta izgovariava pride v prvi vrsti v pošte v pri igralcih, a tudi pri pevcih ni brez važnosti, kako na pr. moti, če eden govori I a drugi v. Najiasnejše pa se to izraža na odru in bje naravnost v uho. In oder mora biti vendar kraj, kjer se ohranja jezik v svoji najčistejši obliki, v tisti obliki, ki mu jo je dal narod sam in ne v obliki, ki ga govori mesto, ki je jezik že spačilo in uklenila v mrtvo formo.

Ali pa ste že kdaj slišali, da bi preprosti narod govoril kdaj prišel in ne prišev, če ni to slučajno igralec na odru ali ne bere iz knjige. Se nikoli ne. Tisto elkanje je nastalo po naših trgih in mestih ob času narodnega probujanja, iz knjig in šolskih klopi, zaneslo se je v meščansko družbo in postalo jezik intelligence, »nobel« jezik, ki se z njim ponašajo dandanes le še pretirane gospodične. Vsakega, ki je govoril naravni in lepo zveneči v, so smatrali za zarobljenega kmetavza in tako se je ta »nobel« jezik razširil na gledališče, na predavanja, na shode, na šolski kateder in po ljudskih šolah tudi skoro na vsi.

Tedaj, ko je začel boj proti tej izgovorjavi, je bila ta že tako grdo ukoreninjena, da se je krepko uprla. Bil se je pater Škrabec zoper njo, z ljubljanskega gledališča jo je hotel pred leti odpraviti tedanji dramaturg Oton Župančič. Zaman! Cele škafe tinte so prelili radi ljubega I in ostal je, četudi se je cela vrsta odličnih mož potegnila za v.

Ta revež je zmagal šele po vojni, ko je vpeljal izgovorjavo na v Skrbinšek na gledališču v Trstu in ga je sprejelo tudi ljubljansko gledališče. Čudno je, da to pot ni bilo posebnega odpora. Nato je sprejelo to izgovarjavo tudi celjsko in mariborsko gledališče.

Od tedaj nadalje je za Slovence ta spor končan, zdaj izginja nesrečni I tudi iz meščanskega življenja.

To, da so izgovariavo l zavrgli vsi ostali Slovenci, je za nas najlepši vzrok, da ga zavrzemo tudi mi. Kdor pa hoče, da vtemeljimo to smrtno obsodbo, nismo v zadregi in mu lahko postrežemo.

Prvič: ne govori na l noben živ človek med našim preprostim narodom in jezik vendar ne nastaja iz knjiig.

Drugič: je izgovorjala na l trda, smešna, afektirana.

Tretjič: so se izrekli proti tej izgovariavi vsi naši najznamenitejši jezikoslovci, med njimi o. Škrabec, dr. Breznik, prof. Ramovš in drugi.

Tako bi lahko našteali še nekaj vzrokov, ki tehtno pričajo za novo izgovariavo. Ugovori onih, ki so za l, da se otroci motijo pri pisavi, je smešen. Kako pa francoski otroci, ki izgovore recimo: bordó, zapisati morajo pa bordeaux. In to je vsaka beseda taka. Sploh ima pa naš jezik še druge take izjeme, nad katerimi se nihče ne spodtika. Najbolj smešen pa je izgovor, da ta moti tuje, ki se uče naš jezik. Ali naj spreminjamo jezik radi tistih par tujev, ki se uče slovenščine?

Učitelji, voditelji pevskih zborov, naši režiserji: učite šolsko deca, pevce in igralce v edino lepi izgovariji, neprisiljeno, nefrakarsko, narodno sicer, a ne »književno«, ne l = prišel, ampak v = prišev, mehko, lepo zveneče. To ni rovtarsko, kmečko, ampak slovensko. Seveda tudi ne pretirati v u = prišu, kar je isto tako grdo.

Naše šole in naši odri morajo najbolj sveto varovati čistost našega jezika!

ZA NAŠE DRUŠTVO.

ŠE MALO ZGODOVINE.

Gledališče pri Rimljanih

Rimljani so imeli velike državnike, vojskovodje, juriste, ne pa mnogo velikih pesnikov; bili so bolj praktično navdahnjeni ljudje. Od Grkov so povzeli marsikaj, a ničesar ne v isti duševni in umetniški višini, kakor so jo imeli Grki. Posneli so tudi gledališče. Toda praktični in vživanja željni Rimljan ni predstavljal dram, ampak se je gledališče spremenilo v cirkus, le njih veseloigre so znane. Med tem ko je grško gledališče služilo svetemu namenu poplemeniti te ljudi, jih je rimsko gledališče posurovelo. O veliki gledališki umetnosti tu sploh ni govora. Poslopje se je spremenilo v toliko, da je tvorilo polen krog in je bilo sezidano zelo visoko. V sredi je bil prostor za borilce in igralce.

Srednji vek.

S preseljevanjem narodov so bile vničene skoraj vse kulturne pridobitve starega veka, tako tudi o gledališču ni bilo ne duha ne sluha.

Kako se je gledališče znova porodilo po teh velikih homatijah v Evropi, je le težko zaslediti. Več sto let je vse počivalo. Začelo pa je seveda tam, kjer se je ljudstvo umirilo in za-

čelo redno življenje ter pogledalo v globine svojih src, zaželelo zabave in duševnega življenja.

Pred 10. stoletjem vemo o gledališču toliko kot nič. Ostanki stare dramatične umetnosti so se ohranili le v nekaterih samostanih. Celo pisali so igre, a le za branje, igrali jih niso. »Komedijo« so imenovali pesem, ki je imela žalosten začetek in vesel konec. Tudi Dante je imenoval svoje delo »Nebeška komedija«, dasi ni to nikaka komedija v današnjem pomenu besede. »Tragedijo« so imenovali pesem z veselim začetkom in žalostnim koncem.

Prve početke gledališča lahko iščemo pri lutkah (marionetno gledališče). To so ostanki grške kulture, ki so dospeli preko Bizanca. Komedijski so oponašali govor ljudi in igrali z lutkami. Pozneje so uprizarjali tudi plese in različne prizore, posebno za predpust. Te igre so bile pa zelo surove po svojih sredstvih, samo zato ustvarjene, da so se ljudje smejali. Zasramovanje ljudi s telesnimi napakami, pretepanje, zmerjanje, preklinjanje se je vrtele drugo za drugo. Posebno priljubljene osebe so bile v teh igrah — norci. Odra ali kulis niso imeli. Najznamenitejše predpustne igre so bile v Nürnbergu. Te igre se pa niso razvile v kaj boljšega, ker niso bile zmožne za to, razvilo se je pa n a b o ž n o g l e d a l i š č e.

Nekaj pred 10. stoletjem je bila nastala verska drama, ki je bila živo nasprotje surovim predpustnim igram. Ta verska drama pa ni nastala pod kakim vplivom grške umetnosti, ampak popolnoma samostojno iz cerkvenih obredov. To je pa treba razlagati takole: Verniki so se vdeleževali sami službe božje posebno ob velikih praznikih na ta način, da so odgovarjali na tekst in peli. Počasi so se posamezni deli vprašanj in odgovorov, posebno o Veliki noči v pasijonu, razširili in se spremenili s cerkvene svečanosti v igro tako, da so nastale Velikonočne in božične svečanosti, velikonočne in božične igre.

Glavni »igralci« so bili duhovniki, jezik latinščina, kraj, kjer se je predstavljalo, prostor pred oltarjem. K imenovanim igram so se pridružili prazniki Svetih Treh kraljev in ob Vnebovzetju. Seveda, občinstvo je hotelo v teh igrah, kljub nasprotovanju duhovnikov, vedno novih prizorov. Tako na pr. so začeli predstavljati beg apostolov k Jezusovemu grobu samo zato, da so se lahko smejali. Žene, ki so mazile Jezusovo truplo, so morale kupiti olje in dišav, zato so vrinili v igro tudi trgovca z dišavami in žene so barantale za olje in za dišave; v ta pogovor je bilo mogoče vplesti zopet kako novo šalo. Na ta način so igre narastle tako, da ni bilo za druga cerkvena opravila skoraj časa in niti niso spadala v cerkev več. Zato jih je cerkev oblast v 13. stoletju izrinila iz cerkvá. Na to niso nastopali v teh igrah več duhovniki, ampak meščani in potujoči dijaki, le Jezusa je predstavljal kak duhovnik, ki je vodil

tudi režijo. Tudi je na mesto latinščine stopil domači jezik; predstave so se vršile na trgu.

Za te uprizoritve je bilo treba velikega pozorišča. Za igro, ki je predstavljala vse od Kristusovega krsta do prihoda sv. Duha, je bilo treba 3-4 dni časa in je v nji nastopilo do 300 oseb. Seveda ni bilo nikakega odra, samo kraj, ki je predstavljal nebesa, je bil nekoliko vzvišen. Jezus je bil oblečen v navadno duhovsko obleko. Drugače so bili vsi po domače oblečeni.

Te pasijonske igre so se pa razvijale; sčasoma so igrali tudi druge zgodbe iz svetega pisma. Te pasijonske igre pa so se tako razširile in ponekodi tako vkoreninile, da se nahajajo njih ostanki še dandanes. Znamenite so pasijonske igre v vasi rezbarjev in mizarjev v Oberammergannu, kjer se je vršila pasijonska igra letos.

Tudi pri nas so bile take pasijonske igre in sicer v Škofji Loki, v Rušali pri Mariboru, na Koroškem in tudi v nekaterih krajih na Primorskem.

V 15. stoletju je dobila ta igra bolj stalno formo in se je zopet približala oni lepoti, ki jo je imela poprej.

V tem času pa so začeli učenjaki brskati po starodavni filozofiji in stari kulturi in so ustvarili dramo in sicer takozvano učno dramo v grškem in latinskem jeziku. Te drame so predstavljali po šolah, toda ne radi umetnosti, ampak zato, da so se učenci vadili v govorništvi. Tudi so tedaj rabili že oder in dekoracije in so spremljali tekst z godbo. Oder je bil nekaka koliba ali hišica, katere prednja stena je bila odprta, skozi vrata zadnje stene pa so prihajali igralci. Ta priprava je prišla najprvo v Italiji na dan. Gledalci niso več stali, ampak sedeli. Kmalu so v te »učne drame« upletli komične scene, ki jih je bilo bolj kot »učne drame« same. Zato so morale te drame kmalu iz šol, kot prej pasijonske igre iz cerkve.

Na ta način je bilo ustvarjeno vsaj približno tako gledališče kot ga imamo dandanes.

NEKAJ O IGRANJU.

Igralec, ki začne igrati, in izgovori prvo besedo, mora za trenutek prevdariti in se tako zamisliti v situacijo in občutje, da je takoj v vlogi. Tedaj bo tudi soigralec zadel pravi ton in ga obdržal. Če pa prvi igralec ni zadel, ga mora iskati drugi.

Drama mora vedno začeti s počasnimi in jasno izgovorjenimi stavki, zakaj občinstvo še ni pripravljeno da bi poslušalo in razumevalo; in ni mogoče slediti razvoju dejanja v igri, če ni spoznalo oseb in ni razumelo vpeljeve.

Najnavadnejši pogrešek je, da igralec, ki začne igrati, ki takorekoč otvori igro, govori tjavendan v zrak na vse štiri vetrove. To je negotovo iskanje pravega tona v igri, ki še tega zmede, ki pride za njim na vrsto.

Če je pri začetku igre le ena beseda ali eno ime izgubljeno, tedaj občinstvu ni jasen položaj

v igri in lahko se zgodi, da zamenjajo nastopajoče osebe eno za drugo.

Kdor ima nastopiti, mora stati ob kulisah in poslušati, kak ton so zavzeli ti, ki že igrajo in ne planiti kar na oder in prinesiti s seboj popolnoma drugačno občutje, kot se to pogostoma zgodi.

Ko je začetek odigran v počasnem tempu, da so poslušalci lahko spoznali, zakaj gre v igri in s kom imajo opraviti, tedaj morajo vzeti igralci pravi tempo situacije, da ne zaidejo v len in prepočasen tempo, ki vpliva uspavajoče na občinstvo. Ne sme se pa tudi talko hiteti, da se izgubi vsebino.

Pri odhodu se mora vzeti malo bolj počasen tempo (dijalog se mora malo raztegniti), da se občinstvo na to pripravi; ne sme kar nagio končati in odleteti, na ta način je konec preveč odrezan in nov prizor nima uvoda.

Konec dejanja pa zahteva še bolj vestnega odhoda; na koncu drame pa se mora dvogovor, poza, kretnja, mimika še bolj počasi stopnjevati, in naznanjati, da se bliža konec dejanja igre in da bo zastor padel zadnjikrat. Z eno besedo, občinstvo mora čutiti že naprej, da bo zastor padel zadnjikrat, konec igre ne sme biti iznenađenje, tako da gledalci sede še vedno in čakajo nadaljevanje.

Kdor ima glavno vlogo se ne sme zunaj scene zabavati s tem, da čita svojo vlogo, ali ima kako drugo zabavo, zakaj na odru in med poslušalci gre za njegovo osebo. On mora biti duševno na odru navzoč in mora držati nevidne niti sočutja v svojih rokah. Zato mora posebno paziti na svoj odhod, da ne vzame občutja, ki vlada okrog njega, s seboj, ko odide in ne pusti za sabo prazen prostor, in razstrga to, kar je jedva stkal.

Igrati za občinstvo.

Tudi na malem odru mora igralec misliti na to, da ne igra zase v ozkem prostoru na odru, ampak za sto in sto ljudi, ki sede v prostoru pred njim in ki imajo pravico, da slišijo in vidijo. Vlogo ne sme igralec izblebetati, ampak govoriti, kot govornik in glas nekoliko ojačiti, da ga lahko slednji razume in sliši. (Ena napaka je, da nekateri govore v brk in pred se.)

Tudi najbolj intimen prizor se mora odigrati z tiho mislijo na poslušalca, če tudi se igra ravno za občinstvo in z občinstvom. On ne sme govoriti občinstvu in ne gledati na občinstvo in iskati pri njemu ugajanje in pohvalo. Vsak poizkus, da bi kdo govoril občinstvu in iskal pri njemu ugajanje in pohvalo mora biti zabranjen.

Vloga sama predpisuje, kdaj naj kdo pogleda po dvorani in govori z očmi.

Občinstvu se sme obrniti hrbet samo, če to vloga predpisuje; tega se pa ne sme zlorabljati. Pri dolgih razlagah in odkritjih posebno ne, ker drugače ni vidna mimika.

SATIRA.

Kamor koli gledaš,
sama razvalina
kodi neki hodi
vojna odškodnina.

Iz samih paragrafov
so ji obraz skovali,
da sama sebe žre,
so nov dekret ji dali.

Kot zakleša kača
greje podrtije.

Kdaj jo vitez reši
ali pa — jo ubije?

ČE SE BOGOVI IGRAJO S SVETOVİ.

Saturn na nebu migljaj je,
je Jupitru brat kot planet,
brat Zemlji je naši kot svet,
Merkurju brat in tako dalje.

In dasi že siv je in dasi je star,
— odslužil je že črnovojniška leta,
popravlil si hlače, ki jih kolobar
drži skup svetal kakor pas od teleta,
vzel svoje je lune v roke,
bilo jih je šest in še dve,
in žogal je s temi svetovi,
kot žogati znajo bogovi.

To bil je po zraku vesel direndaj,
vseh osem iz rok in vseh osem nazaj,
vseh osem na desno, vseh osem na levo,
Saturn zabaval se res je kraljevo,
popravlil si večkrat med igro je hlače
in rekel: »Nesmrtne so moje igrače!«

To slišala Zemlja je, sestra njegova,
molčati po ženski navadi ni smela,
Saturnu je bratu tako-le zapela:
»Ne bodi nadut, ker oba sva bogova,
če z lunami krajšaš nesmrtnimi čas,
ne misli, da tu ni zabave pri nas.

Z ljudmi se in z vojno igram odškodning,
lovijo drug drugega vsi se, a ni ga
človeka, naj še tako semtertja šviga,
popravlil ki svojo bi si imovino.

Ti z luno ob luno ne trčiš nikdar,
zemljan z odškodnino ni prišel še v par.
Zemljani so smrtni, nesmrtna igrača
pa vojna je res odškodnina. Če ti se
mi žogaš s svetovi, se meni izplača
nedolžna zabava z zemljani. Odkrij se,
Saturn, ti brat mi po Solncu, in vedi,
da znamo igrati vsi tvoji sosedi!«
To videl in slišal je vse mlad poet,
ko gledal v višave je skoz daljnogled ...
vse to pa je bila varljiva le senca,
ker pil z daljnogleda poet je zelenca.
Naj le se bogovi
igrajo s svetovi!

Poet pa je treščil, da šel je narazen,
ob tla daljnogled, ki bil je že prazen.

Vašo futuristično pesem smo prejeli in io,
kakor vidite, priobčujemo. Vi kaže te nedvomen
talent; če pri Vaši mladosti ni vse v popolnem
redu, se ni čuditi; se boste še razvili. Vendar
pošljite drugič raje »Rdečemu pilotu« ali »Trem
labodom«. Pozdrave!

SKRIVALNICA.

KJE JE HRIBOLAZEC?

Že vroče poletie sopiha,
in mesto poti se in vas,
pisarček pa v senci vzdihla,
pastirček prepeva na glas.

Vse rado bi šlo na planine,
vživat planinski čist zrak,
da huda vročina jih mine,
oddiha bi rad imel vsak.

Ne čudimo se, če se tudi
naš človek je v goro podal.
Poišči ga, kam se v ti hudi
vročini je vlegel, zaspal!

UGANKE.

Tri uganke za nagrado.

1. Kriptogram.

G · ORO · A · NAG · N · ORO
 S · HET · A · EVR · N · TRM
 K · MIČ · A · EIN · J · LIČ
 N · CE · I · ISR · E · VAB

DOMEN

2. Besedna uganke.

(Priobčili Domen.)

Grob, mina, opeka, klop, obraz, ponev, kašelj,
 Prosek, Martin, Samson, kost, pekel.

Zapomni si iz navedenih besed po tri zaporedne črke in dobiš času primeren izrek iz narodne pesmi.

3. Vizitka.

(Priobčili Domen.)

CIRIL IV. SKOMINA

Kaj je mož po poklicu?

* Kdor pravilno razreši vse tri uganke, dobi v dar knjigo: **Leonid Andrejev: Plat zvona.**

Rešitev treh ugank za nagrado.

1. Dva križa.

I.	V k š	II.	S a i
	r a t		r p r
V	r t n i c a	s	r č n o s t
K	a n a r e c	a	p n e n e c
š	t i r i c a	i	r o n i j a
	c e c		s e j
	a c a		t c a

2. Lestva.

Č
 N i t
 č
 O n a
 e
 l d a
 a
 l n a
 i
 O č e
 d
 S e m
 l
 K a m
 j

Čič ne dá nič. Delaj!

3. Kriptogram.

Pridi, zvezda naša, pridi.

Zdi se nam, da je delal to pot ugankarjem največji križ kriptogram, ker je bil zanje nov, dasi nikakor ni težak. Kdor ga pogleda še enkrat, bo videl. Stevilo pik ob zvezdici naznanja, katero črko v besedi upoštevaj.

Radi te težkoče se je oglasilo le par ugankarjev, katerih imena ne bomo priobčili.

Žreb je med temi določil g. Ivana Leban, št. Vid pri Vipavi.

Vzrok.

»Ti, zakaj si se pa vpisal med fašiste?«

»Hm, zakaj? Ali ne veš, da prodajam krste. Odkar gospodarijo fašisti, mi uspeva podjetje zelo dobro.«

Kako se mu godi?

»Kako se godi našemu Jakobu?«

»Zelo slabo. Ko sem ga zadnjič videl, niti sraice ni imel na sebi.«

»Kako to?«

»Nahajal se je ravno v kopelji.«

TO IN ONO.

Železnica do morju.

Amerika je dežela posebnosti. Med njimi omenimo železnico po morju. Če sedemo v Novem Yorku v vagon, se lahko peljemo do Habane na Kubi, ne da bi nam bilo treba zapustiti voz. Polotok Florida ima pred seboj podaljsek 42 otokov in otokov v smeri severovzhod-jugozahod, nazadnje vzhod-zahod. Morje med njimi pa tudi ni globoko, poprečno 3 do 8 m. Lahko so torej nekateri dele zasuli, če ne, so pa vsaj podstavke lahko fundamentirali. Podjetnemu H. M. Flaglerju je prišlo na misel, združiti te otoke — imenovane Florida Keys — z železnico, končala naj bi se na zadnjem, Key-West, modernem kopališču ameriških milijonarjev. In res, železnico so zgradili, 45 km od celotnih 210 km se vozimo po visokem nasipu, 10 m direktno nad morjem, enkrat sploh zemlje ne vidimo več. Od Key-West nas pa trajekt v štirih urah prepelje v Habano. 22. januarja 1912 so železnico otvorili. Dotedaj so morali ameriški milijonarji in milijarderji uporabljati zamudne parnike, preden so prišli v rajsko kopališče, sedaj se jim ni treba bati ne valov in ne morske bolezni. Udobno sedeč v vozu, opravljenem z vsem ameriškim komfortom, lahko opazujejo najhujši vihar, ne more jim škodovati; zaganja se v nasipe, prši čez nje, a v vlak ne pride. Železnica se prične na Floridi južno od Miami. Najveličastnejši in najdaljši viadukt je pri otoku Long Key; dolg je 11.233 metrov, stebri so s koli zagvozdani v koralno dno morja, okoli kolov so velike klade betona, prostor med njimi izpolnjuje cement. Ravno na tem viaduktu zemlje popolnoma nič ne vidimo, vozimo se zares po morju. Višina nasipa je zato tako velika, 10 m, ker dosežejo valovi včasih osem metrov. Plovba tam okoli ni dosti razvita, vendar so skrbeli tudi za take slučaje in so napravili na posannih točkah mostove, ki se zavrtijo. Železnica je stala 12 milijonov lir — predvojna vrednost — kilometer nad 340.000 lir, zelo drago. Edina nevarnost za železnico so cikloni, hudi vrtninčasti viharji.

Iz knjige: Gospodarska geografija, sestavil dr. Šarabon.

Vpliv poklicev na dolgotrajno življenje. Profesor Winkler piše v časopisu »Fortschritte der Medizin«, da dosežejo najvišjo starost kmetje in duševni delavci, med temi zadnjimi zlasti modroslovci, matematiki, diplomati, govorniki in umetniki. Fizično delo, ki ga izvršuje samo en del telesa, pospešuje starost, kajti možgani, ki obvladajo skoro vso delavnost organizma, se hitro postarajo, ako se uporabljajo prenostransko, in se takorekoč zgubančijo mnogo prej nego se to dogaja pri onih, ki so primorani delovati neprestano z možgani. Naravno je, da

se ta pojav pospešuje ali pa zavlačuje še po drugih činiteljih zunanega sveta. Zdi se, da je zdravnik oni duševni delavec, ki največ trpi vsled izvrševanja dolžnosti, ki mu jih nalaga njegov poklic. Večkrat moteni nočni mir, neomejeni delovni čas in velika odgovornost so pač oni činitelji, ki mu krajšajo zdrav mizarski poklic. Sledijo mu: mesar, zidar, krojač, čevljar. Slabše od teh stojé v zdravstvenem oziru: kamnosek, rudar, banvar, slikar. Najbolj nezdravi pa so poklici: kočijaža, pivovarnarja, gostilničarja in natararja; to pa vsled tega, ker jih izvrševanje njih poklica izpostavlja preveliki nevarnosti alkohola. Na splošno se lahko trdi, da pospešuje vsaka delavnost dobro ohranitev organizma, ako le ne presega gotove mere, toda gotovo je tudi, da se mora delavnost v pozni moški dobi omejiti, v starostnih letih pa popolnoma opustiti.

Miljarderja Rockefellerja nazori o življenju, denarju in bogastvu. Najbogatejši mož na svetu, John Rockefeller, ki šteje že 83 let, se je nedavno izjavil napram nekemu časnikarju, da želi živeti vsaj do 100 let. Svet je silno zanimiv — je rekel med drugim — zato je potrebno, da človek živi dolgo, ako hoče od življenja črpati vse, kar je mogoče izčrpati. Njegov življenski recept se glasi: ne jezi se nikoli, uživaj malo in sicer le priproste in navadne jedi, živi po krščanskih zapovedih in igraj na golf. O denarju pravi Rockefeller, da prinaša srečo le tedaj, ako ga uporabljamo pametno in le za stvari, ki so človeku nujno potrebne in v resnici koristne. Bogastvo je treba smatrati le kot sredstvo, ki napravlja svet boljši in srečnejši.

Kako živi novi papež.

Novi papež Pij XI. je zelo delaven človek. Vstaja ob pol šestih zjutraj, ob pol osmih pa čita sv. mašo. Četrť ure pozneje zajtrkuje. Ob osmih pričinja z delom. Ob devetih sprejema poročila svojih tajnikov in vatikanskih uradnikov. Vsak dan, razen ob torkih in petkih, ko se peča le z nujnimi in samo cerkvenimi posli, je pri njem od devetih do desetih navadno državni tajnik. Ob desetih se začenjajo avdijence, ki trajajo do pol dveh popoldne. Nato obeduje. Kuhar se za njega na milanski in ne na rimski način. Okoli treh popoldne se vozi v park in divne vatikanske vrtove, kjer se ustavlja redno pred kapelico lurške Matere Božje, kjer pomoli. Potem se izprehaja po vrtu, na kar se vrača v Vatikan, kjer sprejema obiske do pol devetih. Nato večerja. Po večerji pa čita do polnoči. Zadnje tedne čita zelo mnogo, ker študira vse tajne spise, ki mu jih je zapustil njegov prednik papež Benedikt XV. Proučuje njih redoma sam in le redkokdaj vpraša koga za pojasnila.

KRATKOČASNICE.

Poklic.

»Kaj je ta gospod Trenk po poklicu?«
 »Mislim, da zna delati konzervo.«
 »Ali ni pevec?«
 »Ne, saj je učil na konzervatoriju.«

Medvedova koža.

Vsi se norčujejo iz tega, ki prodaja medvedovo kožo, dokler je še v brlogu. Rad bi vedel, kdo je bolj neumen, ta ki jo kupuje ali ta, ki jo prodaja.

Enako.

On (gleda račun). Dve sto lir v treh mesecih samo za dišave? Dve sto lir, samo da izpuh tijo v zrak.

Ona. To ni nič. Gredo v zrak samo zato, da se srečajo z onimi tristo lirami, ki jih ti izpihaš v dimu cigaret.

Pri bolnici.

»Ali ste imela kaj mrzlice noci?«
 »Da.«
 »Ali so Vam šklepetali zobje?«
 »Ne, so ležali na mizi.«

V vojašnici.

»Korporal. Ta juha je kot voda.«
 »Ah, da; pozabil sem bil dati meso v kotel. Ali hočeš malo soli?«

Izobražena ženska.

»Moja hči je izobražena. Zna klavir in francoščino. Dalje se razume v slikarstvu, fiziki, kemiji, matematiki, trigonometriji in celo astronomiji.«

»Kaj takega!«
 »Kot vidite, bo naredila svojega moža srečnega.«
 »Seveda, če bo znal kuhati, zibati, šivati in plesti.«

V gostilni.

»Kaj takega! Že pol ure se trudim, da bi razrezal ta zvezek, tako je trd.«
 »Ne bojte se, gospod. Naša gostilna je odprta do polnoči.«

Konkurenca.

V mestecu K. sta dva hotela: »Pri belem volu,« čigar lastnik je župan, in »Pri zlatem jelenu,« čigar gospodar je podžupan.

Nekega dne se izve, da pride gospod minister. Župan skliče sejo, da se sestavi sprejemu vspeled. Seveda je za to, da bo obed pri njegovem volu, toda zavistni občinski svet se pridruži podžupanovemu predlogu, da naj bo pri jelenu. Obenem se tudi sklene, da se po mestu nabije ta-le program: »Opoldne prihod gospođa ministra. Ob pol enih obed »Pri zlatem jelenu.« Ob dveh poset mestne bolnišnice.« — No, županu žilica ne da miru in nabije tale vspeled: »Opoldne prihod gospođa ministra. Ob pol enih obed »Pri zlatem jelenu.« Ob dveh je gospod minister že v bolnišnici.«

Varnost.

»Naša kuharica ima velik strah pred tatovi. Še po dnevi ima vedno zaprta vrata.«
 »Kaj to! Naša ima pa vedno po enega vojaka v kuhinji.«

Viljem Fell.

Slavni igralec Viljem Kläger je postal na stara leta alkoholist. Igral je v Lipskem Gesslerja. Pred strelom na jabolko je kakor običajno Viljem Fell lepo prosil, naj mu strel opustijo. In res, Gessler, pijan, začne jokati in jeclja: »Fell, ni ti treba streljati.« Fell pa, nepripravljen na tak odgovor, ga presliši in prosi in tar na dalje. Tedaj reče Kläger: »Ja, ljubi moj Fell, saj sem Ti že vendar rekel, da Ti ni treba streljati. Pojdi domov!« Zastor pade, občinstvo je vzradoščeno nad tako veselim in pomirljivim koncem.

Zakaj obešajo?

»Zakaj obešajo ljudi?«
 »Za razne zločine.«
 »Ne.«
 »Zakaj pa?«
 »Za vrat.«

SLOVARČEK TUJK.

Sestavil Francé Aržen.

I

- ideal**, vzor; **idealen**, vzoren; **idealizirati**, vzoriti, povzorniti; **idealnost**, vzornost;
- ideja**, misel, pojem, pomisel;
- identičen**, istoveten, isti; **identifikovati**, istovetiti; **identnost**, istost, istovetnost;
- idiot**, nevednež, topoglavec, bebec;
- idila**, seljanka, pastirska pesem;
- ignoranten**, neveden, nevešč; **ignoranca**, nevednost, malovednost, neznanje; **ignorirati**, prezirati;
- ignot**, neznan, nepoznat;
- ilustracija**, slika; **ilustrirati**, pojasniti, razjasniti;
- iluzija**, slepilo, slepitev, omama, mamitev, čutna prevara, videz; **iluzoričen**, slepilen, omamen;
- imaginaren**, umišljen, namišljen, domiselni;
- imbarkirati**, vkrcati;
- imitacija**, posnema, posnemovanje;
- imoraliteta**, nenravnost;
- Imakulata**, Brezmadežna;
- impaginacija**, urejevanje; **impaginirati**, strani urediti;
- imparcialen**, nepristranski;
- impasabil**, brezčuten, hladnokrven, ravnodušen;
- imperativ**, velelnik;
- imperator**, vladar, cesar; **imperij**, cesarstvo, gospostvo;
- imperfekt**, pretekli čas;
- impertinenten**, nesramen;
- implicite**, vštevno, zavito, po zmislu;
- imponderabilija**, metežnina;
- imponirati**, ugajati komu, imeniten se zdeti komu;
- imposibil**, nemogoč, nemožen; **imposibiliteta**, nemogočnost, nemožnost;
- impost**, davek, naklad;
- impostirati**, pismo dati na pošto, odpreti račun, delo začeti;
- impastor**, linavec, hlíneč;
- impotenca**, nemoč, nezmožnost; **impotenten**, nezmožen;
- impozanten**, imeniten, znamenit;
- impraktikabel**, nehoden, nervozen, neobčevalen, neuporaben;
- impregnirati**, prepoiti;
- impreza**, podjetje; **imprezarij**, podjetnik;
- imprimatur**, dovolitev v natis, naj se natisne;
- improvabil**, neverieten;
- improvizacija**, govor brez priprave; **improviziran**, nepričakovan, nenaden;
- impudent**, nesramen;
- impulz**, nagon, pobuda, nagib, izpodbuda; **impulziven**, pobuden;
- imuniteta**, svoboščina, **imun**, svoboden, neodgovoren, zavarovan;
- incident**, pripetljaj, pripetek, dogodek, nastop;
- indiferenten**, nerazločen, srednji, mlačen, malo-
- maren, nebrižen, ravnodušen; nemaren, nepoudarjen;
- indikativ**, znanilnik;
- indirekten**, posreden;
- indiskreten**, nemolčeč, nepremišljen, brezobziren, nezanesljiv;
- individu**, posameznik, poedinec, edinec, samobitje; **individualen**, poedinski, oseben, poseben; **individualnost**, osebnost;
- independenten**, neodvisen;
- ideks**, kazalo;
- indolenten**, neobčutljiv, nemaren, len; **indolencija**, nemarnost, zanikarnost, nebrižnost;
- inducirati**, navesti, naštetí;
- indukcija**, návod; **induktor**, navodič; **induktiven**, navoden;
- industrija**, obrt; **industrijski**, obrten;
- infamen**, sramoten, nesramen, nečasten;
- infanterija**, pehota; **infanterist**, pešec;
- inferioren**, spodnji, nižji, manj vreden;
- infekcija**, okuženje, okužba;
- infiltrirati**, vrniti se, zariniti se, prodreti;
- inifimus**, najnižji;
- influenca**, dotok, vpliv, hripa;
- informacija**, poročilo, obvestilo, navodilo, poizvedba; **informator**, poročevalec; **informirati**, poučiti, obvestiti, obraziti, upodobiti;
- ingerenca**, posezanie, poseg; **ingerencirati**, posegati, vtikati se;
- ingroso**, na debelo;
- inhibirati**, zavirati;
- inicialka**, začetna črka; **iniciativa**, pobuda, začetno delo;
- inintelligenten**, nenadarien;
- inkvizicija**, sodniška preiskava;
- inkluzive**, vštevši, vred, vštevno;
- inkognito**, pod drugim imenom, pod tujim imenom, nepoznan;
- insanabil**, neozdravljiv;
- inserat**, oglas, oznanilo;
- inspiracija**, navdihnjenje, razodetje;
- instanca**, oblast 1., 2. itd. stopnje, sodna stopnja, sodišče 1., 2. itd. stopnje;
- instinkt**, nagon, slutnja; **instinktiven**, nažonski;
- institucija**, uredba, naprava;
- institut**, zavod;
- instrument**, orodje, priprava, glasbilo;
- instrumental**, družilnik;
- instrukcija**, navodilo, nauk;
- inspekcija**, nadzorstvo, ogled; **inspekirati**, nadzorovati; **inspektor**, nadzornik;
- intabulacija**, vknjižba; **intabulirati**, vknjižiti;
- integralen**, docelen, celovit, nerazdeljen; **integralnost**, docelnost, celokupnost; **integriteta**, celokupnost; **integrovanje**, docelba; **integrirati**, doceliti;
- intelektualen**, umski, umstven;
- intelligenten**, razumen, bistroumen, nadarien, d. h. hovit; **intelligentnost**, razumnost;
- inteligencia**, bistroumnost, umnost, razumnost, razumništvo;
- intendant**, načelnik, nadzornik, oskrbnik;
- intenziven**, jak, krepek; **intenzivneta**, jakost;
- interdikt**, prepoved;

interes, prid, korist, zanimanje, obresti; **interesirati**, zanimati koga, deležen biti česa; **interesent**, deležnik, soudeležnik;

interkaláren, vmesen;

intermezo, medigra, vmesnica;

internat, notranje vzgajališče, notranja šola, zavod za notranje gojence;

internuncij, poslanec;

interpret, razlagatelj, tolmač;

intervenirati, posredovati;

intervju, razgovor, sestanek; **intervievati**, sestati, razgovarjati se;

interval, presledek, medglasje;

intimen, iskren, prisrčen, zaupen;

intonacija, zapev; **intonirati**, zapeti, glas dati;

intriga, spletká: **intrigant**, spletkar;

introspekcija, pogled v samega sebe;

intucija, gledanje, nazor; **intuicirati**, gledati, zřeti na kaj;

intuitivnost, čustvena vpoglednost, nazornost;

invalid, opešaneč, pohabljenec;

inventar, popis imovine;

iredenten, neodrešen, neproščen;

iracianalen, nerazločen;

ironija, posmeh, zasmeh, zasmehovanje; **ironičen**, podsmešen, zasmehljiv, zasmehovalen, porogljiv;

izlam, udanost;

izolator, samilo; **izolacija**, osamiti, samiti; **izoliran**, osamljen;

izomoriija, istolikost.

J

jaga, lov;

Jan, Janez;

Jahve, glej Jehova;

januar, prosinec;

Jehova, Gospod, Bog;

jeremiada, žalostinka, žalostna pesem, tarnanje, žalovanje; **jeremijevati**, žalovati, tarnati;

jota, črka t;

jovialen, vesel, dobrovoljen;

judeks, sodnik;

judiciozen, umski, razsoden;

juks, šala, gluma, burka;

junij, rožnik;

junior, mlajši;

julij, mali srpan;

Julijska Benečija, Primorje, Primorsko;

iura, pravoznanstvo; **juridičen**, pravosloven, pravniški; **jurisdikcija**, sodna oblast; **jurisprudenca**, pravoznanstvo, pravoslovje, pravnštvo; **jurist**, pravnik; **jurističen**, pravosloven, praven; **iuri**, porota;

iurament, prisega;

ius, pravo, pravoznanstvo;

just, ravno, ravnokar;

justica, pravica, pravosodje, pravosodstvo, sodstvo; **juristificirati**, opravičiti;

juvel, dragotina, dragocenost, dragi kamen;

juvelir, dragotinar.

ZDRAVSTVO.

Koze.

Koze (osepnice) so jako nalezljiva bolezen. Samo da pride zdrav človek v bolniško sobo, pa jih že lahko naleze. Provzročitelji koz še niso znani; toliko pa je gotovo, da so to zelo drobna bitja, ki jih s sedanjimi mikroskopi ne moremo videti in jih tudi ne moremo še gojiti. Predmeti, s katerimi je prišel kozavi bolnik v dotiko, so skoraj neomejeno dolgo časa zmožni provzročati nove okužitve. Koze lahko naleze vsakdo, ne glede na starost ali spol. Pripetilo se je celo, da so otroci v materinem telesu zboleli za kozami. Zlasti pa se prijemlje ta bolezen otrok, nosečih žensk in porodnic. Tudi različna človeška plemena se okužijo prej nego belokožci.

Koze so bile znane že skoro 1000 let pred Kristusovim rojstvom. Njih prava domovina je Indija, odkoder so se razširile po vseh sosednjih deželah. Spričo velike infekcioznosti in umrljivosti, so bile koze vedno huda šiba za človeštvo. Baje približno v 6. stoletju so prišle koze v Evropo; v Nemčiji so se pojavile šele v 15. stoletju. Tvorili so po vsem takrat znanem svetu stalno epidemijo, za katero je umrlo na tisoče in tisoči ljudi. V Franciji je n. pr. v 18. stoletju umrlo za kozami približno vsako leto 30.000 ljudi. V kraljevini Prusiji je umrlo leta 1796. 25.000 ljudi; v Berlinu je znašala umrljivost za kozami v 18. stoletju eno dvanajstino vseh umrlih.

Inkubacijska doba pri kozah traja do 14 dni. Med inkubacijsko dobo bolniki po navadi ne čutijo posebnih bolezenskih znakov. Bolezen sama se prične z močno mrzlico; vročina se zviša do 40 in več stopinj. Bolniki tožijo, da jih boli glava, da imajo želodčne slabosti in da čutijo bolečine v križu in nogah. Bolniki so zelo oslabei; ponoči imajo večkrat delirije; dihanje je hitrejše; časih nastopi tudi nahod in lahek kašelj. Tek je zelo slab. Že drugi dan po pričetku bolezni se pokaže na životu eksantem, ki je močno podoben eksantemu pri škrlatinki. Za ta eksantem pa je značilno, da se pojavi najprej na spodnjem delu trebuha in da ga omejujejo dimlje in črta, ki si jo mislimo čez sredo trebuha. Odtod se šele razširja proti zgornjim delom života ter izgine že čez en dan. Tretji dan bolezni se prične šele pravi izpuščaj. Najprej se pokaže na glavi in obrazu, potem na rokah in životu in naposled šele na nogah. V pričetku je podoben izpuščaju pri ošpicah ter je sestavljen iz majhnih rdečih madežev. V nadaljnjem razvoju se ti madeži izpremene v drobna zrnca z motno služasto tekočino.

Šesti dan bolezni je izpuščaj že dobro razvit. — Značilno je, da bolniki takrat, ko se prične izpuščaj, skoro popolnoma izgube vročino, ki pa narašča od dne do dne ter se zviša do 40° šele takrat, ko postane tekočina v

(Dalje.)

GOSPODINJSTVO.

Cukete kot prikuha.

1.

Zreži ostrgane cukete na približno 5 mm debelle rezine. V kozico deni na razbeljeno olje drobno sesekljan peteršilj, česen, poper; paradiznične konsenve dodaj, ko je peteršilj že napol ocvrt. Ta zmes naj se prevre kakih 8 minut. Nato položi v to omako, katero si zalila s par žlicami vode, narezane cukete, osoli jih ter duši toliko časa dokler so mekne. Da se ne prežgejo, zalivaj po potrebi z žlico vode.

2.

Zreži strgane cukete na tanke rezine, osoli ter ocvri na olju da postanejo lepo rumene. Serviraj jih s praženim krompirjem ali z ocvrtimi krompirčki.

3.

Nadevne cukete. Prereži mlade cukete podolgoma napol, izdolbi jih lepo, najlažje z žličko da nastane v cuketi lepa jama; snov, ki si jo izdolbila, seseklaj prav na drobno, dodaj k temu sesekljanega peteršilja, česna, soli in popra ter ribanega kruha. Vse to dobro zmesi ter nadevaj v cuketino vzdolbino. Ko so vse cukete gotove, položi jih v kozico eno poleg druge, nalič potrebnega olja te duši to prav polagoma, da se ne zapali spodnja plast. Ko so lepo rumene, so gotove. Bolje je, da jih dušiš v pečici.

4.

Zreži ostrgane cukete na kocke, osoli ter postavi jih v kozici na ogenj. Ko so gotove, odlij vode ki se je izločila iz cuket. V ponvici ocvri na olju sesekljanega peteršilja, česna, popra in paradiznične konsenve. S to zmesjo zabeli cukete ter jih duši še približno 10 minut. Prilegajo se k polenti ali praženemu krompirju.

Lešnikov sladkorčki.

Trdemu snegu dveh beljakov primešaj 15 dkg presejenega sladkorja in 12 dkg v možnarju stolčenih lešnikov. To zmes zajemaj s kavino žličico ter devaj kupčke na namazano in z moko potreseno pločevino. Sladkorčke peči v malo gorki pečici dokler se ne strde in zarumené.

se sicer tipični izpuščaji, ali ti niso tako obširni in razsežni kakor pri pravih kozah. Mehurčki so dokaj manjši; izpuščaji se prične sušiti že deseti dan; brazd na koži spričo izpuščaja ni skoro nič. Med boleznijo je bolnikom dokaj boljše; bolezen prebijejo skoro vselej brez komplikacij in posledic.

Zdravljenje pri kozah je samo simptomatično, to se pravi, lajšati moremo samo posamezne pojave bolezni in kolikor možno pomagati bolniku. (Dalje.)

mehurčkih gnoja, kar se zgodi približno 9. dan bolezni. Mehurčki, ki so bili prej na svoji višini malo vdrti, sedaj izgube to vdrtino. Koža je otekla, pokrita z gnojem in umazanimi krastami. Gnojni mehurčki se prične približno dvajseti dan bolezni sušiti; posušene kraste odpadajo, in sicer v isti smeri, kakor so nastale; od glave proti nogam. To luščenje traja kake tri tedne in ko so krastice odpadle, se pokažejo na njih mestu večje ali manjše višnjevkaste brazdice, ki se pa pozneje pobelijo. Te brazde nastanejo zato, ker se je pri gnojitvi uničil del kože pod njimi, ki se mora zaceliti z brazdo. Ta izpuščaj pa se ne pojavlja samo na zunanji koži, temveč tudi na sluznicah ust in nosa; večkrat seza v požiralniku do želodca in v sapniku globoko v bronhije. Izpuščaj na sluznicah se ne razvija tako kakor na koži, nego vrhinja kožica mehurčkov se odrgne in na njih mestu se pokažejo kolikor toliko gnojna uliesa.

Med boleznijo se pojavljajo deliriji, močne bronhitide, ki se lahko razvijejo v pljučnico. Dokler se mehurčki popolnoma ne posuše, je bolnik vedno v nevarnosti. Bolezen pa se pojavlja lahko v raznih drugih oblikah. Ako se mehurčki združijo in zlijejo drug v drugega, se razvija bolezen dosti huje. Vsi znaki so veliko težji; vročina je veliko višja; komplikacije so laže mogoče in le iztežka se tak bolnik reši smrti.

Imamo pa tudi pri kozah komplikacije, ki se vselej končajo s smrtjo. V prvi vrsti se mora imenovati takozvana »Purpura variolosa«. Pri tej variaciji koz se ne pojavi tipični izpuščaji, nego takoj tretji dan po pričetku bolezni nastopijo v koži izpočetka manjše, potem pa vedno večje krvavitve; pa ne samo v koži, temveč tudi v sluznicah oči, ust itd. Iz sluznic začne teči krvava tekočina; blato postane krvavo; v seči je kri; ženske krvave iz maternice. Bolniki umrijejo približno šesti dan bolezni za splošno oslabeledstjo. Če take mrlične raztešimo, vidimo, da je krvavitev razširjena tudi na organe telesa. — Tretja komplikacija pri kozah je ta, da se razvije pravi izpuščaji, katerega vsebina postane kolikor toliko krvava. Tudi pri tej obliki koz se pojavljajo krvavitve v koži itd., kakor jih proizvoda Purpura variolosa, in skoro vsi bolniki umrijejo v drugem tednu bolezni (črne kozé).

Da so kozé tako huda bolezen, prihaja odtod ker proizročajo z razširitvijo mehurčkov, z izpuščaji in otekljami kože neznočne bolečine, otežkočajo vsako pravilno prehrano ter spričo gnusnega izcejanja gnoja iz mehurčkov onemogočajo vsako pravilno postrežbo.

Ker je v naših krajih zelo razširjeno cepljenje zoper kozé in je s tem ljudstvo dobilo kolikor toliko učinkujočo imuniteto zoper kozé, se sedaj ta bolezen ne pojavlja več v tako usodnih oblikah, temveč v milejši obliki, ki jo imenujemo »Variolois«. Pri tej obliki so začetni znaki isti kakor pri popolnoma izraženih kozah, toda tretji dan se vročina zniža; pokažejo

Praktična navodila.

Zaprašene črne slamnike lahko očistimo, če pomočimo meliko belo volneno - cunjico v najfinejši špirit, ter ž njo drgnemo na laliko po klobuku.

Vodo, v kateri so se kuhali makaroni, lahko porabimo za škrobljanje batistinih ovratnikov in drugih lahkih belih tkanin ki so v pranju izgubile svojo prejšnjo svežost.

Fižolovo stročje z ostanki koštrunovega mesa.

Duši na masti od pečenke poparjeno fižolovo stročje, ki si ga poprej zrezala v obliki širokih rezancev. Ko je mehko, mu primešaj ostanke koštrunovega mesa in vse skupaj nekoliko prepraži. Potresi še z nekoliko moke in zalij s par žlicami juhe.

Navaden maioner.

Mešaj 10 minut 3 surove rumeniake, h katerim nakapaj med vednim mešanjem 3 žlice finega olja. Ko je dobro vmešano, osoli in okisaj polivko z limonovim sokom. Paziti je treba, da se polivka ne usiri, kar se prepreči s tem, da se meša počasi in v hladnem prostoru. Posodo v kateri si mešala, deni v mrzlo vodo in pusti jo tam, dokler ne rabiš polivke. Polivko daj v škodelici na mizo h kuhani telečji glavi ali nogi. Rabi se tudi za solato, šparglje i. t. d., namesto olja in kisa.

KNJIGE.

Ivan Lapaine: JUGOSLOVANSKI POSOJILNIČAR IN ZADRUGAR. Drugi popravljeni in pomnoženi natis »Slovenskega posojilničarja.« Navod o poslovanju jugoslovanskih zadrug. 144 strani v VIII.

Založil pisatelj. Tiskala br. Rumpert v Krškem. Cena 20 Din. (80 K — vezanemu iztisu), oz. 18 Din. (72 K — brošurani knjigi). Knjiga se priporoča upravnikom in snovateljem raznovrstnih pridobitnih in gospodarskih zadrug.

Andrug Strug »Jutri...« Iz poliščine prevel Vilko Mazi. Prevedene knjižnice VII. zv. V Ljubljani 1922. Založila Tiskovna zadruga. Cena 8 D. Po pošti 75 para več. — Strug, eden najodličnejših predstavnikov poliske moderne, je ustvaril poljsko novoromantiko. Komaj v teku par let je napisal bogato zbirko novel, med katerimi je kritika sprejela baš »Jutri« z največjo hvalo.

Ivan Cankar. Romantične duše. Ljubljana 1922. Založil L. Schwentner. — To je eno prvih dramatičnih del Ivana Cankarja, ki je ležala do zdaj pri založniku, zdaj pa je izšlo, kot izide no pisateljevi smrti to in ono delo, ki ima pomen le za slovstvenega zgodovinarja, niti za pisatelja, še manj za občinstvo.

Ivan Rozman: Naša bol. Nekoliko zgodovine k polomu na Koroškem. V Ljubljani 1922. Natisnila in založila Zvezna tiskarna.

Dr. Franjo Ogrin: Slike iz Belokrajine. Slike. Ljubljana 1922. Založila in tiskala Zvezna tiskarna.

Leonid Andrejev: Plat zvona. Novele, poslovenil Jos. Vidmar. Ljubljana 1922. Založila Tiskovna zadruga. — V ti knjigi smo dobili vrsto najlepših novel Leonida Andrejeva.

Henrik Sienkiewicz: Z ognjem in mečem. Tiskovna zadruga v Ljubljani je začela izdajati vrsto Sienkiewiczovih romanov, ki jih že dolgo ni več dobiti na književnem trgu. Romani izhajajo v posameznih snopičih, prevaja jih Vojeslav Molé. Izdaja je tudi ilustrirana.

Henrik Ibsen: Gospa z moria. Igra v petih dejanjih. Iz norveščine preložil Vojeslav Molé. V Ljubljani 1922. Založila Tiskovna zadruga. — Čas je, da dobimo v slovenskem jeziku tudi kaj Ibsenovih prevodov — tiskanih namreč.

Alojz Gradnik: Pot bolesti. V Ljubljani 1922. Založba »Jug«, Ljubljana. Tiskala Učiteljska tiskarna. — Nova zbirka pesmi Alojzija Gradnika, o katerih smo več spregovorili na drugem mestu.

LISTI.

Dom in Svet, št. 6 prinaša sledečo vsebino: Pesmi: Joža Lovrenčič: Kronika Trente. Anton Vodnik: Ob vodah babilonskih. Dante Alighieri: La Divina Commedia, B. V.; Sen. — Proza: Ivan Brodar: Detinstvo. Ivan Pregeli: Odlomki. — Andre Čebokli: Idiot Marko in oni. Alojzij Remec: Kirke, verižniška komedija. Ksaver Meško: Jutro. — Znanstveni del: Vojeslav Molé: Helenizem na vzhodu. Marij Kogoj: O razvoju slovenskega samospava. Zapiski. Slovstvo. Na platnicah.

Ljublianski Zvon, št. 6, prinaša sledečo vsebino: Franc Veber: O umetniškem ustvarjanju. Juš Kozak: Tehnica. (Konec prih.) Ivan Lah: Angelin Hidar. (Dalje.) Pastuškin: Pesmi (Nova sfinga. Bližajočim se srcem. Polu solca. Blagi večeri.) Ivan Zorčec: Beg Bukovac. (Konec prih.) A. Debeljak: Gustav Flaubert. (Konec prih.) Marija Kmetova: Pogovor. Zvonimir Kosem: Avrelia. Janko Glaser: Elegija. — Književna poročila. — Kronika. — Nove knjige.

Širite Mladiko!